

STRATEGIJA ZA BOSNU I HERCEGOVINU 2010 – 2013

Odobrena na sjednici Upravnog odbora od 28 septembra 2010 godine

EBRD stavlja čitateljima na raspolaganje prevod izvornog teksta ovog dokumenta isključivo radi lakšeg snalaženja. Iako je sa dužnom pažnjom nastojao osigurati vjerodostojnost prevoda, EBRD ne garantira i ne odgovara za tačnost prevoda. Čitalac se može osloniti na prevod samo na vlastiti rizik. EBRD, njegovi uposlenici ili osobe koje ga zastupaju neće ni u kojem slučaju biti odgovorni prema čitatelju niti bilo kojoj drugoj osobi ni za kakvu netačnost, grešku, propust, ispušteni tekst, manjkavosti i/ili bilo kakve izmjene bilo kojeg dijela sadržaja u prevodu, bez obzira na uzrok, niti za bilo kakvu štetu koja iz toga proizađe. U slučaju bilo kakvog neslaganja ili proturječnosti između verzije na engleskom jeziku i prevoda, engleska verzija se smatra mjerodavnom.

SADRŽAJ

UVODNI REZIME	4
1. PORTFELJ BANKE	6
1.1. PREGLED DOSADAŠNJIH AKTIVNOSTI BANKE	6
1.2. IMPLEMENTACIJA PRETHODNE STRATEGIJE ZA ZEMLJU	7
1.3. UČINAK PORTFELJA BANKE NA TRANZICIJU I NAUČENE LEKCIJE	8
1.4. STRUKTURA PORTFELJA	9
2. OPERATIVNO OKRUŽENJE	10
2.1. AMBIJENT OPŠTIH REFORMI	10
2.1.1. <i>Političke prilike</i>	10
2.1.2. <i>Zakonsko-pravna reforma</i>	10
2.1.3. <i>Zaštita okoliša</i>	11
2.2. NAPREDAK U PROCESU TRANZICIJE I REAKCIJA PRIVREDE	11
2.2.1. <i>Poslovno okruženje</i>	11
2.2.2. <i>Makroekonomsko okruženje</i>	12
2.2.3. <i>Uspjesi i izazovi tranzicije</i>	13
2.3. PRISTUP KAPITALU I POTREBE ZA INVESTICIJAMA	14
3. STRATEŠKA OPREDJELJENJA	15
3.1. PRIORITETI BANKE ZA PERIOD OBUHVAĆEN STRATEGIJOM	15
3.2. SEKTORSKI IZAZOVI I OPERATIVNI PRIORITETI	16
3.2.1. <i>Infrastruktura</i>	16
3.2.2. <i>Finansijski sektor</i>	18
3.2.3. <i>Sektor industrije, trgovine i agrobiznisa</i>	19
4. DRUGE MEĐUNARODNE FINANSIJSKE INSTITUCIJE I MULTILATERALNI DONATORI	20
ANEKS 1 – POLITIČKA ANALIZA	21
ANEKS 2 - DIJAGRAM ZAKONODAVNIH I IZVRŠNIH ORGANA U BiH	26
ANEKS 3 – KOMERCIJALNI ZAKONI BOSNE I HERCEGOVINE	27
ANEKS 4 – ZAŠTITA OKOLIŠA I DRUŠTVO	36
ANEKS 5 – TREND PORTFELJA U BOSNI I HERCEGOVINI	41
ANEKS 6 – UKUPNI POSLOVNI VOLUMEN – SEPTEMBAR 2010. GODINE	42
ANEKS 7 – PROJEKTI POTPISANI U PERIODU JANUAR 2007. – SEPTEMBAR 2010. GODINE ..	45
ANEKS 8 – ODABRANI EKONOMSKI POKAZATELJI	46
ANEKS 9 – DRUGE MEĐUNARODNE FINANSIJSKE INSTUTUCIJE I MULTILATERALNI I BILATERALNI DONATORI	47
1. MULTILATERALNE ORGANIZACIJE	47
2. BILATERALNA POMOĆ	51
ANEKS 10 – PROJEKTI TEHNIČKE SARADNJE	59
ANEKS 11 - TAM/BAS AKTIVNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI	64

SPISAK SKRAĆENICA

BAS	Savjetodavne usluge preduzećima
BEEPS	Ispitivanje poslovnog okruženja i uspješnosti preduzeća
BiH	Bosna i Hercegovina
CEB	Razvojna banka Vijeća Evrope
ECT	Sporazum o Energetskoj zajednici
DEI	Direkcija za evropske integracije
EIB	Evropska investiciona banka
EU	Evropska unija
EUSR	Specijalni predstavnik Evropske unije
FBH	Federacija Bosne i Hercegovine
FDI	Inostrano direktno investiranje
FOPIP	Program za finansijsko i operativno unapređenje poslovanja
GDP	Bruto društveni proizvod
ICT	Informaciono komunikacione tehnologije
IDP	Interno raseljene osobe
IFI	Međunarodne finansijske institucije
IMF	Međunarodni monetarni fond
LEF	Program ulaganja za domaća preduzeća
MEI	Komunalna i okolišna infrastruktura
MFI	Mikro-finansijska institucija
MSME	Mikro, mala i srednja preduzeća
NBFI	Nebankarska finansijska institucija
OHR	Ured visokog predstavnika
RES	Obnovljivi energetske izvori
RS	Republika Srpska
SEECF	Proces saradnje Jugoistočne Evrope
SBA	Stand-by aranžman
SME	Mala i srednja preduzeća
TAM	Zaokret u upravljanju preduzećima
WBIF	Investicioni program za Zapadni Balkan
WeBSEDF	Program direktnog finansiranja projekata održive energije za Zapadni Balkan
WeBSEDF	Program kreditnih linija za finansiranje projekata održive energije za Zapadni Balkan
Valute	
KM	Konvertibilna marka (valuta BiH)
US\$	Američki dollar
EUR	Euro, valuta Evropske unije
Kurs	
1 €	1,95583 KM

UVODNI REZIME

Bosna i Hercegovina (BiH) nastavlja ispunjavati uslove navedene u članu 1 Sporazuma o uspostavljanju Banke.

Dejtonsko-pariški mirovni sporazum je završio rat koji je trajao od 1992-95. godine i omogućio mir i stabilnost u BiH. Istovremeno, složena Dejtonska ustavna postavka stvorila je fragmentiranu političku strukturu u BiH. Ovo je dodatno usložnjeno činjenicom da etnički zasnovane političke stranke nastavljaju dominirati političkom scenom u dva entiteta BiH, Federaciji BiH (FBH) i Republici Srpskoj (RS). Glavni izazov je i dalje ustavna reforma, bez koje će biti teško postići dalji napredak u pravcu efikasnije države, implementaciju programa sveobuhvatne reforme i približavanja Evropskoj uniji. Ovaj proces je osjetljiv i za njega je potrebno vrijeme.

Nakon nekoliko godina snažnog rasta, ekonomija BiH počela je opadati krajem 2008. godine kao rezultat ekonomske krize, zajedno sa drugim zemljama u regionu, i proizvodnja je značajno opala u 2009. godini. Vlasti su preduzele neke pohvalne korake na očuvanju makroekonomske stabilnosti. Valutni odbor ostaje i dalje ključno uporište makroekonomske politike i godišnja stopa inflacije je pala ispod nule krajem 2009. godine. Centralna banka je preduzela promptne akcije kako bi sačuvala povjerenje u banke na vrhuncu krize i odigrala je aktivnu ulogu u osiguravanju sporazuma "Bečka inicijativa" sa šest najvećih inostranih banaka da se održi nivo aktivnosti u BiH. Povjerenje u banke se također povećalo i značajnim povećanjem limita osiguranog depozita. Sa fiskalne strane, nakon ranijih popuštanja donekle je vraćena kontrola nad javnim finansijama krajem 2009. godine, i vlasti su u julu 2009. godine zaključile novi trogodišnji stand-by aranžman (SBA) sa MMF-om u vrijednosti od oko 1.1 milijarde eura.

Ekonomski rast 2010. i 2011. će vjerovatno biti pozitivan ali skroman. S obzirom na nisku polaznu tačku, ekonomija bi trebala imati potencijal za snažniji rast u srednjoročnom periodu. Međutim, to će zahtijevati čvrsto opredjeljenje vlasti na svim nivoima ka programu strukturalne reforme. Takvo opredjeljenje je nedostajalo prošlih godina. Brojne ključne reforme, uključujući privatizacije, bile su blokirane ili su bile na čekanju izvjesno vrijeme. Bosna i Hercegovina rangirana je iza svojih susjeda u jugoistočnoj Evropi po brojnim reformama i indikatorima poslovne klime, uključujući i tranzicione rezultate EBRD-a, indikatore Svjetske banke za olakšavanje vođenja poslova, i indeks percepcije korupcije Transparency International-a. Postoje također značajne potrebe za investicijama u mnogim infrastrukturnim sektorima.

Globalna kriza će vjerovatno imati značajan srednjoročni utjecaj na Bosnu i Hercegovinu (i širi region), ističući potrebu za povećanim nivoom aktivnosti od strane Banke u budućim godinama, kao odgovor na krizu i kao podršku procesu oporavka. Pored toga, zemlja se suočava sa srednjim ili velikim tranzicionim izazovima u svim glavnim privrednim sektorima. Banka će promovirati tranziciju u Bosni i Hercegovini nastavljanjem i povećavanjem svojih napora na rješavanju slijedećih ključnih izazova:

- Razvoj i implementacija sveobuhvatnog dugoročnog programa reforme u svim infrastrukturnim sektorima, omogućavanjem komercijalnijeg pristupa pružanju usluga i veće angažiranosti privatnog sektora, i s obzirom na potrebu postizanja bolje integracije infrastruktura kako regionalno tako i unutar zemlje;
- Poticanje većeg finansijskog posredovanja, pogotovo u ne-bankarskom finansijskom sektoru, kako bi se osiguralo održivo posuđivanje preduzećima i kućanstvima; i

- Pružanje podrške u procesu velike privatizacije i privlačenje investicija u ključnim izvozno orijentiranim sektorima kao što su agrobiznis, industrijski sektor, nekretnine i turizam, drvni sektor i metaloprerađivački sektor, i održavanje daljeg razvoja u sektoru malih i srednjih preduzeća.

Banka će se fokusirati tokom sljedeće tri godine, kako kroz osiguranje finansijskih sredstava tako i kroz intenzivan politički dijalog, na sljedeće operativne prioritete:

Infrastruktura i energija

- U sektoru **transporta** osigurati podršku kako za izgradnju nove tako i za rekonstrukciju postojeće infrastrukture, i olakšati komercijalni pristup sa većim uključivanjem privatnog sektora;
- U sektoru **komunalne i okolišne infrastrukture**, fokus će biti stavljen kako na reforme sektora sa lokalnim vlastima tako i na institucionalno jačanje na nivou operativnih kompanija;
- U sektoru **energije**, podrška rekonstrukciji ili zamjeni postojećih termoenergetskih kapaciteta kako bi se povećala njihova efikasnost i pouzdanost i kako bi se izvršilo usklađivanje sa EU standardima emisije čestica, podrška daljem razvoju prenosnih i distributivnih mreža, i povećanje komercijalizacije energetskog sektora kako bi se promoviralo bolje funkcioniranje tržišta; i
- Za **energetsku efikasnost**, osigurati komercijalne zajmove javnim komunalnim preduzećima za finansiranje mjera i investicija za energetsku efikasnost, i korištenje postojećih programa za realiziranje malih projekata energetske efikasnosti i obnovljive energije, uključujući program kreditnih linija za finansiranje projekata održive energije za Zapadni Balkan (WeBSECLF).

Finansijski sektor

- Podržati mikro, mala i srednja preduzeća putem lokalnih banaka, kompanija za lizing, i ne-bankarskih mikrofinansijskih institucija, i nuditi mehanizme za podjelu rizika; i
- Osigurati pred-privatizacijske investicije u sektorima bankarstva i osiguranja i podržati manje banke u domaćem vlasništvu i mikrokreditne organizacije, između ostalog kroz dokapitalizaciju, kako bi olakšali ulaz novih strateških investitora i dali poticaj daljoj konsolidaciji sektora.

Industrija, trgovina i agrobiznis

- Podržati strateške lokalne i međunarodne investitore, posebno za velika preduzeća koja prolaze kroz privatizaciju ili rekonstrukciju. Banka će aktivno tražiti projekte u sektorima agrobiznisa, industrije, nekretnina i turizma, prerade drveta i metaloprerađivačkom sektoru;
- Podržati mala i srednja domaća i strana privatna preduzeća putem dugoročnog kreditiranja ili dokapitalizacije korištenjem EBRD-italijanskog programa za domaća preduzeća (LEF).
- Osigurati da Programi Zaokreta u upravljanju preduzećima i Poslovnih savjetodavnih usluga (TAM i BAS) nastave pružati savjetodavne usluge malim i srednjim preduzećima.

U provođenju gore navedenih prioriteta, Banka će nastaviti da blisko koordinira aktivnosti sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama, Evropskom unijom i drugim ključnim međunarodnim faktorima i međunarodnom donatorskom zajednicom, posebno u kontekstu novog Investicionog programa za Zapadni Balkan (WBIF).

1. PORTFELJ BANKE

1.1. PREGLED DOSADAŠNJIH AKTIVNOSTI BANKE

Do septembra 2010. godine Banka je dostigla ukupni obim angažiranih sredstava od 1,197 milijardi eura kroz 81 projekt i mobilizirala ukupne investicije u iznosu od više od 2,746 milijardi eura.

Sadašnji portfelj Banke iznosi 896,8 miliona eura, od kojih je 432,8 miliona eura operativno. Ulaganja u privatnom sektoru iznose 260,4 miliona eura, uključujući regionalne projekte. Ulaganja u javni sektor iznose 636,4 miliona eura, od kojih se na infrastrukturu odnosi 473,1 milion eura, dok preostalih 163,3 miliona eura predstavljaju investicije u sektore energije, prirodnih resursa, telekomunikacija i Agenciju za osiguranje depozita u finansijskom sektoru.

Do danas, ukupno je isplaćeno 693,3 miliona eura, sa rekordnim isplata od 127,5 miliona eura i 146 miliona eura u 2008. odnosno 2009. godini

Tabela 1: Ukupno angažirana sredstva Banke do septembra 2010. godine

Sektorski tim (SIC)	Ukupna vrijednost projekta	Ulaganje EBRD-a	Privatni	Državni	Udio portfelja	% udio po sektorima
Energija						
Prirodni resursi	26	17	0	17	2%	1%
Struja i energija	226	137	0	137	0%	11%
Ukupno energija	252	155	0	154	0%	13%
Finansijske institucije						
Dokapitalizacija banaka	23	18	18	0	100%	1%
Kreditiranje banaka	216	166	166	0	100%	14%
Osiguranje i finansijske usluge	108	100	50	50	50%	8%
Finansiranje malih preduzeća	110	68	68	0	100%	6%
Ukupno finansijske institucije	457	353	303	50	86%	29%
Industrija, trgovina i agrobiznis						
Agrobiznis	177	69	69	0	100%	6%
Fondovi za dokapitalizaciju	27	10	10	0	100%	1%
Proizvodnja i usluge	149	41	41	0	100%	3%
Nekretnine i turizam	25	7	7	0	100%	1%
Telekomunikacije, informatika i mediji	163	48	1	47	2%	4%
Ukupno industrija, trgovina i agrobiznis	541	175	128	47	73%	15%
Infrastruktura						
Komunalna i okolišna infrastruktura	60	12	0	12	0%	1%
Transport	1,437	503	0	503	0%	42%
Ukupno infrastruktura	1,497	515	0	515	0%	43%
BOSNA I HERCEGOVINA UKUPNO	2,746	1,197	431	766	36%	100%

1.2 IMPLEMENTACIJA PRETHODNE STRATEGIJE ZA ZEMLJU

Bančina strategija za BiH, odobrena u septembru 2007. godine, postavlja slijedeće glavne strateške prioritete:

- Nastavak dijaloga o politikama sa vlastima BiH na svim nivoima (državnom, entitetskom, kantonalnom, općinskom) i pomoć kod ključnih **strukturalnih i institucionalnih reformi** u:
 - Sektoru infrastrukture (politika i strategija transporta, funkcionalno razdvajanje sektora željeznica, finansiranje sektora puteva, energetska strategija, PPP legislativa),
 - Finansijski sektor (supervizija bankarstva, zakonodavstvo o osiguranju i lizingu i reforma penzionog sistema)
 - Sektor industrije, trgovine i agrobiznisa (privatizacija preostalih državnih preduzeća, postprivatizacijsko finansiranje i restrukturiranje, sektor nekretnina i turizma, sektor agrobiznisa).
- Pomoći **regionalnu integraciju BiH i njeno napredovanje u pravcu članstva u EU** putem fizičkog investiranja u ključne projekte infrastrukture kao i institucionalni razvoj i jačanje državnih institucija;
- Podržati **razvoj privatnog sektora** putem direktnog i indirektnog finansiranja malih i srednjih privatnih preduzeća, kao i preostalu veliku privatizaciju.

Općenito, Banka je ostvarila najveći dio operativnih ciljeva izloženih u prethodnoj Strategiji. U periodu od januara 2007. do septembra 2010. godine Banka je potpisala 41 novi projekt u iznosu od 646,5 miliona eura i mobilizirala dodatne investicije u iznosu većem od 650 miliona eura. Ti projekti su uključivali deset projekata u javnom sektoru u iznosu od 404 miliona eura i 31 projekt u privatnom sektoru u iznosu od 242,5 miliona eura (uključujući regionalne projekte). Strateški ciljevi Banke su bili ostvareni uglavnom kroz slijedeće projekte:

- **Regionalna integracija i institucionalne reforme** bile su podržane najvećim infrastrukturnim projektom Banke do sada, Koridor Vc, u iznosu od 180 miliona eura. Ova transakcija je uključivala značajan politički dijalog i institucionalnu podršku kroz uspostavljanje kompanija za autoput i uvođenje posebnih akciza na gorivo kao glavnog izvora prihoda za ove kompanije;
- U sektoru **komunalne i okolišne infrastrukture (MEI)**, Banka je potpisala projekt za izgradnju kanalizacione mreže u Bijeljini, kojim je uvedena komercijalizacija komunalnih usluga i koja je rezultirala novim projektom finaliziranim 2010. godine. Ovaj novi projekt je privukao značajne grantove i omogućioće kompaniji da u potpunosti zadovolji standarde EU za komunalne otpadne vode;
- U **finansijskom sektoru**, Banka je obezbijedila kreditnu liniju od 50 miliona eura Agenciji za osiguranje depozita kako bi ojačala ovu važnu agenciju na državnom nivou. Kao dio procesa odobravanja, Banka je bila uključena u politički dijalog koji je doveo do značajnih poboljšanja u legislativi. Banka je također nastavila sa uspješnim ulaganjima u finansijskom sektoru obezbjeđujući oko 150 miliona eura malim i srednjim preduzećima kroz banke, kompanije za lizing, i mikrokreditne organizacije;
- U sektoru **energetske efikasnosti (EE)**, Banka je obezbijedila prvu kreditnu liniju za energetska efikasnost Raiffeisen banci iz programa kreditnih linija za financiranje projekata održive energije za Zapadni Balkan, (WeBSECLF), koja je bila pilot-projekt za buduće investicije u energetske efikasnosti u BiH; i
- Banka je takođe direktno podržala **korporativni sektor** sa investicijama u iznosu od 45,7 miliona eura, sa povećanom ulogom investicionog Programa ulaganja u domaća preduzeća (LEF) u realizaciji malih projekata dokapitalizacije lokalnih preduzeća.

1.3 UČINAK PORTFELJA BANKE NA TRANZICIJU I NAUČENE LEKCIJE

1.3.1 *Infrastruktura*

Struja i energija – Dok su prvi napori Banke bili usmjereni na rekonstrukciju mreže, kasnije aktivnosti su usmjerene na dublju institucionalnu reformu, kao što je uspostava nezavisnih regulatora i stvaranje državne prenosne kompanije i nezavisnog operatora sistema. Ključna lekcija koja je bila naučena iz ovih projekata bila je ta da zajednički pristup svih međunarodnih finansijskih institucija (IFI) u ovom sektoru može dovesti do usvajanja cjelovitih reformi.

Komunalna i okolišna infrastruktura (MEI) – Kanalizacioni sistem Bijeljine iz 2007. godine bio je prvi MEI projekat u zemlji. U 2008. godini je mobilizirana tehnička pomoć da pomogne vodovodnom preduzeću da pripremi i implementira Program za finansijsko i operativno unapređenje poslovanja (FOPIP). Rezultati ovog programa se još očekuju budući da preduzeće treba da izvrši implementaciju FOPIP-a.

Transport – Banka je bila uglavnom uključena u sektore cesta i željeznice. Kao nastavak aktivnosti baziran na ranijim dostignućima u reformi cestovnog sektora, Banka je odobrila **Projekt rekonstrukcije cesta u BiH** 2007. godine. Ovaj projekt je dao izvjesne pozitivne rezultate, npr. poslovni planovi se sada pripremaju za direkcije za puteve u oba entiteta, no uvođenje ugovora o održavanju puteva koji se baziraju na dobrom izvršenju posla je odgođeno. Zajam sa državnom garancijom za izgradnju novih prioritetnih dionica glavnog autoputa sjever-jug kroz BiH, poznatog kao **Koridor Vc**, bio je odobren 2008. godine. Ovaj projekt ima slične ambiciozne ciljeve tranzicije, kao što je pomoć u razvoju programa javno-privatnog partnerstva (PPP). Bančin **Regionalni projekat željeznica** – sufinansiran sa Evropskom investicionom bankom (EIB) – čiji je cilj bio da podrži ekonomski oporavak željeznica kroz popravke i rekonstrukciju i putem jačanja institucionalnih struktura i upravljanja u željezničkom sektoru. Poboljšanja su uključivala upoznavanje ove dvije kompanije sa međunarodnim postupcima nabavke, uvođenje IAS/IFRS-a i značajnim poboljšanjem u njihovim aktivnostima poslovnog planiranja. Suprotno tome, prateća tehnička pomoć u oblasti “*Okolišna analiza i revizija*” i “*Pomoć kod rekonstrukcije*” suočila se sa poteškoćama i postigla je svoje ciljeve samo djelimično. **Naučena lekcija** iz Bančine tehničke pomoći BiH procesu restrukturiranja željeznica je da bi EBRD trebala tražiti stratešku saradnju sa drugim moćnim sufinansijerima da bi poboljšala izgleda za suštinske reforme sektora u sredinama gdje postoje političke tenzije (PE09-441T).

Skoro 60 posto EBRD-ovog portfelja se odnosi na transportni podsektor, i na taj način, njegov učinak postignut ovdje je među najvišim u BiH.¹

1.3.2 *Finansijski sektor*

Bankarstvo/mikro, mala i srednja preduzeća (MSME) – Aktivnosti Banke su usmjerene ka segmentima mikro, malih i srednjih preduzeća, sa projektima koji imaju za cilj unapređenje korporativnog upravljanja i osiguranje sredstava za mala i srednja preduzeća i maloprodajni sektor. Banka je takođe odobrila nekoliko kreditnih linija za veće banke, kao što su **Raiffeisen Bank BiH dd** (za energetska efikasnost) i **UniCredit Bank dd**, obje potpisane 2009. godine, kako bi, kao jednu od mjera odgovora na krizu, podržala davanje kredita od strane banaka malim i srednjim preduzećima. U BiH su implementirani brojni projekti u okviru

¹ OCE-ova retrospektiva učinka tranzicije 2009. godine, strana 100

Investicionog programa za mikro, mala i srednja preduzeća na Zapadnom Balkanu, koji su obično postizali dobre tranzicijske rezultate.

Nebankovne finansijske institucije (NBFI) – Značajno investiranje u **Unicredit Leasing Bosnia** bilo je odobreno u maju 2009. godine, a kreditna linija za **Agenciju za osiguranje depozita u BiH** bila je potpisana u januaru 2010. godine. Podrška Agenciji za osiguranje depozita omogućila je povećanje limita za osiguranje depozita i dalje će povećati povjerenje deponenata u bankarski sistem, posebno u vrijeme ove finansijske krize. Očekuje se da će projekt Unicredit leasing-a postići krupne tranzicijske rezultate pružanjem podrške SME lizing tržištu.

1.3.3 Sektor industrije, trgovine i agrobiznisa

Agrobiznis – Bančin rani angažman sa **Pivarom Tuzla** i **VF Komercom** je postigao sve glavne tražene pokazatelje, tj. poboljšanje korporativnog upravljanja i povećanu efikasnost i konkurenciju. U sektoru distribucije hrane, kao rezultat Bančinog investiranja u **VK Komerc**, drugi regionalni trgovci na malo ušli su na maloprodajno tržište BiH.

Industrija – Bančino investiranje u **‘Mittal Steel Zenica’** bilo je odobreno 2005. godine. Od 2009. godine ova kompanija je postala profitabilna, ali je implementacija capex programa bila odgođena. Međutim, još je rano donositi sud o tome da li kompanija ostvaruje svoje izvrsne potencijale za tranzicijski učinak. Projekt **‘Tvornice Opeke Sarajevo’** sastojao se od renoviranja neiskorištene tvornice cigle u Sarajevu za proizvodnju asortimana cigle od pečene gline. Ovaj projekt je postigao većinu svojih predviđenih tranzicionih ciljeva, posebno uvođenjem novih proizvoda višeg kvaliteta i poboljšavnje korporativnog upravljanja i računovodstvenih standarda. Projekt odobren 2006. godine, **Natron Hayat**, još nije dostigao svoje fizičke i finansijske ciljeve u zadatom vremenskom okviru.

1.4 STRUKTURA PORTFELJA

Na kraju septembra 2010. godine, na bazi do sada angažiranih sredstava od 1.197 miliona eura, omjer portfelja je 36 posto privatni i 64 posto državni, i donekle se popravio u odnosu na omjer iz prethodne strategije (32/68). Međutim, po broju projekata, transakcije u privatnom sektoru su dominirale sa 76 posto udjela u portfelju. Među Bančnim zemljama operacija, BiH se ističe kao zemlja sa velikim potrebama za investicijama u javnom sektoru, što je posljedica rata i dalje potrebe za rekonstrukcijom i poboljšanjem infrastrukture, kompleksne institucionalne strukture i geografskog položaja zemlje. Projekti iz sektora transporta su po prirodi posebno veliki. Suprotno tome, većina privatnih kompanija su relativno male i, prema tome, usprkos velikog broja potpisanih projekata u privatnom sektoru, njihova ukupna vrijednost je manja.

Sadašnja procjena rizika portfelja je 6,06 dok je procjena rizika u privatnom sektoru nešto bolja i iznosi 5,84.

2. OPERATIVNO OKRUŽENJE

2.1 AMBIJENT OPŠTIH REFORMI

2.1.1 Političke prilike

Politička klima u BiH je i dalje teška i negativno utječe na privredu, uključujući tempo reformi i sposobnost vlasti da implementiraju određene projekte. Etnički zasnovane političke stranke i dalje dominiraju političkom scenom u oba entiteta. Složeni institucionalni okvir i nedostatak konsenzusa između entiteta i među ključnim političarima o optimalnoj unutrašnjoj organizaciji zemlje predstavljaju značajne izazove za ispravno funkcionisanje države. Glavni izazov za zemlju je ustavna reforma, bez koje će biti teško postići dalji napredak prema demokratskoj i efikasnijoj državi, u implementaciji sveobuhvatnog programa reformi i približavanja Evropskoj uniji. Bilo je nekoliko pokušaja posljednjih nekoliko godina na započinjanju ustavne reforme, od kojih je posljednji pokrenut u oktobru 2009. godine na inicijativu EU/SAD-a, poznat kao Butmirski process, ali do sada nije bilo mnogo uspjeha. Očekuje se da će se intenzivirati naporu na postizanju unutrašnjeg konsenzusa nakon općih izbora u BiH u oktobru 2010. godine.

Integracija u EU ostaje jedno od glavnih vanjskih uporišta za reformu, mada specifične okolnosti BiH stvaraju dodatne izazove. BiH je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU 2008. godine, i implementacija Privremenog sporazuma je u toku. Međutim, posljednji dokumenti EU de-facto uslovljavaju zahtjev za članstvo u EU zatvaranjem Ureda visokog predstavnika (OHR) i njegovom tranzicijom u pojačano prisustvo EU, čemu bi trebalo prethoditi ispunjavanje određenih mjerila (5 ciljeva i 2 uslova) od strane BiH. Dana 22. aprila 2010. godine NATO je pozvao BiH da se pridruži Akcionom planu za članstvo (MAP), uz dodavanje odredbe da će prvi Godišnji državni plan BiH biti prihvaćen samo onda kada BiH ispuni određene uslove u vezi sa registracijom državne imovine BiH (dio gore navedenih pet ciljeva).

BiH učestvuje u regionalnim inicijativama za saradnju, uključujući i Proces saradnje Jugoistočne Evrope (SEECP), i domaćin je Vijeća za regionalnu saradnju. Zemlja je uključena u različite prekogranične projekte i sadašnja vlada daje podršku u nastavljanju ove vrste angažmana.

2.1.2 Zakonsko-pravna reforma

Zakonsko-pravno okruženje i dalje ostaje složeno i izazovno. Neke značajne reforme su usvojene ali je potrebno više reformi. Složena višeslojna ustavna i politička struktura zemlje, nasljeđe Dejtonskog sporazuma, i dalje ima negativni učinak na reforme općenito, a posebno na pravnu reformu. Problemi višeslojne pravne strukture su u nekim oblastima zakona očigledniji nego u drugim.

Korporativno upravljanje je regulisano na entitetskom nivou; postoje dva različita režima korporativnog upravljanja i svaki entitet ima svoje vlastito primarno i sekundarno zakonodavstvo. U pravosudnom sektoru postoje dva odvojena pravna sistema i ograničena saradnja na državnom nivou. Zakonsko-pravni okvir za tržište vrijednosnih papira je regulisan na entitetskom nivou i svaki entitet ima svoju komisiju za vrijednosne papire i svoju berzu.

Dok su za neke oblasti zakona usvojeni zakoni jedni od vodećih zakona u zemljama djelovanja EBRD-a, u praksi je primjena tih zakona loša zbog slabosti ključnih institucija.

Naprimjer, Zakon o bankrotstvu i nesolventnosti ima ocjenu «visoke usklađenosti» u poređenju sa međunarodnim standardima; međutim, praktično funkcioniranje režima nesolventnosti ima slabosti u smislu odgovarajuće regulative o organima nesolventnosti. Zakon i pravni okvir o osiguranim transakcijama je moderan, međutim, u praksi je izvršenje sporo i podložno opstrukciji. Upitna efikasnost suda i njegove poteškoće u izlaženju na kraj sa zahtjevima predstavlja najslabiju kariku režima i tako dužnici mogu opstruirati izvršni proces.

Izgledi za budućnost Bosne i Hercegovine u velikoj mjeri ovise od implementacije praktičnih pravnih reformi i integracije, kako na unutrašnjem tako i na regionalnom planu. Potrebno je nastaviti zamah reforme i potrebno je da se vlasti čvrsto obavežu da će raditi na tome, kao i na daljoj ustavnoj reformi.

2.1.3 Zaštita okoliša

Bosna i Hercegovina se suočava sa nizom izazova u vezi sa zaštitom okoliša i socijalnim pitanjima koja se javljaju iz različitih faktora, uključujući društvenu i okolišnu situaciju nakon sukoba, složenu političku i institucionalnu organizaciju, nedovoljnu okolišnu kontrolu i okolišne kapacitete u pogledu značajnog ekonomskog rasta u toku prvih osam godina prošlog desetljeća, te siromaštvo ili ugroženost određenih slojeva stanovništva kako u seoskim tako i u gradskim područjima.

Integracija u EU i dalje ostaje daleka perspektiva, budući da je potrebno poduzeti složene ustavne i druge političke korake prije nego Bosna i Hercegovina bude eventualno dobila status zemlje kandidata. Može se, međutim, očekivati da će okolišna regulativa i institucionalni okvir biti usklađeni sa EU principima u narednim godinama, a određeni napredak u tom smislu je već postignut. Posebno u Federaciji započela je 2003. godine harmonizacija domaćeg zakonodavstva sa EU zakonima, sa Zakonom o zaštiti okoliša i drugim zakona (upravljanje otpadom, zaštita vazduha, zaštita prirode, fond za zaštitu okoliša), ali se kasni sa podzakonskim aktima potrebnim za provođenje ovih zakona. Bosna i Hercegovina je takođe napravila napredak posljednjih par godina u poštivanju međunarodnih konvencija o okolišu, a najznačajnije od njih su već ratificirane.

Izgradnja civilnog društva još uvijek zaostaje u poređenju sa onim što se može vidjeti u susjednim zemljama Zapadnog Balkana, i to je vjerovatno rezultat još uvijek etnički polarizovanog društva i političkog života. Međutim, u posljednje dvije - tri godine pojavile su se nevladine organizacije za zaštitu okoliša i domaće grupe za izgradnju civilnog društva koje postavljaju okolišna i socijalna pitanja različitim nivoima vlasti, privatnim kompanijama i međunarodnim finansijskim institucijama. Značajna prednost za okolišnu strategiju zemlje je njena dobra naučna i tehnička osnova, sa mnogobrojnim univerzitetskim stručnjacima i privatnim ekspertima koji mogu učestvovati u okolišnim procjenama i aktivnostima na izgradnji kapaciteta.

2.2 NAPREDAK U PROCESU TRANZICIJE I REAKCIJA PRIVREDE

2.2.1 Poslovno okruženje

Kvalitet poslovnog okruženja u Bosni i Hercegovini i dalje je veoma problematičan i, prema različitim anketama, ova zemlja i dalje zaostaje za drugim zemljama jugoistočne Evrope. U posljednjem izvještaju Svjetske banke pod nazivom *Poslovanje u 2010. godini* BiH zauzima 116. mjesto od 183 zemlje, malo bolje od prethodne godine (kada je bila na 119. mjestu) što je još uvijek znak duboko ukorijenjenih problema u zemlji. Posebno je komplikovana registracija preduzeća, i zemlja se nalazi na 160. mjestu u svijetu po ovom pokazatelju. Poduzimaju se neke mjere da se unaprijedi situacija. U posljednjem krugu Ispitivanja

poslovnog okruženja i uspješnosti preduzeća (BEEPS IV), više od jedne četvrtine anketiranih preduzeća je, od navedenih 15 mogućih prepreka, identifikovalo političku nestabilnost kao glavni problem koji utječe na njihov rad. Mnogi od anketiranih su smatrali da su poreske stope ozbiljna prepreka, kao i konkurencija neformalnog sektora i pristup finansiranju. Mnoga preduzeća također navode i korupciju kao problem u njihovom svakodnevnom radu. Bosna i Hercegovina zauzima 99. mjesto indeksa percepcije korupcije Transparency International-a, što ponovo stavlja zemlju na posljednje mjesto u regionu jugoistočne Evrope.

2.2.2 Makroekonomska okruženje

Nakon nekoliko godina snažnog rasta, privreda je doživjela snažan pad krajem 2008. godine zajedno sa ostalim zemljama u regionu, i proizvodnja je značajno opala u 2009. godini. Obim pada BDP-a prošle godine procijenjen je na 3,2 posto. Na ekonomsku aktivnost negativno je utjecalo padanje cijena roba, što utiče na ključne izvoze (uglavnom u sektorima metala), opadanje potražnje od regionalnih susjeda i iz eurozone, kao i pooštreni kreditni uslovi, sa značajnim usporavanjem ukupnog kreditnog rasta sa 22,3 posto u decembru 2008. na -2 posto u aprilu 2010. godine. Inostrane direktne investicije su također pale za oko 35 posto u 2009. godini u odnosu na prethodnu godinu.

S obzirom na ove poteškoće, vlasti su preduzele neke pohvalne korake da sačuvaju makroekonomsku stabilnost i ublaže najgore efekte ekonomskog pada. Valutni odbor je ostao ključna potpora makroekonomskoj politici i godišnja stopa inflacije je pala ispod nule krajem 2009. godine, mada se od tada vratila na pozitivnu sliku početkom 2010. godine. Vanjski debalans je smanjen, sa značajnim smanjenjem deficita po tekućem računu. Centralna banka je preduzela promptne akcije da sačuva povjerenje u banke na vrhuncu krize i odigrala je aktivnu ulogu u osiguranju sporazuma "Bečka inicijativa" među šest najvećih banaka u stranom vlasništvu kako bi se održao njihov nivo aktivnosti u BiH. Kao što je gore navedeno, nivo depozita za osiguranje je značajno podignut uz pomoć Banke i drugih međunarodnih institucija. Sa fiskalne strane, nakon ranijih popuštanja donekle je vraćena kontrola nad javnim finansijama krajem 2009. godine, i vlasti su u julu 2009. godine zaključile novi trogodišnji stand-by aranžman (SBA) sa MMF-om u vrijednosti od oko 1.1 milijarde eura. Druga i treća revizija su završene (nakon izvjesnog zakašnjenja) u martu 2010. godine, nakon donošenja zakona u Federaciji o ključnim reformama koje se odnose na transfere nižim nivoima vlasti, transfere socijalnim kategorijama stanovništva i naknade za demobilizirane vojnike, i program se provodi po planu.

Ekonomski rast u 2010. i 2011. najvjerovatnije će biti pozitivan, ali skroman; neki neznatni znakovi oporavka počeli su se pojavljivati u prvih nekoliko mjeseci 2010. godine, ali rast ove godine vjerovatno će biti negdje između 0 i 1 posto. S obzirom na nisku polaznu tačku, privreda bi trebala imati potencijal za jači rast u srednjoročnom periodu. Ali postoje značajni rizici za pozitivnije rezultate, kako u političkoj tako i u ekonomskoj sferi. Sa enomske strane, moguće je da će se inostrane direktne investicije i dalje smanjivati. Ukoliko dođe do značajnog pada vrijednosti valuta u susjednim državama, Hrvatskoj i Srbiji, sa kojima BiH ima značajne trgovinske veze, to može imati negativan utjecaj na konkurentnost. Veliki izazov će također biti da se izbjegne nagomilavanje obaveza za plaće i penzije, pogotovu ukoliko privredna proizvodnja padne više od očekivanog. Poštivanje MMF-ovog Stand-by aranžmana – ključnog uslova za očuvanje makroekonomske stabilnosti – zavisice od implementacije oštrih fiskalnih mjera, uključujući i one navedene u gornjem tekstu u vezi sa usmjeravanjem transfera na osobe sa stvarnim potrebama (prihodovni census) i ukidanjem posebnih naknada za borbe. Preduvjet za značajnu finansijsku podršku EU i Svjetske banke je da se MMF-ov program provodi po planu.

2.2.3 Uspjesi i izazovi tranzicije

Napredak BiH u tranziciji je bio usporen ili nije ni postojao posljednjih godina. Mada su prisutni glavni elementi tržišne ekonomije, u smislu dominacije aktivnosti privatnog sektora i prisustva opsežne liberalizacije cijena i trgovine, zemlja se i dalje suočava sa velikim strukturalnim reformskim izazovima. Prema analizama EBRD-a koje se objavljuju svake godine u *Izveštaju o tranziciji*, prosječni tranzicioni rezultat BiH je najniži u centralnoj ili jugoistočnoj Evropi, i odražava dosadašnja ograničena postignuća u okončanju privatizacije, poboljšanju upravljanja i implementaciji politike konkurentnosti, i razvijanju nebankarskih finansijskih institucija i komercijalnijeg pristupa pružanju infrastrukturnih usluga. Nadalje, EBRD-ova *Procjena izazova tranzicije* urađena 2009. godine pokazala je obim izazova sa kojima se suočava BiH u 13 različitih privrednih sektora (vidi tabelu u donjem tekstu).

Tabela 2: Procjena izazova tranzicije po sektorima u BiH

	Struktura tržišta	Institucije tržišta	Ukupno 2009. g.
Korporativni			
Agrobiznis	Srednji	Veliki	Srednji
Industrija	Veliki	Srednji	Srednji
Nekretnine i turizam	Veliki	Veliki	Veliki
Telekomunikacije	Srednji	Srednji	Srednji
Infrastruktura			
Komunalna i okolišna infrastruktura	Veliki	Veliki	Veliki
Prirodni resursi	Srednji	Veliki	Srednji
Električna energija	Veliki	Veliki	Veliki
Održiva energija	Veliki	Veliki	Veliki
Transport	Srednji	Srednji	Srednji
Finansijske institucije			
Bankarstvo	Srednji	Srednji	Srednji
Osiguranje i finansijske usluge	Srednji	Srednji	Srednji
Mikro, mala i srednja preduzeća	Srednji	Srednji	Srednji
Privatni fondovi za dokapitalizaciju i tržišta kapitala	Veliki	Srednji	Veliki

Napomena: svi sektori su procijenjeni na skali od “neznatan” do “veliki” u pogledu preostalih tranzicionih izazova. “Struktura tržišta” odnosi se na ravnotežu između privatnog sektora i države i nivo konkurencije; “tržišne institucije” se tiču regulative i politika koji podupiru funkcioniranje tržišta u datom sektoru. U nekim sektorima, procjene nisu direktno uporedive sa onima u prethodnoj strategiji zbog metodoloških izmjena.

Izvor: EBRD, *Procjena tranzicionih izazova, 2009. godina*

Glavni izazovi koji su pred nama mogli bi se sažeti kako slijedi:

Infrastruktura: Glavni izazov u svim infrastrukturnim sektorima je razvoj i provedba programa sveobuhvatne reforme koji omogućava komercijalizovaniji pristup pružanju servisa i veći angažman privatnog sektora. U sektoru cesta, prošle godine je potpisano nekoliko projekata sa međunarodnim finansijskim institucijama za izgradnju dijelova 330 km dugog Koridora Vc, kao i jačanje institucionalnog razvoja kompanija za autoputeve u oba entiteta. U sektoru željeznica, u toku su različiti projekti za unapređenje i modernizaciju usluga, uz podršku bilateralnih donatora i međunarodnih institucija.

Električna energija i energetska efikasnost: U energetsom sektoru, glavni izazov će biti podržati rekonstrukciju ili zamjenu postojećih proizvodnih kapaciteta kako bi se povećala njihova efikasnost i pouzdanost i kako bi se uskladili sa EU standardima emisija čestica. Kod energetske efikasnosti, glavni izazov je reformirati regulatorni okvir kako bi se podržalo komercijalno finansiranje mjera energetske efikasnosti i mali projekti obnovljive energije.

Finansijske institucije: Glavni izazov je dalje jačanje finansijskog posredovanja, posebno u nebankarskom sektoru, gdje je utjecaj na širi ekonomski razvoj ograničen. Bankarski sistem je ostao zdrav, usprkos globalnoj krizi i značajnom odljevu depozita od oko 800 miliona KM (oko 410 miliona eura) u prvom kvartalu 2008. godine. Početkom 2010. godine, ukupan nivo depozita se vratio na nivo prije krize. Ipak, neke banke se još uvijek bore sa teškim tržišnim uslovima i potrebno je dalje jačanje u odabranim slučajevima.

Sektor industrije, trgovine i agrobiznisa: glavne izazove u ovom sektoru predstavljaju ubrzanje procesa privatizacije velikih preduzeća i dugoročna unapređenja poslovne klime, koja je, kao što je ranije navedeno, u pouzdanim uporednim istraživanjima među zemljama rangirana kao najgora u regiji jugoistočne Evrope. U posljednjih nekoliko godina došlo je do napretka u oblasti privatizacije u Republici Srpskoj, ali u Federaciji BiH taj napredak je bio izuzetno spor. Još uvijek se čeka na privatizaciju mostarske tvornice aluminijske, najvećeg izvoznika u zemlji, kao što je slučaj i sa predloženom privatizacijom dvije telekom kompanije u Federaciji BiH: BH Telekoma i HT Mostar.

2.3 PRISTUP KAPITALU I POTREBE ZA INVESTICIJAMA

Na državnom i entitetskom nivou, BiH nastavlja da privlači značajnu podršku internacionalnih institucija kao što su MMF, Svjetska banka, Evropska investiciona banka i EBRD. Međutim, veliki dio ove podrške (naročito podrška koju pružaju MMF i Svjetska banka) ima za cilj popravljavanje fiskalne pozicije zemlje i popunjavanje budžetskih rupa, kao i pojačavanje nivoa rezervi koje se drže u Centralnoj banci. Sredstva za velike investicione projekte zavise, dakle, u velikoj mjeri od podrške Banke i Evropske investicione banke. BiH praktično nema pristup međunarodnim tržištima kapitala. Od strane S&P-a BiH je rangirana kao B+, a od strane Moody-a kao B2, što je nekoliko stupnjeva ispod nivoa zemlje za investiranje.

Na korporacijskom nivou, pristup finansijskim sredstvima je postao daleko teži tokom krize, čemu svjedoči nagli pad u rastu kredita, kao što je gore navedeno. Kamantne stope za preduzeća su obično negdje između 8 i 10 posto što, s obzirom na nisku stopu inflacije, podrazumijeva visoku realnu kamatnu stopu. Tokom većeg dijela krize nivo kreditnog rasta je bio u znatnom padu iako je u prvih nekoliko mjeseci 2010. godine došlo do određenog povećanja kredita nefinansijskom privatnom sektoru. Dvije berze u BiH još uvijek ne predstavljaju značajan izvor finansiranja poslovnih aktivnosti.

3. STRATEŠKA OPREDJELJENJA

3.1 PRIORITETI BANKE ZA PERIOD OBUHVAĆEN STRATEGIJOM

Strategija Banke za BiH ima za cilj unaprijediti sveukupnu konkurentnost zemlje kroz implementaciju sljedećih glavnih strateških prioriteta:

Infrastruktura i energija

- U **transportnom** sektoru pružiti podršku kako u izgradnji nove tako i u obnovi postojeće infrastrukture te u olakšavanju komercijalnijeg pristupa s većim učešćem privatnog sektora;
- U sektoru **komunalne i okolišne infrastrukture** staviti težište kako na reformu sektora sa lokalnim vlastima tako i na institucionalno jačanje na nivou operativnih kompanija;
- U **energetskom** sektoru podržati obnovu i zamjenu postojećih termoenergetskih kapaciteta kako bi se povećala njihova efikasnost i pouzdanost te zadovoljili EU standardi emisije čestica, podržao dalji razvoj prenosne i distributivne mreže te povećala komercijalizacija energetskog sektora radi pospješivanja boljeg funkcioniranja tržištâ; i
- U oblasti **energetske efikasnosti** osigurati komercijalne kredite javnim komunalnim preduzećima radi finansiranja mjera i investicija čiji je cilj postizanje energetske efikasnosti, te koristiti postojeće kapacitete s ciljem provedbe malih projekata energetske efikasnosti i obnovljivih projekata, uključujući putem WeBSECLF-a.

Finansijski sektor

- Podržati mikro, mala i srednja preduzeća putem domaćih banaka, lizing kompanija i nebankarskih mikrofinansijskih institucija i ponuditi mehanizme dijeljenja rizika: i
- Osigurati dokapitalizaciju i preprivatizacijske investicije u bankarski sektor i sektor osiguranja i podržati manje banke u domaćem vlasništvu i mikrofinansijske institucije kako bi se olakšao ulazak novih strateških investitora i potakla dalja konsolidacija.

Sektor industrije, trgovine i agrobiznisa

- Podržati strateške lokalne i međunarodne investitore, naročito za velika preduzeća koja su u procesu privatizacije i restrukturiranja. Banka će aktivno tragati za projektima u sektoru agrobiznisa, industrije, nekretnina i turizma, te sektoru obrade drveta i metaloprerađivačkom sektoru;
- Podržati mala i srednja domaća i strana privatna preduzeća kroz dugoročne kredite ili dokapitalizaciju, koristeći LEF.
- Osigurati nastavak TAM/BAS programa kako bi se pružile savjetodavne usluge i finansiranje malih i srednjih preduzeća.

Dijalog o politikama

- Banka će nastaviti i intenzivirati dijalog o politikama sa BiH vlastima na svim nivoima (državnom, entitetskom, kantonalnom, opštinskom) i pomoći u ključnim strukturnim i institucionalnim reformama, naročito onima koje su uslov za proces približavanja integraciji u EU:
 - sektor infrastrukture (transportna politika i strategija, funkcionalno razdvajanje željezničkog sektora, finansiranje cestovnog sektora, energetska strategija, legislativa koja uređuje partnerstva između javnih i privatnih preduzeća),

- finansijski sektor (supervizija sektora bankarstva, osiguranja i lizinga), a naročito dijalog u vezi sa transformacijom i konsolidacijom mikrofinansijskog sektora, i
- sektor industrije, trgovine i agrobiznisa (unapređenje konkurentnosti i restrukturiranje preduzeća u sljedećim sektorima: drvena industrija i šumarstvo, nekretnine i turizam, agrobiznis, proizvodnja).

3.2 SEKTORSKI IZAZOVI I OPERATIVNI PRIORITETI

3.2.1 Infrastruktura

Transportni sektor

S obzirom na velike potrebe za rekonstrukcijom u BiH, Banka je finansirala značajne projekte u transportnom sektoru koji su obuhvatili sve vrste transporta. Planirano je da se u sljedećem strateškom periodu ove aktivnosti dalje nastave sa stavljanjem težišta i na novu izgradnju i na obnovu. Što se tiče reforme sektora, Banka će nastaviti da pomaže u komercijalizaciji javnih preduzeća sa specifičnim odgovornostima za transport i, tamo gdje to bude moguće, olakšati i podržati veće učesće privatnog sektora. Podrška ključnim koridorima u BiH i dalje ostaje prioritet kao i saradnja sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama, a naročito kroz WBIF koji predstavlja važan instrument za konsolidaciju finansijskih resursa i instrumenata na evropskom nivou.

U cestovnom sektoru, Banka će podržati razvoj javno-privatnog partnerstva tamo gdje to bude praktično i slijedeći preporuke strategije javno-privatnog partnerstva koja je u izradi. Težište će također biti na stavljenju na implementaciju projekta Koridor Vc, koji obuhvata dionice (a) Drivuša – Kakanj, (b) Vlakovo – Tarčin, (c) Počitelj – južna granica sa Hrvatskom i (d) Odžak do sjeverne granice sa Hrvatskom. Preostale dionice Koridora Vc Banka će nastojati finansirati putem javno-privatnog partnerstva. Banka će također nastojati da podrži važne ceste za spajanje sa Koridorom Vc, počev od ceste Banja Luka-Doboj koja ide paralelno sa Koridorom X.

Banka je osigurala značajna finansijska sredstva za željezničku infrastrukturu u BiH kao i podršku za restrukturiranje bh željezničkih preduzeća koje je u toku u skladu sa direktivama EU. Potrebe željezničkih preduzeća su i dalje velike i Banka će razmotriti osiguravanje daljih finansijskih sredstava kako za vozni park tako i za infrastrukturu. Nastaviće se i pružanje podrške restrukturiranju koje je u toku, sa ciljem da se uspostave strukture i uslovi za omogućavanje otvorenog pristupa (odnosno da drugi operateri mogu koristiti željezničku mrežu).

U sektoru avijacije, težište će biti na implementaciji projekta Međunarodni aerodrom Sarajevo, u okviru kojeg su osigurana sredstva za proširenje putničkog terminala zajedno sa proširenjem piste i rulne staze. Pored toga, vjerovatno će se razmotriti mogućnost da Banka finansira projekt obnove regionalnih aerodroma u Banja Luci, Tuzli i Mostaru.

Komunalna i okolišna infrastruktura

Banka će u početku strukturirati i implementirati projekte sa državnom garancijom u sektoru komunalne i okolišne infrastrukture, s težištem kako na reformama sektora u oba entiteta tako i na institucionalnom jačanju na nivou operativnih preduzeća. Pored toga Banka će pripremiti i okolišne projekte (vodovod i kanalizacija) kako bi se privukla donatorska sredstva za sufinansiranje iz IPA fondova.

Ključni faktor za uspjeh je spremnost preduzeća i domaćih vlasti da zajedno rade uz učešće više opština i regionalizaciju, i njihova spremnost da razgovaraju o svojim finansijskim i operativnim praksama na otvoren i transparentan način. Jedan od Bančinih projekata ovaj problem tretira tako što uključuje nekoliko opština u rješavanje zajedničkog problema snabdijevanja vodom na regionalnom nivou. U većim gradovima, Banka nastoji da uspostavi otvorenu i transparentnu saradnju sa opštinskim vlastima, u skladu sa prioritetima ustanovljenim na lokalnom nivou. Ovo važi i za manje gradove i mjesta gdje Banka prilagođava veličinu projekta ispod praga od 5 miliona eura tamo gdje je to potrebno.

Energetski sektor

Nakon što je ratificiran Sporazum o energetske zajednici, BiH nije uspjela da uspostavi svoje ovlasti i preuzme vodstvo u ovom sektoru kojem nedostaje sveobuhvatna strategija. Napori da se izvrši koordinacija koje su uložili Banka i međunarodna zajednica ometani su od strane entiteta koji pružaju otpor bilo kakvom miješanju države u rad ovog sektora.

Banka će nastaviti da promovira reformu sektora, institucionalnu izgradnju, i regionalnu energetske integraciju zajedno sa naporima koje poduzima Evropska zajednica sa težištem na implementaciji Sporazuma o energetske zajednici i na definiranju strategije za ovaj sektor na državnom nivou. U sektoru prirodnog gasa, Banka će nastaviti implementaciju integrisanog pristupa koji je osmišljen radi promoviranja razdvajanja djelatnosti trgovine gasom od djelatnosti prenosa, uspostavljanje nezavisnih regulatornih agencija za tržište gasa i omogućavanja privatnim preduzećima da se bave izgradnjom i upravljanjem mrežama distribucije gasa. Pored toga, Banka će podržati dalji razvoj transportne i distribucijske mreže prirodnog gasa u zemlji i doprinijeti energetske sigurnosti kroz podršku višestrukoj međusobnoj povezanosti mreže za prenos prirodnog gasa sa Hrvatskom i Srbijom iz alternativnih ulaznih tačaka.

Banka će istovremeno podržati investicije u ovom sektoru s ciljem davanja komercijalnih kredita javnim preduzećima za finansiranje mjera energetske efikasnosti i investicija za podršku projektima obnovljive energije sa privatnim preduzećima. Banka će također podržati obnovu i zamjenu postojećih termoenergetskih kapaciteta kako bi se povećala njihova efikasnost i pouzdanost te ispoštovali EU standardi emisije čestica. Razvoj novih kapaciteta u skladu sa najboljom raspoloživom tehnologijom (BAT) i drugim najboljim međunarodnim standardima će se također razmotriti pošto bi bili od koristi za cijeli region koji bi uskoro mogao da se suoči sa značajnim manjkom električne energije. Pored toga, Banka će i dalje podržavati projekte prenosa električne energije i prekogranična povezivanja, gdje god to bude moguće, na komercijalnoj osnovi i pod uslovom da se poboljša transparentnost mreže.

Energetska efikasnost

Banka je nedavno uspostavila kreditnu liniju za projekte energetske efikasnosti i obnovljive energije putem lokalnih finansijskih posrednika (WeBSECLF), kao i program direktnog kreditiranja (WeBSEDF). Oba ova programa pokazali su se kao pravi finansijski mehanizmi za projekte male i srednje veličine. Banka također pruža podršku u identifikaciji i implementaciji većih projekata energetske efikasnosti i obnovljive energije kroz pružanje tehničke pomoći i direktne investicije.

U narednom periodu Banka će nastaviti s podrškom investiranja u veće projekte energetske efikasnosti naročito u industrije koje koriste značajne količine energije i komunalnu infrastrukturu, kroz obezbjeđenje energetske revizije i podršku u implementaciji projekata. Za projekte manje i srednje veličine, Banka će nastaviti sa kreditnom linijom za energetske

efikasnost i obnovljivu energiju i sa programom direktnog kreditiranja sa namjerom da se obuhvati više sektora i izvora obnovljive energije.

Banka će također osigurati tehničku pomoć za izradu pravnog i institucionalnog okvira za energetske efikasnost i izvore obnovljive energije u bliskoj saradnji sa donatorima koji djeluju u zemlji kako bi se BiH pomoglo u EU predpristupnom procesu.

Banka će također razmotriti i mogućnosti za finansiranje projekata na bazi karbonskih kredita.

3.2.2 Finansijski sektor

Bankarski sektor

Banke općenito imaju dovoljno kapitala i likvidne su. Međutim, nepodudaranje aktive i pasive je i dalje prisutno pošto je potražnja za kreditima uglavnom na kratkoročni i dugoročni period, dok su depoziti i dalje većinom kratkoročni. Ovaj problem je naročito akutan u malim domaćim bankama koje nemaju pristup dugoročnim sredstvima od banke-majke ili međunarodne finansijske institucije. Banka će, stoga, nastaviti da traži mogućnosti za pružanje dugoročnog finansiranja domaćim bankama i održivim specijalizovanim mikrofinansijskim institucijama za dalje kreditiranje ciljanih prioritetnih aktivnosti kao što su aktivnosti mikro, malih i srednjih preduzeća ili aktivnosti koje se odnose na energetske efikasnost. Banka će također nastojati da podrži kreditiranje stanovništva, uključujući hipoteke i potrošačke kredite, pod uslovom da se takve pozajmice odobravaju sa dužnom pažnjom i u skladu sa standardima najbolje prakse.

S padom trgovinskog prometa, finansiranje po TFP programu (Program olakšavanja trgovine) imaće i dalje posebnu važnost kako bi se klijentima pužila podrška dok se usljed ekonomskog oporavka ne bude povećao trgovinski promet.

Banka će također nastojati da pomogne u razvoju preostalih banaka u domaćem vlasništvu i privatizaciji preostalih banaka u državnoj svojini, te će pokušati da olakša ulazak novih investitora u bankarski sektor. Podrška se može pružiti u obliku dokapitalizacije radi jačanja kapitalne osnove postojećih banaka ili novih banaka koje ulaze na tržište, te radi širenja, kroz takvu vrstu finansiranja, njihovih finansijskih proizvoda kao što su stambeni krediti ili povećana podrška mikro, malim i srednjim preduzećima.

Kao posljedica krize, banke su bile opreznije kad se radilo o rizicima i reducirale su velika ulaganja i velike projekte. Banka planira da predloži mehanizam dijeljenja rizika kao što je Program srednjeročnog sufinansiranja (na nivou pojedinačnih potprojekata ili portfelja) kako bi se prevazišle prepreke izbjegavanja povećanog rizika od strane banaka i potakla aktivnost davanja kredita.

Nadzor nad bankarskim, lizing i mikrokreditnim sektorom i dalje obavljaju entitetske agencije. Banka će nastojati da se angažuje u dijalogu o politikama koji će se naročito fokusirati na dovođenje nadzora nad bankama u sklad sa kriterijima približavanja članstvu u EU.

Nebankarske finansijske institucije

Banka će nastaviti da pruža podršku sektoru lizinga kao jednom od najvažnijih alternativa za finansiranje mikro, malih i srednjih preduzeća kroz osiguravanje dugoročnog finansiranja lizinga i jačanje kapitalne osnove u formi novog dioničkog kapitala.

Factoring industrija u Bosni i Hercegovini i dalje je nedovoljno razvijena. Banka će tragati za mogućnostima osiguranja dugoročnog finansiranja ili novog dioničkog kapitala za domaće factoring kompanije kako bi se osigurao pristup kratkoročnoj likvidnosti za mikro, mala i srednja preduzeća.

Sektor osiguranja privukao je veliki broj strateških i finansijskih investitora što je povećalo konkurenciju. Nakon ovoga bi trebala slijediti privatizacija preostalih preduzeća u državnom vlasništvu u Federaciji BiH i dalja konsolidacija ovog sektora. Nadzorne agencije su uspostavljene na entitetskom nivou uz postojanje slabe agencije na državnom nivou koja nema ovlasti za nadzor.

Banka će biti otvorena za mogućnost učešća u preprivatizacijskom investiranju u preduzeća u državom vlasništvu i razmatraće dalje dokapitalizacije i mogućnosti u postojećim i novim osiguravajućim preduzećima zajedno sa strateškim sponzorima.

Penzioni sistem je i dalje u velikoj mjeri nereformisan i višestubni sistem sa privatnim penzijama još nije uspostavljen. Banka će nastojati da se uključi u dijalog o politikama sa vlastima i biće spremna da procijeni mogućnosti za dugoročno investiranje kada reforma penzionog sistema otpočne na entitetskom ili državnom nivou.

Finansiranje malih preduzeća

Banka će nastaviti pružati podršku mikrofinansijskom sektoru putem kreditiranja. Pored toga, Banka će pomoći, kroz ciljane dokapitalizacije, one mikrofinansijske institucije čiji je strateški cilj konsolidacija i uspostavljanje mikrofinansijske banke. Pored toga, Banka će nastaviti pružati tehničku pomoć mikrofinansijskom sektoru i vlastima, kao dio dijaloga o politikama. Težište dijaloga o politikama biće na komercijalizaciji i transformaciji mikrofinansijskih institucija.

Kao rezultat dosadašnjih razgovora sa vladom, potpisan je Memorandum o razumijevanju s ciljem koordinacije aktivnosti kako bi se omogućila transformacija mikrofinansijskih fondacija u komercijalna preduzeća i, transformacija, na selektivnoj osnovi, nekih mikrofinansijskih institucija u mikrofinansijske banke. Ove napore podržaće Međunarodna finansijska korporacija (IFC) koja će također obezbijediti Program tehničke pomoći vladi.

3.2.3 Sektor industrije, trgovine i agrobiznisa

Banka će i dalje pružati podršku strateškim domaćim i međunarodnim investitorima, a naročito će nastaviti da podržava proces privatizacije velikih preduzeća. Potencijalna uloga Banke u preostalim velikim privatizacijama naročito u Federaciji BiH (BH Telecom, Aluminijski zavod, Bosnalijek) bila bi važna, bilo da se radi o pružanju podrške vladi u vidu preprivatizacijskog finansiranja, bilo o saradnji sa potencijalnim strateškim partnerima koji su zainteresirani da prošire svoje aktivnosti na tržište BiH. Banka će isto tako nastojati da pomogne domaće i strane privatne kompanije srednje veličine, za koje se planiraju dugoročni krediti (uključujući transakcije manjeg obima) ili dokapitalizacija.

Banka će imati veoma značajnu ulogu zbog smanjene mogućnosti finansiranja usljed trenutne krize, i može ostvariti značajan demonstracijski efekat uvođenjem međunarodnih standarda i prakse u različite korporativne sektore. Banka će težište svog investiranja staviti na one sektore koji su oličenje konkurentnih prednosti i koji unapređuju opće konkurentne sposobnosti zemlje kao što su agrobiznis, industrija, nekretnine i turizam, te prerada drveta i metala. LEF će i dalje biti jedan od ključnih mehanizama za poslovanje sa domaćim preduzećima. TAM/BAS programi će i dalje pružati savjetodavne usluge malim i srednjim preduzećima.

4. DRUGE MEĐUNARODNE FINANSIJSKE INSTITUCIJE I MULTILATERALNI DONATORI

Banka će nastaviti odličnu saradnju sa međunarodnim finansijskim institucijama i međunarodnim donatorima koji su prisutni u BiH. WBIF predstavlja važan instrument za konsolidaciju finansijskih resursa i instrumenata na evropskom nivou i pojačanu saradnju sa EU, EIB i CEB, naročito na projektima infrastrukture, ali također sve više i u drugim sektorima kao što je sektor malih i srednjih preduzeća te sektor energetske efikasnosti. WBIF će Banci pružiti najbolju platformu za planiranje i određivanje prioriternih projekata u BiH, zajedno sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama kako u kontekstu procesa približavanja članstvu u EU tako i kontekstu planiranja EU-IPA programa.

Kako bi se postigla uspješna implementacija strategije, Banka već nekoliko godina učestvuje u Forumu koordinacije donatora, forumu koji godišnje prikuplja podake o donatorskim aktivnostima u BiH, a na čijem je čelu BiH Ministarstvo finansija i trezora. Ovaj forum uključuje sve multilateralne i bilateralne donatore u zemlji. Nadalje, Banka podržava ciljeve Pariške deklaracije o efikasnosti pomoći, koji su osmišljeni kako bi se poboljšalo pružanje pomoći.

Banka će ostati u bliskom kontaktu sa Uredom visokog predstavnika i Uredom specijalnog predstavnika EU kao i sa Regionalnim vijećem za saradnju.

ANEKS 1 – POLITIČKA ANALIZA

Bosna i Hercegovina (BiH) nastavlja sa ispunjavanjem uslova definisanih u članu 1. Sporazuma o uspostavljanju Banke.

I dalje postoje mnogi izazovi, a mnogi od njih proizilaze iz zaostavština rata 1992-1995. godine. Dejtonski/Pariški mirovni sporazum zaustavio je rat i omogućio mir i stabilnost u BiH. U isto vrijeme, tim sporazumom je stvorena kompleksna državna struktura, sa dva entiteta, Federacijom Bosne i Hercegovine (FBH), sa pretežno bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom, i Republikom Srpskom, (RS) sa pretežno srpskim stanovništvom. Federacija je dalje podijeljena na deset kantona, svaki sa značajnim stepenom samouprave (i svaki od njih dalje je podijeljen na opštine), i relativno visokim nivoom decentralizacije. RS, koja je podijeljena na opštine, više je centralizirana. I na kraju, tu je i Brčko, strateško područje na sjeveru zemlje, poseban distrikt koji uživa samoupravu i koji, iako je trenutno još uvijek formalno pod međunarodnim supervizorom za Brčko, treba da u budućnosti dođe, u skladu sa konačnom odlukom arbitražnog tribunala za Brčko iz 2009. godine, pod suverenitet centralne vlade.

Kompleksni ustavni okvir zemlje stvorio je fragmentiran politički aparat. Ovo se dodatno komplikuje činjenicom da etnički zasnovane političke stranke nastavljaju da dominiraju političkom scenom u entitetima, FBH i RS. Na centralnom/državnom nivou, proces donošenja odluka zasniva se na kompliciranom sistemu ravnoteža, koji je osmišljen tako da zaštiti interese tri “konstitutivna” naroda (Bošnjaka, Hrvata i Srba) i koji ohrabruje njihove predstavnike u centralnim tijelima da pokažu privrženost svom entitetu i svom konstitutivnom narodu, a ne državi.

Pored toga, sistem upravljanja u zemlji i dalje uključuje visokog predstavnika međunarodne zajednice (HR), koji u isto vrijeme obavlja funkciju specijalnog predstavnika EU (EUSR). Visoki predstavnik i dalje nadzire provedbu Dejtonskog/Pariškog mirovnog sporazuma u ime međunarodne zajednice i nameće odluke u skladu sa takozvanim bonskim ovlastima, iako je nivo miješanja Visokog predstavnika u rad vlade manji nego što je to bio slučaj ranije. Ranije je bilo planirano da Ured visokog predstavnika (OHR) prestane s radom 2007. godine, ali je taj rok odgađan nekoliko puta. Iako tranzicija iz OHR-a u ojačano prisustvo EU u BiH i dalje ostaje cilj, za to još nije dogovoren rok i sve zavisi od toga kada će zemlja da ispuni konkretne ciljeve i uslove koje je odredilo Vijeće za provedbu mira.

Glavni politički izazov u zemlji ostaje i dalje ustavna reforma bez koje će biti teško ostvariti dalji napredak ka demokračnijoj i efikasnijoj državi, i provesti sveobuhvatne reforme i približiti se članstvu u EU. U proteklih nekoliko godina napravljeno je nekoliko pokušaja da se otpočne sa privremenom ustavnom reformom (posljednji pokušaj je bila inicijativa započeta u oktobru 2009. godine, poznata kao butmirski proces, koju su predvodile EU i SAD), ali za sada bez velikog napretka. Proces bilo kakvih ustavnih promjena je veoma osjetljiv i zahtijeva vrijeme. Treba napomenuti da među političarima u Federaciji BiH i u RS prevladavaju različita mišljenja o budućnosti zemlje koja idu od unitarne države do federalne države. Iako su reforme usmjerene ka većoj integraciji i pojednostavljanju vladinog aparata do sada uglavnom bile poticane od strane međunarodne zajednice, ustavna reforma ne može se nametnuti izvana, i prije svega mora biti rezultat konsenzusa među političkim faktorima u Bosni i Hercegovini. Napori za postizanje takvog internog konsezusa možda budu intenzivirani nakon opštih izbora u BiH koji će se održati 3 oktobra 2010. godine.

Politička odgovornost

Ustavna reforma je ključna da bi BiH postala demokratičnija i funkcionalnija država. Dok se ta reforma ne provede, funkcioniranje izvršne vlasti i zakonodavnih tijela na državnom nivou može ostati manjkavo uključujući neujednačenu saradnju kako između njih samih tako i sa relevantnim izvršnim i zakonodavnim organima entiteta. Strategija reforme javne uprave koja predstavlja ključni prioritet u okviru Evropskog partnerstva trenutno se provodi, doduše sporo, naročito u odnosu na ograničavanje uloge koju pri imenovanjima imaju etnički identitet i politička pripadnost kandidata.

Prema zaključcima međunarodne Posmatračke misije predvođene Uredom OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), prošli opšti izbori, koji su održani 2006. godine, uglavnom su provedeni u skladu sa međunarodnim standardima. Međutim, nedavna presuda Evropskog suda za ljudska prava naglašava činjenicu da postojeća izborna legislativa nije u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, naročito u pogledu prava građana koji ne pripadaju etničkim zajednicama tri 'konstitutivna naroda' (Bošnjaci, Hrvati i Srbi) nego drugim etničkim zajednicama, da budu izabrani u Predsjedništvo i u Dom naroda BiH Parlamenta. Vlasti BiH su 2010. godine poduzele početne korake s ciljem donošenja izmjena i dopuna relevantnih zakonskih odredbi, ali proces provedbe presude Evropskog suda neće biti okončan prije opštih izbora zakazanih za 3 oktobar 2010. godine.

Vladavina prava

Općenito uzevši, pravosuđe je nezavisno, ali nije potpuno oslobođeno miješanja politike, te se njegova nezavisnost, odgovornost i efikasnost moraju unaprijediti. Posebnosti pravosudnog sistema u BiH odražavaju gore navedene probleme koji su povezani sa trenutnim ustavnim okvirom. Neke od prepreka za efikasan rad pravosuđa i reformu u ovoj oblasti naročito predstavlja fragmentiranost pravosudnog sistema (postoje četiri posebne jurisdikcije i nekoherentni pravni sistemi), nepostojanje Vrhovnog suda koji bi imao jurisdikciju u cijeloj zemlji, te nepostojanje jedinstvenog budžeta. Zemlja i dalje upošljava međunarodne tužioce i sudije čiji mandat je krajem 2009. godine ponovo produžen.

Policijske snage u BiH i dalje su fragmentirane pošto je primjena legislative o policijskoj reformi koja je usvojena 2008. godine (to je bio jedan od uslova za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU) bila neujednačena ali je nedavno znatno poboljšana u sklopu dijaloga o liberalizaciji viznog režima. Određeni napredak je ostvaren u borbi protiv organiziranog kriminala, sprečavanju pranja novca, i borbi protiv narkotika. Saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY) je i dalje na zadovoljavajućem nivou.

Korupcija i dalje predstavlja jedan od glavnih problema u BiH. Otkako je 2003. godine po prvi put uključena u Indeks percipiranja korupcije (CPI) koji jednom godišnje objavljuje Transparency International, BiH je 2009. godine pala sa 70. na 99. mjesto, čime je dospjela na zadnje mjesto od zemalja regiona jugoistočne Evrope.

U pozitivna dešavanja spada uspostavljanje Agencije za borbu protiv korupcije i implementacija Strategije i Akcionog plana za borbu protiv korupcije za period 2009-2014. godine. BiH je članica Grupe zemalja za borbu protiv korupcije Vijeća Evrope (GRECO) i radi na provedbi preporuka ove Grupe, ali napredak je spor.

Ostvaren je napredak po pitanju upravljanja granicom, pitanju migracije, azila i vizne politike, kao dio dijaloga o liberalizaciji viznog režima. BiH (zajedno sa Albanijom) nije bila

uključena među druge zemlje Zapadnog Balkana koje su obuhvaćene slobodnim viznim režimom za putovanja u i kroz zemlje Šengena kada je Vijeće Evropske unije o tome donosilo odluku 2009. godine. Međutim, dijalog o liberalizaciji viznog režima je nastavljen i postignut je napredak u ispunjavanju uslova postavljenih u mapi puta vizne liberalizacije, što je učinilo realnim šanse da se BiH uključi u bezvizni režim za putovanja krajem 2010. godine, ukoliko Vijeće Evropske unije i Evropski parlament donesu pozitivne odluke.

Zaštita građanskih i ljudskih prava

BiH je potpisala i ratificirala glavne međunarodne konvencije o ljudskim pravima uključujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Ustavom Bosne i Hercegovine zagantovano je da su odredbe međunarodnih konvencija nadređene odredbama bilo kojeg drugog zakona i da su direktno primjenjive. Građanska prava se općenito poštuju, ali mogućnost vođenja građanskih parnica treba da se unaprijedi. Ustavom je zagantovana sloboda mišljenja, savjesti i religije, sloboda izražavanja te sloboda okupljanja iako njihova primjena treba da se unaprijedi.

Naslijeđe iz ratnog perioda 1992-1995. godine i dalje definiše neka ključna pitanja vezana za ljudska prava, naročito što se tiče odgovornosti za ratne zločine (pogledati procjenu o problemima izbjeglica datu niže u tekstu, u odlomku o međuetničkim pitanjima). U Izvještaju UNDP-a o ljudskom razvoju za 2006 godinu (HDP), Bosna i Hercegovina zauzimala je 62. od ukupno 177 mjesta, što je stavljalo u red zemalja sa “visokim ljudskim razvojem” i ispred nekoliko drugih zemalja Zapadnog Balkana. BiH je prešla na 76. mjesto od ukupno 182 zemlje u istom izvještaju za 2009. godinu.

Sloboda štampe unaprijeđena je u nekoliko posljednjih godina otkako su odredbe o kleveti i uvredi brisane iz krivičnog zakona, i otkako su se predmeti vezani za klevetu i uvredu počeli rješavati u okviru parničnog zakona. Međutim, u posljednje vrijeme se povećao broj slučajeva navodnog zlostavljanja novinara. U najnovijem izvještaju Kuće slobode (Freedom House) navodi se da je primijećeno određeno pogoršanje nivoa prava i sloboda premda je BiH ocijenjena kao “djelimično slobodna”, što je ista ocjena koju je dobilo nekoliko drugih zapadnobalkanskih zemalja. Masovni mediji, a naročito štampa, većinom i dalje ostaju etnički podijeljeni, a i pod utjecajem su političkih stranaka. Novinari ponekad pokazuju nedostatak odgovornosti i osjetljivosti prema etničkom identitetu i pitanjima koja se odnose na ranjive manjine.

Vlasti treba da naprave dodatni napor kako bi unaprijedile dijalog sa sektorom civilnog društva i podržali njegov razvoj, uključujući njihovo finansiranje na objektivan i transparentan način.

Što se tiče Indeksa gender razvoja, BiH zauzima 76. mjesto od ukupno 186 mjesta. Žene su aktivne na lokalnom nivou, ali njihova politička zastupljenost i dalje ostaje neujednačena. Trenutno nijedna žena ne obavlja ministarsku funkciju u centralnoj vladi BiH (Vijeće ministara). Što se tiče postotka žena u dva doma državnog Parlamenta, u jednom on iznosi 17, a u drugom 13 posto, dok prosječna zastupljenost žena u svim parlamentima u državi iznosi 16.4%. Usvojen je državni zakon protiv diskriminacije, ali obim njegove primjene ostaje prilično ograničen. Zakon zabranjuje seksualno uznemiravanje, ali su potrebni kontinuirani naponi na zaštiti žena od svih vrsta nasilja. Drugi po veličini gender problem je ekonomska ranjivost zasnovana na spolu. Iako žene čine oko 52% bh glasačkog tijela, postotak ekonomski aktivnih žena u BiH je među najnižim u regionu. Istraživanja razlike u platama zavisno od spola pokazuje da ona znatno prelazi evropski prosjek.

Situacija u vezi sa trgovinom ljudima može se uporediti sa situacijom u drugim zemljama regiona. BiH je prije svega zemlja porijekla žena i djevojčica kojima se unutar zemlje trguje u svrhu komercijalne seksualne eksploatacije, ali je isto tako i destinacija i tranzitna zemlja za žene i djevojke koje se u istu svrhu transportuju u Zapadnu Evropu. Vlasti ulažu napore da unaprijede prevenciju i da krivično gone one koji se bave trgovinom ljudima. Vlasti provode Nacionalni akcioni plan 2008-2012. protiv trgovine ljudima. Međutim, kazne za trgovinu ljudima još uvijek su niske ili uslovne.

Međuetnička pitanja

Podaci o trenutnom etničkom sastavu BiH variraju i u principu nisu pouzdani jer nakon rata 1992-1995. godine nije obavljen opći popis stanovništva u državi. Postoji inicijalni politički dogovor među glavnim političkim snagama u BiH da treba provesti popis stanovništva tokom 2011. godine, ali relevantni državni zakon još nije usvojen i ostaje da se vidi da li će se provesti popis stanovništva planiran za 2011. godinu.

Zaostavština iz rata 1992-1995. godine i sadašnji ustavni okvir i dalje utječu na odnose između etničkih zajednica: još uvijek nema međusobnog povjerenja i postoje neriješena pitanja vezana za odovornost za ratne zločine, kao i problem izbjeglica i raseljenih lica. Treba implementirati strategiju za cijelu zemlju u cilju podrške procesu povratka kako bi se ostvarila trajna rješenja za izbjeglice i raseljena lica. Najnovija verzija revidirane Strategije za provedbu Aneksa VII Opšteg okvirnog sporazuma za mir (Dejtonski sporazum), koji se odnosi na pitanja izbjeglica i raseljenih lica, konačno je usvojena u junu 2010. godine. Revidirana Strategija je podržana ne samo od strane UNHCR-a nego i svih ključnih međunarodnih aktera. Treba napomenuti da je rad na ovoj revidiranoj strategiji počeo još 2007. godine i da teškoće vezane za okončanje procesa njenog usvajanja naglašavaju koliko su osjetljiva pitanja vezana za raseljavanje stanovništva koje se desilo u ratnim godinama 1992-1995.

Iako je sigurnosna situacija vezana za izbjeglice i raseljena lica i dalje stabilna, a postignuća u obnovi kuća impresivna (preko 300.000 stambenih jedinica je potpuno obnovljeno uz domaću i međunarodnu podršku), napredak u poboljšanju njihove društveno-ekonomske integracije je neujednačen. Prema podacima UNHCR-a, ono što u BiH treba prioritarno i najhitnije riješiti u okviru Sarajevske deklaracije iz 2005. godine je da se nađu dugoročna rješenja za preostalih 117.000 raseljenih lica.

Na području prava manjina postignut je određen napredak, uključujući uspostavu Vijeća Federacije BiH koje je finaliziralo rad na mreži Nacionalnog vijeća za manjine i provedbu Zakona o nacionalnim manjinama. Vlasti su poduzele početne korake da se donesu izmjene ustava kako bi se provela odluka Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa pravom pristupa pripadnika manjina svim političkim funkcijama uključujući pravo da budu birani u Predsjedništvo BiH i Parlament. Međutim, diskriminatorne odredbe se neće ukloniti prije sljedećih opštih izbora u BiH koji su zakazani za oktobar 2010. godine.

Godine 2009 BiH se pridružila Deceniji za Rome. Uprkos povećanju resursa za provedbu strategije o Romima, ova manjina i dalje se suočava sa teškim životnim uslovima i diskriminacijom. Poboljšana je implementacija akcionog plana za Rome u vezi sa pitanjima zdravstvene zaštite, zapošljavanja i stanovanja. Zbog diskriminacije i nedostatka adekvatnih informacija o neophodnim procedurama, Romi koji su bili raseljeni tokom rata nailaze na teškoće da ponovo dođu u posjed svoje imovine. U mnogim slučajevima porodice Roma nemaju ni dokumente kojim bi dokazali vlasništvo nad imovinom ili pak nikad i nisu upisali

svoju imovinu u knjige koje vode lokalne vlasti. Zbog nedostatka dokumentacije nisu bili u mogućnosti da apliciraju za pomoć u obnovi stambenih jedinica.

Približavanje Evropskoj uniji i euroatlantske integracije

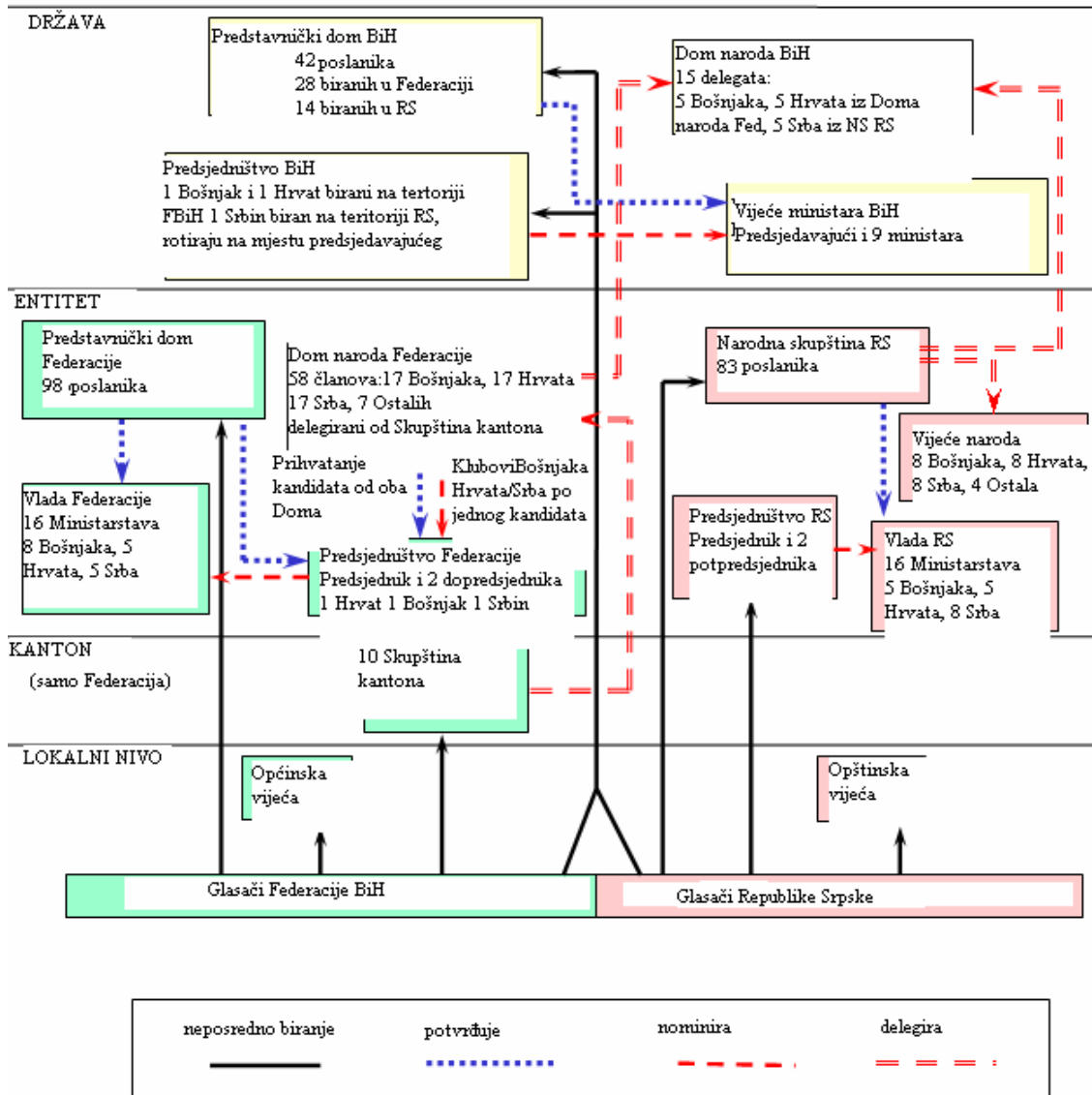
Približavanje članstvu u Evropskoj uniji i dalje ostaje jedan od glavnih vanjskih pokretača reformi, iako specifičan ustavni okvir BiH stvara dodatne izazove. BiH je 2008. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) sa EU. Provedba Privremenog sporazuma je u toku. Napredak u usklađivanju legislative i politika sa evropskim standardima je neujednačen, a administrativni kapaciteti treba da se ojačaju kako bi se ostvario značajan rezultat u provedbi SAA-a. Vijeće EU je naglasilo da neće biti u mogućnosti da razmatra kandidaturu BiH za članstvo dok se ne donese odluka o zatvaranju Ureda visokog predstavnika (OHR) i njegovoj transformaciji u pojačano prisustvo EU.

Od suštinskog značaja je ostvarenje napretka u ispunjavanju ciljeva i uslova za zatvaranje Ureda visokog predstavnika (OHR), koje je utvrdio Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira. EU nastavlja sa pripremama za dalju koordinaciju i jačanje EU prisustva i implementiranje agende EU.

Dana 22.4.2010. godine NATO je pozvao BiH da se pridruži Akcionom planu za partnerstvo (MAP), uz uslov da se prvi Godišnji nacionalni program BiH prihvati tek kada BiH ispuni određene zahtjeve koji se odnose na registraciju državne imovine BiH (dio gore pomenutih ciljeva i uslova).

BiH učestvuje u različitim prekograničnim projektima i inicijativama regionalne saradnje uključujući Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP), a u njoj je lociran i Štab Regionalnog vijeća za saradnju.

ANEKS 2 - DIJAGRAM ZAKONODAVNIH I IZVRŠNIH ORGANA U BiH

ANEKS 3 – KOMERCIJALNI ZAKONI BOSNE I HERCEGOVINE

EBRD je izradio i redovno ažurira niz procjena pravne tranzicije u zemljama u kojima djeluje, sa naglaskom na odabrana područja važna za investicione aktivnosti: tržište kapitala, zakon o preduzećima, korporativno upravljanje, koncesije, osigurane transakcije, i telekomunikacije. U 2010. godini procjene će se izvršiti po prvi put u područjima pravosuđa i nabavki. Postojeći instrumenti procjenjuju i kvalitet zakona “u knjigama” (također poznato kao “opsežnost”) i stvarnu implementaciju tih zakona (također poznato kao “efikasnost”). Svi raspoloživi rezultati ovih procjena mogu se naći na www.ebrd.com/law. Ovaj aneks predstavlja rezime rezultata za Bosnu i Hercegovinu, skupa sa kritičkim komentarima od strane pravnih stručnjaka Banke koji su izvršili procjenu i druga istraživanja u relevantnim područjima.

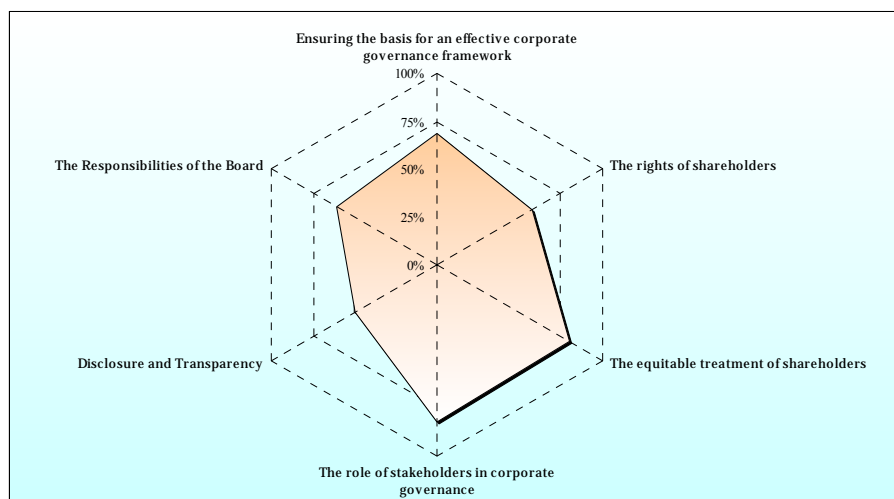
Zakon o preduzećima i korporativno upravljanje

Korporativno upravljanje u Bosni i Hercegovini (“BiH”) regulisano je na entitetskom nivou. U praksi postoje dva različita režima korporativnog upravljanja i svaki entitet ima svoj vlastiti okvir primarnih i sekundarnih zakona i komisije vrijednosnih papira.

Federacija Bosne i Hercegovine (“FBH”)

U FBH, osnovni zakonske odredbe o korporativnom upravljanju bitnim dijelom su stavljene u Zakon o preduzećima (1999.), koji je nedavno doživio velike izmjene kako bi se uskladio sa legislativom EU. Prema tom zakonu, zajednička dionička društva su organizovana po dvoslojnom sistemu, u kojem Skupština dioničara imenuje Nadzorni odbor, a onda Nadzorni odbor imenuje upravu. U 2006 godini Komisija za vrijednosne papire izdala je Pravilnik kojim se rješava korporativno upravljanje u dioničkim kompanijama. Pravilnik rješava pitanja kao što su sukob interesa, postupci za skupštinu dioničara, dužnosti i odgovornosti odbora, revizori, upravljanje rizikom, interna revizija i dividende, Od dioničkih kompanija se traži da harmoniziraju svoje pod-zakonske akte sa odredbama Pravilnika.¹

Kvalitet zakona o korporativnom upravljanju – Federacija Bosne i Hercegovina

Primjedba: Krajnja tačka svake osovine predstavlja idealan rezultat tj. odgovara OECD-ovim principima korporativnog upravljanja. Što je punija “ mreža ” tim bliže se zakoni o korporativnom upravljanju date zemlje približavaju ovim principima.
Izvor: EBRD-ova procjena sektora za korporativno upravljanje, procjena iz 2007.g.

Prema rezultatima EBRD-ovog sektora za procjenu korporativnog upravljanja iz 2007. godine, na osnovu kojih je izvršena procjena kvaliteta zakona o korporativnom upravljanju na snazi od novembra 2007. godine (vidjeti grafikon iznad), Federacija je imala “srednju

¹ Pravilnik se može naći na: <http://www.ebrd.com/country/sector/law/corpgov/codes/index.htm>

usklađenost” sa OECD-ovim principima korporativnog upravljanja, i pokazivala je neke slabosti posebno u “*pravima dioničara*” i u kategorijama “*objave podataka i transparentnosti*”. Preostaje da se vidi koliko su nedavne izmjene i dopune unaprijedile pravni okvir.

S obzirom na efikasnost zakona o korporativnom upravljanju, EBRD-ov pregled pravnih pokazatelja iz 2005. godine je otkrio da pravni postupci mogu biti složeni i dugački, dok izvršenje može biti problematično. Knjige preduzeća su generalno pouzdane, ali ovlaštene revizori nisu uvijek potpuno nezavisni. Zakonski propisana osnova za transakcije sa povezanim stranama je nedovoljna, dok se stručnost i iskustvo sudova, tužilaca i regulatora tržišta moraju unaprijediti.

Republika Srpska

U Republici Srpskoj zakonske odredbe o korporativnom upravljanju bitnim dijelom su stavljene u Zakon o preduzećima koji je stupio na snagu u decembru 2008. godine, sa ciljem da uskladi domaću legislativu sa *Acquis Communautaire*. Prema ovom zakonu, dionička društva su organizovana po dvoslojnom sistemu, u kojem Skupština dioničara imenuje članove upravnog i nadzornog odbora. Godine 2006. Komisija vrijednosnih papira usvojila je “*Standarde korporativnog upravljanja*” i kompanije koje su na berzi morale su uključiti standarde u svoje podzakonske akte.

Prema rezultatima EBRD-ove Procjene sektora korporativnog upravljanja iz 2007. godine, u kojoj je procijenjen kvalitet legislative za korporativno upravljanje koja je bila na snazi od novembra 2007. godine, Republika Srpska je imala “*srednju usklađenost*” sa OECD-ovim principima korporativnog upravljanja, pokazujući slične rezultate kao i Federacija.

Koncesije

U BiH postoji strateški okvir za unapređenje pravnog okruženja i za promoviranje javno-privatnog partnerstva (PPP); postoje takođe i pravni okvir za koncesije i relevantna institucionalna infrastruktura.

Zakon o koncesijama iz 2002. godine prilično jasno definiše područje primjene, on regulira postupke odabira i predviđa fleksibilan okvir za projektni sporazum. To je jedan od nekoliko zakona u regionu koji sadrži jasne reference u odnosu na principe transparentnosti, nediskriminacije i proporcionalnosti (i “nepristrane odnose prema privatnom sektoru”) i pozivanje na prava potrošača.

Među odredbama/područjima u kojima još uvijek ima prostora za unapređenja su oni koji se odnose na koordinaciju i funkcioniranje državnih tijela, izvjesna proceduralna pitanja (posebno, predkvalifikacije i objavljivanje dodjele ugovora, koji bi unaprijedili jasnoću i transparentnost), direktno pregovaranje, kompenzaciona pravila i mehanizme u slučaju prijevremenog raskida.

Jedno posebno područje u kojem je potreban dalji razvoj je područje založnog prava, prava zajmodavca i pitanja podrške vlade. Pravila koja reguliraju ovo važno područje ostavljaju mnogo prostora za unapređenje kako bi se dodala sigurnost i podrška i javnom i privatnom sektoru i na kraju izvršio utjecaj na cijenu finansiranja.

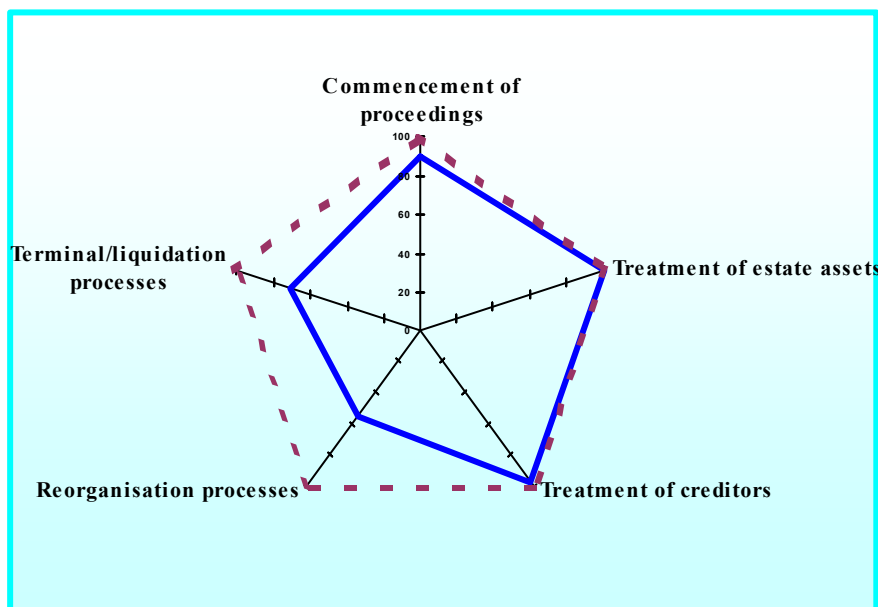
Ukupno gledano, Zakon o koncesijama sadrži solidnu osnovu za razvoj PPP u zemlji i u praksi koncesije se dodjeljuju u BiH. Međutim, slab regulatorni nadzor i nedostatak institucionalnog kapaciteta su navedeni kao neki od elemenata gdje je potrebna reforma.

Posebno, vlada bi trebala razmotriti dalje jasnije razdvajanje nadležnosti između svih angažiranih institucija i između državnog i entitetskih nivoa, učinkovito funkcioniranje Komisije za koncesije i saradnju sa relevantnim vladinim ministarstvima. Kompleksa državna organizacija BiH bi mogla dodati neizvjesnost i otežavati učinkovitu primjenu Zakona o koncesijama, s obzirom na postojanje četiri slična zakona u državi (Zakon BiH, Zakon o koncesiji Republike Srpske, Zakon o koncesiji Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o koncesiji Brčko distrikta). Finansijska kriza i pad privrednih aktivnosti mogu pružiti vlastima mogućnost daljeg unapređenja zakona, postupaka i institucionalne infrastrukture koja se odnosi na odobravanje i praćenje koncesija.

Nesolventnost

Bankrotstvo i nesolventnost u BiH su regulirani “Zakonom o bankrotstvu Federacije BiH” i “Zakonom o bankrotstvu Republike Srpske” od 2005. godine (“Zakon o nesolventnosti”). Zakon o nesolventnosti sadrži mnoge elemente koje se prema međunarodnim standardima o nesolventnosti i najboljim praksama smatraju kritičnim za dobro funkcioniranje pravnog režima za nesolventnost. Kao što je prikazano u grafikonu u donjem tekstu, u sektorskoj procjeni nesolventnosti koju je EBRD uradila 2009. godine Zakon o nesolventnosti je dobio ukupnu ocjenu “visoke usklađenosti” sa međunarodnim standardima, na bazi pet osnovnih oblasti koje su relevantne za ovaj sektor.

Kvalitet zakonodavstva o nesolventnosti - Bosna i Hercegovina (2009.g.)

Primjedba: Krajnja tačka svake osovine predstavlja idealan rezultat tj. odgovara međunarodnim standardima kao što su principi i smjernice Svjetske banke za sisteme efektivne nesolventnosti i prava povjerilaca, Radne grupe UNCITRAL o “Zakonodavnim smjernicama za zakon o nesolventnosti” i slično. Što je “punija” mreža” tim bliže se zakoni o nesolventnosti date zemlje približavaju ovim standardima.

Izvor: procjena sektora nesolventnosti, EBRD, 2009.g.

Kao što gornji grafikon odražava, tri ključna područja Zakona o nesolventnosti su postizala izrazito dobre rezultate u poređenju sa međunarodnim standardima: početak postupka, sredstva imovine i tretman povjerilaca.

U području imovine, sveobuhvatna legislativa za izbjegavanje pred-bankrotstvenih transakcija ostaje najimpresivnija karakteristika. U vezi s tim Zakon o nesolventnosti predviđa identifikaciju transakcija koje se mogu izbjeći i izbjegavanje preferencijalnih transfera. Osim toga, Zakon o nesolventnosti zahtijeva da dužnik i treće strane predaju stečajnom upravitelju (ponekad se zove izvršitelj, povjerenik) sve relevantne informacije u vezi sa imovinom i finansijskim poslovima dužnika. Međutim, budući da zakon zahtijeva da dužnici isporuče ili učine dostupnim svu imovinu upravitelju, ne postoji odgovarajući zahtjev za treće strane sa

imovinom u njihovom vlasništvu da učine isto. Ovo je područje koje bi imalo koristi od reforme.

U područjima započinjanja postupka i tretmana povjerilaca, Zakon o nesolventnosti je slično veoma jak. Finansijski uslov koji prethodi započinjanju slučaja stečaja je jasan, i zakon se primjenjuje na fizička lica, pravne subjekte i preduzeća u državnom vlasništvu. Alternativni pravni lijekovi likvidacije i reorganizacije su razmatrani i primjenjuje se automatsko povlačenje tužbenog zahtjeva protiv dužnika po započinjanju postupka. Vjerovnici uživaju adekvatnu mogućnost da učestvuju u postupku stečaja i zakon sadrži odredbe kako bi se redovno obavještavali o napredovanju predmeta. Nadalje, postupci za dostavljanje i određivanje dopustivih zahtjeva su adekvatni u Zakonu o nesolventnosti, i zahtjevi se obrađuju jednako unutar iste klase.

Iako su ova ključna područja radila izrazito dobro, EBRD-ova procjena Zakona o nesolventnosti otkriva da još uvijek ima prostora za unapređenje. Posebno, Zakon je generalno slab u vezi sa postupkom reorganizacije. Specifično, Zakon treba reformirati kako bi se uključila odredba za nezavisne analize predloženog plana i kako bi plan ispunio minimalne uslove. Zakon o nesolventnosti također nema odredbu za finansiranje reorganizacije i ne uspijeva da zabrani prestanak osnovnih usluga dužniku koji pokušava reorganizaciju. Pored toga, sadašnji zakon ne sadrži bilo kakvo ograničenje za glasanje od strane povezanih strana ili odredbe za naknadno odobrenje modifikacije plana.

Rezultati EBRD-ove procjene iz 2009. godine također otkrivaju da je zakonski okvir u vezi sa stečajnim upraviteljima slab i da ga je potrebno riješiti. Procjena iz 2009. godine sadržavala je odvojenu analizu za zakonski i regulatorni okvir za stečajne upravitelje u svakoj od zemalja u kojima djeluje EBRD. Za BiH, ova odvojena analiza je otkrila da je Zakon o nesolventnosti "slabo usklađen" sa međunarodno priznatim standardima. Odredbe Zakona o nesolventnosti su ispravne ali se mogu značajno unaprijediti u vezi sa osnovama za imenovanje i zamjenu stečajnih upravitelja. U sadašnjem momentu, ne postoje odredbe za ostavke, odlazak u penziju ili smrt stečajnog upravitelja ili za njihovu zamjenu. Nadalje, ne postoje odredbe za profesionalne standarde ili etičke kodekse ponašanja u vezi sa stečajnim upraviteljima.

Sektor pravosuđa

Bosna i Hercegovina (BiH) ima dva odvojena pravna sistema i sudstvo za svaki od njenih konstitutivnih entiteta, Federaciju Bosne i Hercegovine (FBH) i Republiku Srpsku (RS). Postoji ograničena koordinacija na državnom nivou.

U FBH kantonalni sudovi su prvostepeni sudovi. Žalbe se ulažu na Vrhovni sud Federacije, ali samo u kantonima sa bošnjačkom većinom; kantoni sa hrvatskom većinom ne priznaju njegovu jurisdikciju. U tim kantonima ne ulažu se žalbe izvan kantonalnog nivoa. U RS-u, osnovni i okružni sudovi vode prvostepeni postupak, a žalbe se ulažu Vrhovnom sudu RS-a. Državni nivo se sastoji od Ministarstva pravde sa ograničenim ovlastima, Suda BiH i Tužilaštva BiH i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV). Jedan veliki problem je nedostatak Vrhovnog suda koji može uskladiti primjenu legislative u cijeloj zemlji. Drugi problem je odsustvo jednog zajedničkog budžeta za pravosuđe.

Naveliko se vjeruje da i dalje postoji političko uplitanje u pravosudni sistem. Postoji značajan broj neriješenih predmeta. Zabrinutost javnosti u vezi sa sudskim sistemom reflektira se u Ispitivanju poslovnog okruženja i uspješnosti preduzeća urađenom od strane EBRD-a i Svjetske banke 2008-2009 (BEEPS), u kojem je samo 15 posto poslovnih ispitanika izrazilo

svoje gledište da je sudski sistem brz, a 39 posto vjeruje da su sudovi pravični, nepristrasni i nekorumpirani.

Državna strategija za razvoj sektora pravosuđa za 2008-2012. usvojena je u junu 2008. godine. Strategija sadrži odredbe koje imaju za cilj jačanje nezavisnosti, odgovornosti, efikasnosti, profesionalizma i harmonizaciju pravosudnog sistema u oba entiteta. Međutim, zbog nedostatka konsenzusa, Strategija ne predviđa odredbu za uspostavu Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine.

Javna nabavka

Javna nabavka ("PP") u BiH regulirana je Zakonom o javnim nabavkama (PPL), usvojenim 2004. godine, koji obuhvata javne nabavke na nivou države i lokalnih vlasti. Pravila ugovaranja za javna preduzeća obuhvataju samo sektore vode, električne energije, transporta i telekomunikacija.

Pravni okvir javnih nabavki u Bosni i Hercegovini djelimično je modeliran na prethodnim direktivama EU za javne nabavke i još uvijek nije ažuriran kako bi se inkorporirale direktive 2004/17/EC i 2004/18/EC ili međunarodna najbolja praksa.

Okvir za javne nabavke predviđa 4 postupka za nabavke: (a) otvoreni tender; (b) ograničeni tender; (c) pregovaranje sa ili bez prethodne objave oglasa o ugovoru i (d) direktni ugovor.

Zakon o javnim nabavkama obuhvata također i okvirne ugovore; međutim, oni se ne koriste u praksi zbog ograničenosti propisa. Otvoreni tender je uobičajeni metod nabavke. Kriteriji za dodjelu su kako najniža cijena tako i ekonomsko najpovoljniji tender. Pravila za kvalificiranost i kvalifikacioni kriteriji bili bi u skladu sa međunarodnom dobrom praksom da nema preferiranja domaćih ponuđača. Konkurs za ugovor o javnim nabavkama i tenderska dokumentacija nisu na raspolaganju na Internetu. Objavljivanje obavijesti o dodjeljivanju ugovora i tenderska dokumentacija se plaćaju, te je evidentno da su vrlo skupe. Tenderi se mogu dostavljati samo na zvaničnim jezicima u Bosni i Hercegovini (bosanski, srpski i hrvatski).

Zakon o javnim nabavkama pravi malu razliku između pravila za nabavke manje vrijednosti i nabavke veće vrijednosti, što dovodi do prekomjernog kašnjenja i povećanih troškova nabavke. Postupci za javne nabavke su složeni i nefleksibilni, sa tehničkim specifikacijama i kriterijima za dodjelu koji su definirani tako da daju prednost domaćem tržištu.

Obavezna je široka lista kvalifikacionih dokumenata koja je skupa i vremenski zahtjevnija za ponuđače. Okvir za javne nabavke ne navodi efikasnost ili ekonomičnost procesnih pitanja. Sistem revizije i pravnih lijekova smatra se najslabijom tačkom okvira.

Općenito, pravni okvir za javne nabavke u Bosni i Hercegovini je birokratski i kompliciran.

Osigurane transakcije

Bosna i Hercegovina ima moderan pravni okvir za osigurane transakcije (zalag na pokretnu imovinu). Okvirni zakon o zalozima iz 2004. godine usvaja tzv. "funkcionalni" pristup osiguranju, obezbjeđujući isti režim za vlasničke zaloge (kada dužnik mora prenijeti kolateral na davaoca kredita ili treću stranu), nevladničke zaloge, prava retencije, zakupe i druga prava iz osiguranja. Zalog može obuhvatati materijalnu imovinu, prava kao što su dionice u preduzećima sa ograničenom odgovornošću, bankovne račune, potraživanja, itd. Ovaj zakon

ostavlja veliku slobodu stranama da definiraju predmet osiguranja (pojedinačno, općenito, uključujući i sirovine, proizvode, repromaterijale), kao i osiguranog duga (revolving kredit, kreditna linija, itd.).

Zalog je napravljen ukoliko su strane zaključile ugovor o zalogu, davalac zaloga je vlasnik ili će steći vlasništvo nad založenom imovinom, zalogoprimac (ili treća strana u skladu sa ugovorom o zalogu) je dala zajam zalagodavcu (ili trećoj strani u skladu sa ugovorom o zalogu) i zalog je registriran u Registru zaloga. Registar zaloga je centralni registar koji vodi Ministarstvo pravde i dostupan je elektronski (nakon pretplate) na www.reg-zaloga-bih.gov.ba.

Zalog se mora opisati sa dovoljno specifičnosti u ugovoru o zalogu da bi se omogućilo naknadno određivanje prirode i obima zaloga. Opis zaloga u Registru zaloga ne mora biti detaljan, ali u slučaju zalaganja specifične imovine u Registar se mora unijeti serijski broj založene imovine.

U slučaju neizvršenja obaveza, založena imovina mora se prodati privatnom prodajom (ukoliko je tako navedeno u ugovoru o zalogu) ili na javnoj aukciji. Osigurani davalac kredita će imati pravo da namiri svoje potraživanje iz prihoda od prodaje. Ugovor o zalogu ne može obezbijediti da davalac kredita stekne vlasništvo nad založenom imovinom nakon neizvršenja obaveza.

Izvršenje je možda najslabija karika novog režima, zbog toga što pravosudni sistem ima poteškoća u rješavanju zahtjeva, naročito u smislu brzine. Na taj način su dužnici često u mogućnosti da opstruiraju proces provođenja.

Tržišta vrijednosnim papirima

Pravni okvir tržišta vrijednosnim papirima u BiH je uglavnom reguliran na entitetskom nivou. Svaki od entiteta ima svoj vlastiti pravni sistem, odvojenu komisiju za vrijednosne papire i berzu.

Federacija Bosne i Hercegovine (FBH)

U FBH osnovna legislativa za tržište vrijednosnim papirima je u Zakonu o tržištu vrijednosnim papirima, koji je stupio na snagu u decembru 2008. godine. Zakon regulira trgovanje i izdavanje vrijednosnih papira i ima za cilj da uskladi domaću legislativu sa Acquis Communautaire.

Komisija za vrijednosne papire Federacije BiH nadležna je za reguliranje tržišta vrijednosnim papirima, dok je Agencija za bankarstvo FBiH nadležna za bankarski sektor. Jedina berza u FBH je Sarajevska berza. Krajem 2009. godine, kapitalizacija tržišta je bila oko 5,26 milijardi US\$ sa 529 popisanih preduzeća²

EBRD je 2007. godine usporedila Zakon o tržištima vrijednosnih papira FBH sa IOSCO „Ciljevima i principima propisa za vrijednosne papire”. Procjena je pokazala da je domaća legislativa za tržište vrijednosnim papirima dobila ocjenu «srednje usklađenosti» sa međunarodnim standardima.³

² Podaci sa websajta “Federacije euroazijskih berzi”:

<http://www.feas.org/Member.cfm?MemberID=32>, posljednji pristup 8.4.2010. godine

³ Procjena se može naći na: <http://www.ebrd.com/country/sector/law/corpgov/assess/index.htm>

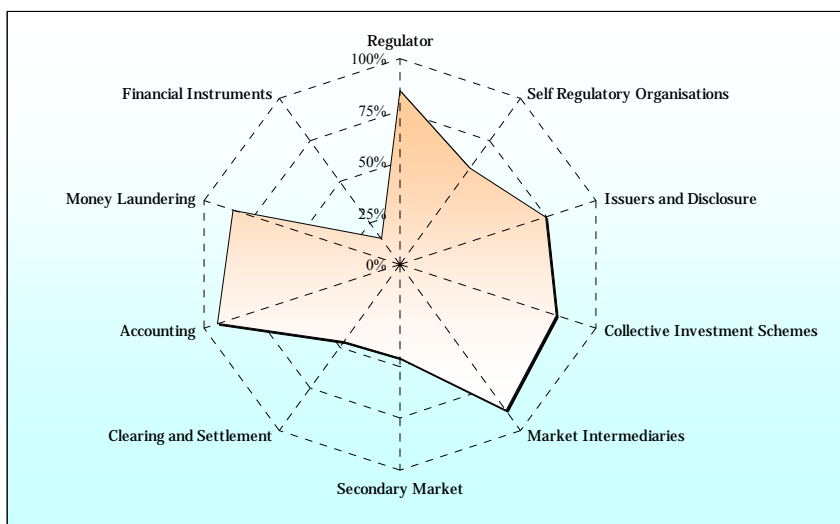
Među glavnim nedostacima važno je navesti nedostatak sveobuhvatne legislative o obveznicama i izvedenim pravima i mnogobrojne slabosti u sektoru „sekundarnog tržišta”. Kako bi razumjeli kako legislativa o tržištu vrijednosnih papira radi u praksi, iste godine je EBRD je obavio anketu u vezi sa pravnim indikatorima tražeći od praktičara u regionu da komentiraju hipotetičku studiju slučaja. Anketa se koncentrirala na učinkovitost zahtjeva za otkrivanje objave kupovine vrijednosnih papira, privatne i javne izvršne mehanizme i nadležnost regulatora tržišta. Anketa je otkrila da IPO nije uobičajen u FBH, a objava kupovine vrijednosnih papira nije smatrana pravim instrumentom za identificiranje rizika predložene investicije. Privatni izvršni mehanizmi su općenito dugi i tegobni. Regulator se smatra nezavisnim i ima neophodne ovlasti da zaštiti investitore, ali je njegovo djelovanje u praksi bilo ograničeno.

Republika Srpska

U Republici Srpskoj osnovna legislativa za tržište vrijednosnim papirima je u Zakonu o tržištu vrijednosnim papirima, koji je ponovo rađen 2006. godine i dopunjen 2009. godine. Ovaj Zakon regulira izdavanje i trgovinu vrijednosnim papirima, ponašanje učesnika na tržištu vrijednosnim papirima, funkcije berze i centralni registar vrijednosnih papira i detaljne propise u vezi transparentnosti tržišta i zaštite investitora.

Regulator tržišta vrijednosnim papirima je Komisija za vrijednosne papire Republike Srpske, dok je bankarski regulator Agencija za bankarstvo Republike Srpske. Postoji samo jedna berza u Republici Srpskoj, Banjalučka berza. Krajem 2009. godine imala je tržišnu kapitalizaciju od oko 2,82 milijarde US\$, sa 862 popisanih preduzeća.⁴

Kvalitet Zakona o tržištu vrijednosnim papirima – Republika Srpska (2007. godina)

Primjedba: Krajnja tačka svake osovine predstavlja idealan rezultat tj. odgovara standardima datim u IOSCO-ovim Ciljevima i principima propisa za vrijednosne papire. Što je punija mreža tim bliže se zakoni o tržištu vrijednosnih papira date zemlje približavaju ovim principima.

Izvor: EBRD-ova procjena zakona o tržištu vrijednosnih papira iz 2007. godine

EBRD je 2007. godine uporedila Zakon o tržištima vrijednosnih papira Republike Srpske sa IOSCO „Ciljevima i principima propisa za vrijednosne papire”. Procjena je pokazala da je legislativa za tržište vrijednosnim papirima dobila ocjenu «srednje usklađenosti» sa međunarodnim standardima (vidjeti grafikon iznad). Slično kao u FBH, glavni nedostaci su nepostojanje sveobuhvatne legislative o obveznicama i izvedenim pravima i mnogobrojne

⁴ Podaci sa websajta “Federacije euroazijskih berzi: <http://www.feas.org/Member.cfm?MemberID=31> posljednji pristup 23.3.2010. godine

slabosti u sektoru „sekundarnog tržišta”. Što se tiče učinkovitosti, nalazi Ankete o pravnim indikatorima otkrili su situaciju sličnu onoj u FBH.

Telekomunikacije

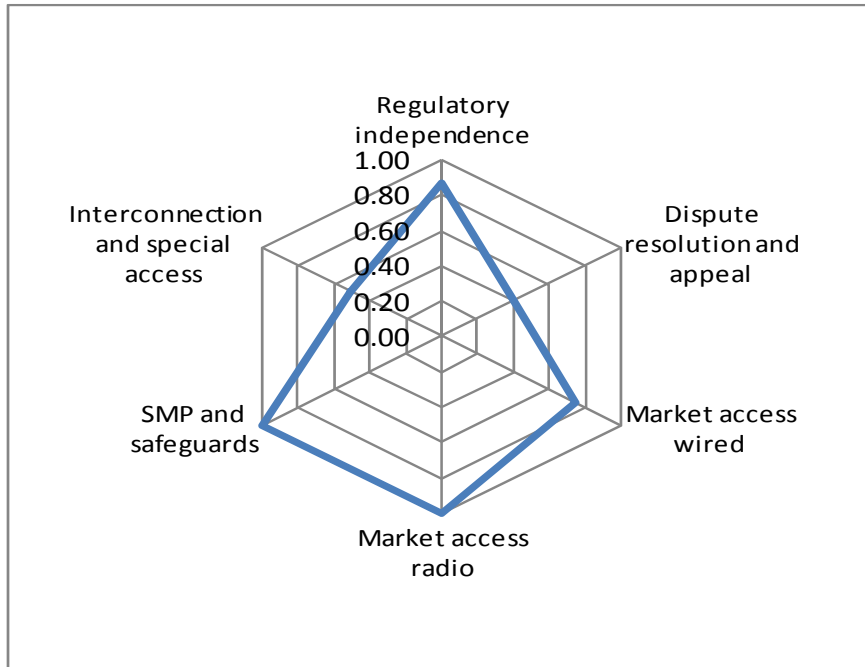
Sektor komunikacija u BiH trenutno regulira Regulatorna agencija za komunikacije (“RAK”) a pravno je uređen državnim Zakonom o komunikacijama iz 2002. godine. (“Zakon iz 2002”) skupa sa dodatnom legislativom sektora. Zakon iz 2002 obezbjeđuje model reguliranja na državnom nivou, dajući ovlasti za reguliranje ovog sektora domaćim vlastima na državnom nivou. Vijeće ministara je nadležno za utvrđivanje politike. Posljednja sektorska politika bila je odobrena u decembru 2008. godine.

RAK predstavlja objedinjeno regulatorno tijelo, koje je odgovorno i za komunikacije i za reguliranje emitovanja (uključujući medijske sadržaje). Specifične odgovornosti RAK-a uključuju davanje dozvola u sektoru, reguliranje tarifa, pitanja međusobnog spajanja, planiranje, koordinaciju, dodjelu i određivanje spektra radio frekvencije; upravljanje planom numeracije i dodjeljivanje blokova brojeva. RAK-om upravlja generalni direktor, kojeg predlaže Vijeće RAK-a, a odobrava Vijeće ministara. Parlament ima isključivu ovlast da otpusti članove Vijeća RAK-a prije isteka njihovog mandata. RAK ima svoj vlastiti nezavisni budžet finansiran kroz takse za autorizacije, planove numeracije i spektar.

Ključ za razvoj liberaliziranog i dinamičkog okruženja za komunikacije u BiH je potpuna i trajna implementacija konzistentnog regulatornog okvira Evropske unije. Iako su postignuti određeni pomaci, ukupni napredak je neujednačen. Pozitivno je što su referentne interkonekcijske ponude na raspolaganju od 2005. godine (nedavno ažurirane 2009. godine) i RAK-ovi propisi o raspakivanju (razvezivanju) snopa lokalnih petlji (LLU) su usvojeni 2008. godine, sa prvom referentnom ponudom za raspakivanje objavljenom u januaru 2010. godine. Vlada je takodjer u nedavno predočenim politikama dala indicije o pozitivnom stavu prema daljem razvoju konkurentnosti na tržištu sektora mobilne telefonije za operatore virtualnih mreža. Negativno je što rebalans tarifa ostaje nezavršen; predodabir operatora (mada uveden 2007. godine) treba tek da pruži rezultate na tržištu; i prenos brojeva od jednog operatora na drugog u fiksnoj i mobilnim mrežama tek treba da se implementira. Imajući u vidu spori napredak u implementaciji ključnih sigurnosnih elemenata konkurentnosti, postoji jasna potreba za daljom reformom regulatornog okvira, uključujući veće napore da se harmonizira domaći okvir sa odrednicama EU. Usvajanje nove sektorske politike je dalo poticaj ovom naporu i sada bi se trebalo fokusirati na implementaciju sa ciljem osiguranja značajne konkurencije koja će se zadržati, naročito na fiksnom tržištu.

Kvalitet regulatornog okvira za telekomunikacije – Bosna i Hercegovina (2008. godina)

U procjeni sektora komunikacija u EBRD-ovim zemljama djelovanja za 2008. godinu, sektor regulatornog režima u BiH je dobio ocjenu “visoke usklađenosti” u odnosu na najbolju međunarodnu praksu⁵.

Primjedba: Dijagram pokazuje kombinirani kvalitet institucionalnog okvira, pristupa tržištu i operativni ambijent u odnosu na međunarodne standarde izdate od strane WTO i EU. Krajnja tačka svake osovine predstavlja idealan rezultat od 100 posto, tj. Punu usklađenost sa međunarodnim standardima. Što je punija “mreža”, tim više se ukupan regulatorni okvir za telekomunikacije date zemlje približava ovim standardima. Izvor: EBRD-ova regulatorna telekom procjena iz 2008.godine

⁵ Za dalje detalje vidjeti <http://www.ebrd.com/country/sector/law/telecoms/assess/index.htm>

ANEKS 4 – ZAŠTITA OKOLIŠA I DRUŠTVO

Okoliš

Bosna i Hercegovina se suočava sa nizom izazova u oblasti okoliša i socijalnih pitanja koja se javljaju usljed raznih faktora, uključujući društvene i okolišne posljedice sukoba, složenu političku i institucionalnu organizaciju, nedostatnu okolišnu kontrolu i okolišne kapacitete u pogledu značajnog ekonomskog rasta u toku prvih osam godina prošlog desetljeća, te siromaštvo ili osjetljivost određenih slojeva stanovništva kako u seoskim tako i u gradskim područjima.

Integracija u EU i dalje ostaje daleka perspektiva jer Bosna i Hercegovina mora poduzeti složene ustavne i druge političke korake prije nego bi mogla dobiti status zemlje kandidata. Može se očekivati da će okolišna regulativa i institucionalni okvir biti usklađeni sa EU principima u narednim godinama, a određeni napredak u tom pravcu je već postignut. Posebno u Federaciji započela je 2003. godine harmonizacija domaćeg zakonodavstva sa EU zakonima putem sveobuhvatnog Zakona o zaštiti okoline i drugim zakonima (zakon o upravljanju otpadom, zakon o zaštiti vazduha, zakon o zaštiti prirode, i zakon o Fondu za zaštitu okoliša), ali se kasni sa podzakonskim aktima potrebnim za provođenje ovih zakona. Bosna i Hercegovina je također postigla napredak posljednjih par godina u poštivanju međunarodnih okolišnih konvencija, a najznačajnije od njih su već ratificirane.

Razvoj civilnog društva još uvijek zaostaje u poređenju sa onim što se može vidjeti u susjednim zemljama Zapadnog Balkana, i to je vjerovatno rezultat još uvijek etnički polarizovanog društva i političkog života. Međutim, u posljednje dvije-tri godine pojavile su se nevladine organizacije za zaštitu okoliša i domaće grupe za izgradnju civilnog društva, koje postavljaju okolišna i socijalna pitanja različitim nivoima vlasti, privatnim kompanijama i međunarodnim finansijskim institucijama. Značajna prednost za okolišnu strategiju zemlje je njena dobra naučna i tehnička osnova, sa brojnim univerzitetskim stručnjacima i privatnim ekspertima koji mogu učestvovati u okolišnim procjenama i aktivnostima na izgradnji kapaciteta.

Glavna okolišna i socijalna pitanja uključuju:

- Urbani / industrijski okoliš:
 - Kvalitet zraka: čestice/SO₂/NO₂ i staklenički gasovi, sa nekoliko crnih točki zagađenja zraka povezanih sa zastarjelim metalurškim postrojenjima i postrojenjima za proizvodnju električne energije
 - Opasni otpad koji nastaje kao rezultat neadekvatnog rada industrijskih i rudarskih postrojenja ili kao rezultat njihovo nepropisnog zatvaranja
 - Tretman otpadnih voda, sa neadekvatnim sistemom kanalizacije i prečišćavanja
 - Upravljanje gradskim otpadom, sa malo ili nimalo recikliranja i neadekvatnim mjestima za odlaganje
- Socijalna pitanja:
 - Nedostaci u urbanom planiranju povezani sa posljedicama sukoba i raseljavanjem stanovništva
 - Ilegalno/neformalno uzimanje u posjed imovine i zemljišta

- Socijalna i ekonomska ugroženost interno raseljenih osoba, i drugih slojeva stanovništva
 - Nedostatak odgovarajuće društvene brige za stare osobe i općenito osobe iz osjetljivih grupa
 - Nedovoljan socijalni stambeni prostor da bi se odgovorilo potrebama
- Upravljanje prirodnim resursima:
 - Vodni resursi i upravljanje vodnim bazenima, naročito u pogledu utjecaja erozije zemljišta i neplaniranog istjecanja na kvalitet površinskih voda
 - Osjetljivost kraških vodnih resursa u Hercegovini
 - Ugroženost šuma kao posljedica izgradnje, neplanskog poljodjelstva, degradacije tla, erozija i požara, te s tim povezanih prijetnji po biodiverzitet i ugrožene prirodne habitate
 - Spomenici kulture i mjesta prirodnog nasljeđa:
 - Prijetnja usljed razvoja (naseljavanje, izgradnja kuća, industrija, turizam, infrastruktura, irigacija i projekti izgradnje hidrocentrala)
 - Slabo upravljanje ovim mjestima i krađa.

Strategija za zemlju identificira operativne prioritete za dalje aktivnosti Banke u Bosni i Hercegovini. Tabela dolje identificira potencijalna okolišna i socijalna pitanja povezana sa svakim od ovih prioriteta:

Operativni prioritete Banke	Potencijalna okolišna i socijalna pitanja i povezana ublažavanja za Banku i njene klijente
1. Transportna infrastruktura: <ul style="list-style-type: none"> ○ Trajni prioritet za izgradnju i rekonstrukciju, sa strateškom podrškom ključnim koridorima i cestama koje ih povezuju ○ PPP struktura gdje je to moguće ○ Kontinuirana podrška željeznicama sa fokusom na restrukturiranje ○ Proširenje sarajevskog aerodroma i renoviranje regionalnih aerodroma 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pitanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Potencijalno nekonzistentna primjena direktiva EU (EIA i Habitat): alternativne analize i konsultacije u pripremljivoj fazi mogu biti nedostatne ○ Otkup zemljišta (neformalno zauzimanje i razlike između BiH zakona i zahtjeva Banke) ○ Utjecaji na kulturno nasljeđe ○ Utjecaji na prirodne resurse ○ Potencijalni socijalni utjecaji restrukturiranja sektora željeznica ○ Ublažavanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Angažirati se na samom početku pripreme projekta sa projektnim sponzorima kako bi se osiguralo da su okolišne i socijalne odredbe Banke integrirane u koncept i pripremu projekta ○ Mobilizirati sredstva tehničke pomoći gdje je potrebno (javni sektor) da se omogući dubinska analiza, monitoring i poštivanje te pružiti i tehničku pomoć ○ Izgraditi kapacitete u javnom sektoru u pogledu okolišnih i socijalnih odredbi Banke - mogu se koristiti domaći konsultanti

Operativni prioriteti Banke	Potencijalna okolišna i socijalna pitanja i povezana ublažavanja za Banku i njene klijente
<p>2. Komunalna i okolišna infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Projekti vodovoda i kanalizacije ○ Tražiti programe gdje će biti uključeno više općina, dok istovremeno pokušavamo ispuniti potrebe manjih općina preko manjih općina ○ Povećati transparentnost 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pitanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Nedostatak kapaciteta na općinskom i kantonalnom nivou, naročito za primjenu okolišnih i socijalnih odredbi EBRD-a i EU ○ Nepraktičnost ispunjavanja okolišnih standarda EU prije implementacije za manje projekte ○ Potencijalno neadekvatno javno angažiranje ○ Dostupnost za većinu ugroženih domaćinstava ○ Ublažavanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Izgradnja kapaciteta na općinskom, multi-općinskom, kantonalnom i nivou regulatornih vlasti – mogu se koristiti lokalni konsultanti ○ Mobilizirati sredstva tehničke pomoći gdje je potrebno (javni sektor) kako bi se omogućila dubinska analiza, monitoring i poštivanje te pružiti tehničku pomoć u toku implementacije projekta
<p>3. Sektor energetike</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Investiranje u objekte sa fokusom na efikasnu energiju ○ Obnovljivi objekti ○ Rehabilitacija termoenergetskih postrojenja kako bi se postigla saglasnost sa emisivnim standardima EU ○ Razvoj novih termoenergetskih kapaciteta 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pitanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Isto kao pod brojem 1 gore, u pogledu potencijalnih nedostataka u primjeni direktiva EU ○ Javni angažman ○ Otkup zemlje ○ Ublažavanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Dijalog o politikama sa vlastima na državnom nivou i u oba entiteta o emisiji gasova i primjeni EU zakonodavstva ○ Izgradnja kapaciteta i sredstva tehničke pomoći (vidi 1. gore)
<p>4. Sektor bankarstva</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Dugoročno finansiranje lokalnih banaka i održivih mikrokreditnih organizacija ○ Podrška privatizaciji preostalih banaka u državnom vlasništvu i osiguravajućih društava 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pitanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Primjena EBRD-ovih zahtjeva za finansijske institucije ○ Ublažavanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Izgradnja kapaciteta i monitoring EBRD-ovih klijenata

Operativni prioriteti Banke	Potencijalna okolišna i socijalna pitanja i povezana ublažavanja za Banku i njene klijente
<p>5.Industrija</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Podrška privatizaciji nekoliko preostalih velikih industrijskih i uslužnih preduzeća u državnom vlasništvu ○ Podrška proizvodnji hrane i prehrambenoj industriji, preradi drveta i metala, farmaceutskim firmama i telekomunikacijskim firmama 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pitanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Primjena standarda EU i EBRD u industrijskom sektoru, posebno onih u vezi sa emisijama u zrak i radnom snagom ○ Potencijalni socijalni utjecaji privatizacije ○ Ublažavanja: <ul style="list-style-type: none"> ○ Dosljedna primjena standarda EU/EBRD o zagađenju i radnoj snazi ○ Potrebno je razviti posebne akcione planove za svaki pojedinačni slučaj u vezi sa rješavanjem utjecaja privatizacije na rad i socijalna pitanja

Socijalni razvoj

a) Socijalna i radnička pitanja

Siromaštvo je glavni problem ljudi u BiH u toku cijelog poslijeratnog perioda. Međutim, prije globalne ekonomske krize, životni standard je bio u porastu i nivo upošljavanja se povećavao, sukladno snažnom ekonomskom rastu zemlje u posljednjem desetljeću. Podaci iz perioda prije krize pokazuju da je siromaštvo po glavi stanovnika (dio populacije sa mjesečnim prihodom ispod 205 KM, ili 105 eura) smanjeno sa 20 procenata na 14 procenata između 2004. i 2007. godine (FBH 13.4 procenta, a RS 15 procenata), prema podacima Svjetske banke. Isti izvor pokazuje da je omjer siromaštva po glavi stanovništva, odnosno procenat populacije koja živi od manje od 2 dolara dnevno (u smislu pariteta kupovne moći), bio ispod 2 procenta u 2007. godini. Međutim, detaljno istraživanje podataka o domaćinstvima otkriva značajne neusklađenosti među različitim socijalnim grupama. Na primjer, siromaštvo je u ruralnim sredinama dvostruko veće nego u urbanim sredinama. Siromaštvo među ljudima sa osnovnim i nižim obrazovanjem je značajno veće u odnosu na visoko obrazovane (stopa siromaštva kod osoba sa nižim obrazovanjem se kreće između 17 i 21 posto). Siromaštvo je naročito postojano kod populacije starijih osoba koje su radile u neformalnom sektoru i samim tim nemaju pravo na penziju.

Glavni problem za donosioce odluka u BiH je to što su socijalna davanja u maloj mjeri i nedovoljno usmjerena na osobe kojima su najviše potrebna. Prema jednoj studiji, samo 17 posto socijalnih davanja idu prema onima koji ih stvarno trebaju. Procenat društvenog dohotka koji se potroši na socijalnu pomoć je približno u skladu sa evropskim standardima, ali raspodjela tih sredstava nije usklađena. Najugroženijih 20 procenata stanovništva prima oko 16,9 posto od ukupnih naknada za socijalnu zaštitu, što je ispod prosjeka većine drugih zemalja u regiji tranzicije. Jedan od ključnih problema leži u širokom spektru prava datih demobilisanim borcima, kao i nedostatak koherentnih socijalnih politika na državnom nivou.

Zakon o radu je na snazi. Međutim, primjena zakona je nedovoljna zbog složene administrativne strukture zemlje. Ovo zauzvrat pospješuje dvostruko tržište rada, što može dovesti do kršenja standarda u oblasti rada i otežava mobilnost radne snage. Stopa nezaposlenosti je bila 24,1 posto u 2009. godini, što je jedna od najvećih stopa u regiji tranzicije. Stope ekonomske aktivnosti i upošljavanja su niske u poređenju sa drugim zemljama, jer iznose 43,6 i 33,1 procenata u 2009. godini. Nezaposlenost je koncentrisana u populaciji mladih i manje obrazovanih, a dugotrajna nezaposlenost je vrlo raširena. Također,

značajne prepreke upošljavanju umanjuju napore da se smanji nezaposlenost. Prema podacima Svjetske banke, tzv. "Doing Business" indikatorima, BiH se nalazi na 111. mjestu (od 183) u smislu olakšica kod upošljavanja radnika.

Slučajevi diskriminacije pri zapošljavanju na osnovu etničke pripadnosti uključuju manjinske povratnike, Rome i druge osjetljive manjine. Diskriminacija žena u procesu upošljavanja je prisutna, žene su uglavnom zaposlene na manje plaćenim radnim mjestima te u neformalnom sektoru, a plaćanja za trudničko/porodiljsko odsustvo nisu uvijek dostupna.

b) Obrazovanje

Obrazovni sistem u BiH je karakteriziran podjelom učenika po etničkim linijama. Mada je pokrivenost univerzalna, sa bruto upisom u osnovnu školu oko 110 procenata, nivo obrazovanja nije zadovoljavajući. Prema posljednjim podacima, 31 posto osoba starosne dobi od 15 do 24 godine završili su samo osnovno školovanje. Mnogi od ovih koji napuste školovanje dolaze iz obitelji sa niskim prihodima ili su djeca iz izbjegličkih obitelji. Međutim, stopa pismenosti odraslih je 97,6 posto. Većina trećestepenog obrazovanja je obezbijedena u javnom sektoru, sa ograničenim brojem privatnih univerziteta.

c) Zdravstveni sistem

Pružanje zdravstvenih usluga je izuzetno problematično u BiH, i djelomično odražava nasljedstvo i posljedice rata. Zemlja ima neprofitni, javni sistem zdravstvenog osiguranja, koji se uglavnom finansira od doprinosa fondovima zdravstvenog osiguranja. Ovo nameće značajno opterećenje na zaposlene koji finansiraju zdravstveni sistem za nezaposlene i za penzionere. Postoji 12 regionalnih fondova (10 kantonalnih u FBH, plus RS i distrikt Brčko). Osim toga, kantoni u FBH odvajaju dodatnih 9 posto prihoda za fond socijalne solidarnosti, koji pokriva neke zdravstvene usluge.

Mnogi ljudi se žale na loš kvalitet zdravstvenog sistema i neadekvatnu dostupnost usluga. Prema istraživanju UNDP iz 2007. godine, skoro 73 posto anketiranih osoba je navelo probleme koji se odnose na dostupnost zdravstvene njege zbog (i) nedostatka zdravstvenog osiguranja, (ii) skupih medicinskih usluga, (iii) dugih listi čekanja, i (iv) administrativnih problema. Postoje također i značajna regionalna neujednačenost i nejednakost u smislu pokrivenosti. Na primjer, demobilizirani borci sa visokim stupnjem invalidnosti primaju naknade za invalidnost i imaju pravo na redovito zdravstveno osiguranje, dok oni na privremenim socijalnim davanjima nemaju pravo na plaćeno zdravstveno osiguranje. Stope očekivane dužine života kod rođenja (u 2008. godini) su 75 godina, ispod prosjeka EU koji je 80,7 godina. Stopa mortaliteta (ispod 5 na 1000) u 2008. godini je 14,6 u poređenju sa prosjekom u EU od 4,1.

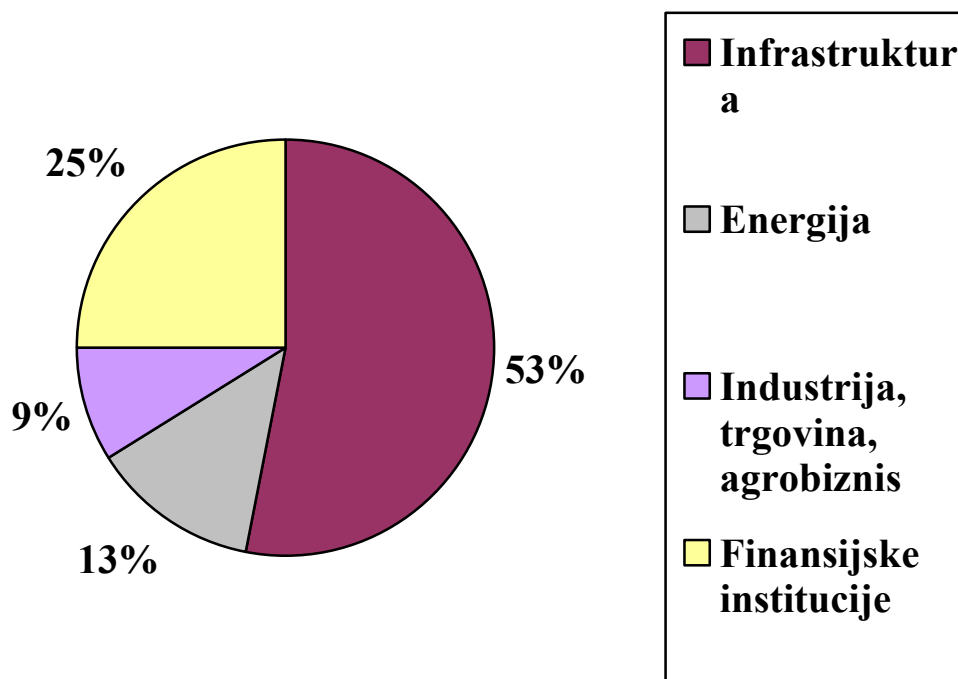
ANEKS 5 – TREND PORTFELJA U BOSNI I HERCEGOVINI

BOSNA I HERCEGOVINA: TRENDOVI PORTFELJA

<i>Septembar 2010. godine</i>	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Neto ukupni poslovni volumen	584	724	963	1.054	1.179
Broj operacija (#)	52	65	74	83	90
Sadašnji portfelj	479	570	763	799	897
# Projekti	39	45	52	58	62
Operativna sredstva	176	207	292	382	433
% Nepovučenih sredstava	63%	64%	62%	52%	52%
Godišnji poslovni volumen	133	156	249	111	141
Broj operacija (#)	12	17	12	14	9
Bruto isplate sredstava	66	75	130	148	93
Godišnja otkazivanja	1	9	9	18	0
Aktivni projekti	318	330	627	551	296
Udio privatnog sektora (% Portfelja)	30%	28%	25%	30%	28%
Bez državne garancije (% Portfelj)	47%	47%	36%	41%	39%

- Broj projekata ne uključuje TFP projekte
- Sadašnji portfelj uključuje samo aktivne operacije
- Aktivni projekti uključuju regionalne projekte

Portfelj u Bosni i Hercegovini u septembru 2010. godine (896,8 miliona eura)

ANEKS 6 – UKUPNI POSLOVNI VOLUMEN – SEPTEMBAR 2010. GODINE

Naziv operacije	Finansijska sredstva EBRD	Vrsta instrumenta	Privatno/državno	Faza operacije
Infrastruktura				
Transport				
Projekt urgentne obnove transporta	26,7	Dug	DRŽAVNO	Otplata
BiH regionalni projekat razvoja željeznica	70,0	Dug	DRŽAVNO	Otplata
Projekt obnove željeznica	20,9	Dug	DRŽAVNO	Otplata
BiH: Regionalni program razvoja puteva	70,0	Dug	DRŽAVNO	Otplata
BiH projekt obnove puteva	75,0	Dug	DRŽAVNO	Isplata
Sistem upravljanja zračnim saobraćajem BiH	17,0	Dug	DRŽAVNO	Otplata
Koridor Vc	180,0	Dug	DRŽAVNO	Isplata u toku
Petlja Mahovljani	21,0	Dug	DRŽAVNO	Potpisano
Sarajevo Međunarodni aerodrom	25,0	Dug	DRŽAVNO	Potpisano
MEI (Komunalna infrastruktura i infrastruktura okoliša)				
Bijeljina – sistem prikupljanja otpadnih voda	7,0	Dug	DRŽAVNO	Isplata u toku
Bijeljina faza 2 – Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda	5,0	Dug	DRŽAVNO	Potpisano
Energetika				
Struja i energija				
Projekt urgentne obnove elektroenergetskog sistema	14,1	Dug	DRŽAVNO	Otplata
Projekt obnove elektroenergetskog sistema	52,3	Dug	DRŽAVNO	Otplata
ISO & TRANSCO Projekt novacije zajma (ref 12413)	15,9	Dug	DRŽAVNO	Otplata
Projekt obnove elektrodistribucije	55,0	Dug	DRŽAVNO	Otplata
Prirodni resursi				
Gasifikacija Srednjobosanskog kantona	17,0	Dug	DRŽAVNO	Potpisano
Finansijske institucije				
Dokapitalizacija banaka				
Ulaganje u dionički kapital Zagrebačke banke, Mostar	1,0	Dionički kapital	PRIVATNO	Završeno
Raiffeisen Bank Bosnia (bivša Market banka) (prenosivi kapital)	2,4	Dug	PRIVATNO	Završeno
Intesa SanPaolo Banka BiH (bivša UPI)	7,9	Dug i dionički kapital	PRIVATNO	Otplata
Zapadni balkan MMSP Okv. – Intesa SanPaolo Banka BiH	1,4	Dug	PRIVATNO	Isplata
Kreditiranje banaka				
BiH MSP Okv. – Kreditna linija Raiffeisen Banke	1,7	Dug	PRIVATNO	Završeno
BiH MSP Okv. – Raiffeisen Bank HPB d.d.	2,5	Dug	PRIVATNO	Završeno
EU/EBRD WeBSECLF – Raiffeisen Bank BiH	10,0	Dug	PRIVATNO	Isplata
Raiffeisen Bank BH – Kreditna linija za MSP	30,0	Dug	PRIVATNO	Isplata
Raiffeisen Bank BH- MSP i krediti za građanstvo	20,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Raiffeisen Bank d.d. BiH-povezanost u sindikat	15,0	Dug	PRIVATNO	Završeno
Raiffeisen Bank dd – Kreditna linija – 2	5,0	Dug	PRIVATNO	Završeno
Regionalni TFP: Raiffeisen Bank d.d.BiH (bivša Market)	0,4	Dug	PRIVATNO	Potpisano
BiH MSP Okv. – UniCredit Zagrebacka Banka (bivša Zagrebačka)	2,8	Dug	PRIVATNO	Završeno
BiH MSP Okv. – UPI Banka	1,7	Dug	PRIVATNO	Završeno
Intesa SanPaolo BiH – Kreditna linija za MSP	20,0	Dug	PRIVATNO	Potpisano
Intesa SanPaolo Banka dd Treća kreditna linija	5,0	Dug	PRIVATNO	Completed
Regionalni TFP: Intesa Sanpaolo Banka dd	0,0	Dug	PRIVATNO	Potpisano
UPI Banka – Kreditna Linija II	2,5	Dug	PRIVATNO	Završeno
BiH MSP Okv. – UniCredit Zagrebacka banka (bivša Universal)	2,5	Dug	PRIVATNO	Završeno
Regionalni TFP: UniCredit Zagrebacka Banka BiH	0,0	Dug	PRIVATNO	Isplata
Volksbank Okv. - Volksbank BH subordinirani dug	7,5	Dug	PRIVATNO	Isplata
Volksbank Okv. – Volksbank BiH Kreditna linija	2,5	Dug	PRIVATNO	Završeno
UniCredit Bank d.d. Kreditna linija za MSP (Grupa Unicredit)	30,0	Dug	PRIVATNO	Isplata
UniCredit Zagrebacka banka dd-druga kreditna linija	7,5	Dug	PRIVATNO	Završeno

Financiranje malih poduzeća				
US/EBRD MSP – ProCredit Bank Bosnia	0,5	Dionički kapital	PRIVATNO	Završeno
US/EBRD MSP – ProCredit Bank Bosnia	0,3	Dionički kapital	PRIVATNO	Završeno
US/EBRD MSP – ProCredit Bank Bosnia	2,7	Dug	PRIVATNO	Završeno
US/EBRD MSP – ProCredit Bank Bosnia	0,4	Dionički kapital	PRIVATNO	Završeno
US/EBRD MSP – ProCredit Bank Bosnia	5,9	Dug	PRIVATNO	Završeno
Okvir za MMSP Zapadnog Balkana – MIKROFIN	8,0	Dug	PRIVATNO	Završeno
Okvir za MMSP Zapadnog Balkana – EKI (dug II)	6,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Okvir za MMSP Zapadnog Balkana – Mikrokreditna Organizacija EKI	6,0	Dug	PRIVATNO	Završeno
Okvir za MMSP Zapadnog Balkana – Partner	8,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Okvir za finansiranje ZB i Hrvatske – Partner II	10,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Okvir za MMSP Zapadnog Balkana – Sunrise	4,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Okvir za MMSP Zapadnog Balkana – Sunrise II	3,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Okvir za MMSP Zapadnog Balkana – MCO MI-BOSPO	3,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Okvir za MMSP Zapadnog Balkana – Prizma MKO	4,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Okvir za finansiranje ZB i Hrvatske – MI-BOSPO	3,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Osiguranje i finansijske usluge				
Raiffeisen Leasing BiH – II kreditna linija za MSP	10,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
Zapadni Balkan MSP Okvir-Raiffeisen Leasing BiH	10,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
UNIQA Osiguranje - BiH	1,6	Dionički kapital	PRIVATNO	Potpisano
Kreditna linija za BiH Agenciju za osiguranje depozita	50,0	Dug	DRŽAVNO	Potpisano
Unicredit Leasing Bosnia (Unicredit Group)	15,0	Dug	PRIVATNO	Isplata
WBCFF Unicredit leasing	10,0	Dug	PRIVATNO	Potpisano
Industrija, trgovina i agrobiznis				
Agrobiznis				
Sarajevska Pivara	3,1	Dug	PRIVATNO	Završeno
Pivara Tuzla	6,1	Dug	PRIVATNO	Završeno
Marbo	3,9	Dug	PRIVATNO	Završeno
Grand	2,8	Dug	PRIVATNO	Završeno
VF Komerc dug	4,0	Dug	PRIVATNO	Završeno
WBLEF: VF Komerc	4,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
VF Komerc	6,0	Dionički kapital	PRIVATNO	Završeno
WBLEF: Bimal	8,4	Dug	PRIVATNO	Otplata
WBLEF: Bingo	5,9	Dug	PRIVATNO	Potpisano
Konzum BiH	25,0	Dug	PRIVATNO	Isplata
Telekomi, informatika i mediji				
Projekt urgentne obnove telekoma	17,5	Dug	DRŽAVNO	Otplata
Pred-privatizacijski konvertibilni zajam Telekomu Srpske	29,1	Dug	DRŽAVNO	Završeno
Proizvodnja i usluge				
DIF - Primus	0,8	Dionički kapital	PRIVATNO	Isplata
ArcelorMittal Zenica	23,9	Dug	PRIVATNO	Otplata
Tvornica Opeke Sarajevo (TOS)	6,2	Dug	PRIVATNO	Otplata
Natron Hayat	11,0	Dug	PRIVATNO	Otplata
WBLEF: Suica Terni	1,1	Dug	PRIVATNO	Otplata
Fondovi za dokapitalizaciju				
Horizonte Bosnia i Hercegovina Fond za preduzeća	4,7	Dionički kapital	PRIVATNO	Otplata
Regionalno				

Regionalne operacije				
Fond II za dokapitalizaciju Jugoistočne Evrope	3,7	Dionički kapital	PRIVATNO	Otplata
Argus Kapitalni partneri II	0,2	Dionički kapital	PRIVATNO	Otplata
Evropski fond za Jugoistočnu Evropu (EFSE)	1,9	Dionički kapital	PRIVATNO	Otplata
Balkanski pristupni fond, C.V.	1,0	Dionički kapital	PRIVATNO	Isplata
Europolis 3	1,6	Dug i dionički kapital	PRIVATNO	Otplata
GS hotel i odmarališta - dug	2,8	Dug	PRIVATNO	Isplata
GS hotel i odmarališta - dokapitalizacija	2,1	Dionički kapital	PRIVATNO	Isplata
CRG Kapital CEE Fond za specijalne situacije	0,6	Dionički kapital	PRIVATNO	Isplata
Evropski fond za Jugoistočnu Evropu (EFSE) II - A dionice	1,7	Dionički kapital	PRIVATNO	Potpisano
ViaOne	1,0	Dionički kapital	PRIVATNO	Isplata
Fond za energetske efikasnost Jugoistočne Evrope (SE4F)	2,5	Dionički kapital	PRIVATNO	Potpisano
Raiffeisen International	3,0	Dionički kapital	PRIVATNO	Otplata
LEF: Lydian International	0,4	Dionički kapital	PRIVATNO	Isplata
UKUPNO	1.197,4			

ANEKS 7 – PROJEKTI POTPISANI U PERIODU JANUAR 2007. – SEPTEMBAR 2010. GODINE

Naziv operacije	Ukupna vrijednost projekta	Finansijska sredstva EBRD	Privatno/javno	Faza
Zapadni Balkan MMSP Okvir – Sunrise	4,0	4,0	privatno	Otplata
Zapadni Balkan MMSP Okvir – Partner	8,0	8,0	privatno	Otplata
BiH Projekt za obnovu puteva	230,5	75,0	javno	Isplata
Sistem prikupljanja otpadnih voda Bijeljina	7,0	7,0	javno	Isplata
UNIQA Osiguranje – BiH	1,6	1,6	privatno	Potpisano
WBLEF: Suica Terni	1,2	1,1	privatno	Otplata
WBLEF: VF Komerc	4,0	4,0	privatno	Otplata
ISO i TRANSCO Projekt novacije zajma (ref 12413)	15,9	15,9	javno	Otplata
Zapadni Balkan MMSP Okvir – MCO MI-BOSPO	3,0	3,0	privatno	Otplata
Zapadni Balkan MMSP Okvir – Prizma MKO	4,0	4,0	privatno	Otplata
Raiffeisen Bank BH-Zajam za MSP i za građanstvo	10,0	10,0	privatno	Otplata
Zapadni Balkan MSP Okvir –Raiffeisen Leasing BiH	5,0	5,0	privatno	Otplata
Intesa SanPaolo Banka BiH (f. UPI)	1,0	1,0	privatno	Otplata
Regionalni – GS Hoteli	5,0	5,0	privatno	Potpisano
Regionalni – JP ulaganje	9,0	9,0	privatno	Potpisano
Regionalni – Europolis	1,6	1,6	privatno	Potpisano
Zapadni Balkan MMSP Okvir – EKI (Debt II)	6,0	6,0	privatno	Otplata
Zapadni Balkan MMSP Okvir – Sunrise II	3,0	3,0	privatno	Otplata
Raiffeisen Leasing BiH – II kreditna linija za MSP	10,0	10,0	privatno	Otplata
Raiffeisen Bank BH – kreditna linija za MSP	30,0	30,0	privatno	Isplata
WBLEF: Bimal	10,0	8,4	privatno	Otplata
Zapadni Balkan i Hrvatska finansijski program – MI-BOSPO	3,0	3,0	privatno	Otplata
Zapadni Balkan i Hrvatska finansijski program – Partner II	10,0	10,0	privatno	Otplata
Koridor Vc	605,0	180,0	javno	Isplata
Zapadni Balkan MMSP Okvir – Intesa SanPaolo Banka BiH	1,4	1,4	privatno	Isplata
BiH povećanje zajma za sistem upravljanja zračnim saobraćajem	5,0	5,0	javno	Isplata
EU/EBRD WeBSECLF – Raiffeisen Bank BiH	2,0	2,0	privatno	Isplata
UniCredit Bank d.d. MSP kreditna linija (Unicredit Group)	30,0	30,0	privatno	Isplata
Konzum BiH	57,0	25,0	privatno	Isplata
Unicredit Leasing Bosnia (Unicredit Group)	15,0	15,0	privatno	Isplata
Petlja Mahovljani	33,5	21,0	javno	Potpisano
LEF: VF Komerc restrukturiranje	1,3	1,3	privatno	Otplata
Regionalni: EFSE	1,7	1,7	privatno	Potpisano
Regionalni: Fond za energetske efikasnost	2,5	2,5	privatno	Potpisano
Gasifikacija Srednjobosanskog kantona	24,7	20,0	javno	Potpisano
Kreditna linija za BiH Agenciju za osiguranje depozita	50,0	50,0	javno	Potpisano
Intesa SanPaolo BiH – Kreditna linija za MSP	20,0	20,0	privatno	Potpisano
Sarajevo međunarodni aerodrom	32,1	25,0	javno	Potpisano
LEF: Bingo	8,0	5,9	privatno	Potpisano
Bijeljina faza 2 Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda	22,7	5,0	javno	Potpisano
WBCFF Unicredit leasing	10,0	10,0	privatno	Potpisano
	1.304,8	646,5		

isključujući TFP

ANEKS 8 – ODABRANI EKONOMSKI POKAZATELJI

BOSNA HERCEGOVINA

	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009. <i>Procjena</i>
Proizvodnja i potrošnja <i>(Stvarna promjena postotka)</i>							
BDP	3,0	6,3	3,9	6,7	6,8	5,4	-3,2
Industrijska bruto proizvodnja	3,8	7,2	6,4	5,5	8,2	8,0	Nije primjenjivo
Poljoprivredna bruto proizvodnja	na	13,3	5,8	6,1	-0,3	3,0	Nije primjenjivo
Zaposlenost <i>(Promjena postotka)</i>							
Radna snaga (kraj godine)	0,8	1,6	0,5	9,6	1,6	-2,8	Nije primjenjivo
Zaposlenost (kraj godine)	-1,0	0,2	2,1	4,3	30,8	4,7	Nije primjenjivo
<i>(U postotku radne snage)</i>							
Nezaposlenost (kraj godine)	42,1	42,9	42,0	44,8	28,9	23,4	Nije primjenjivo
Cijene i plaće <i>(Promjena postotka)</i>							
<i>Maloprodajne cijene (godišnji prosjek)</i>							
Federacija (na bazi KM)	0,1	-0,3	3,0	6,0	1,9	7,7	-2,7
Republika Srpska (na bazi KM)	1,8	1,9	5,2	6,4	1,1	6,9	0,5
<i>Maloprodajne cijene (kraj godine)</i>							
Federacija (na bazi KM)	0,3	-0,3	4,4	4,5	5,5	4,0	-0,3
Republika Srpska (na bazi KM)	1,3	2,2	3,7	4,6	4,3	3,6	-0,4
<i>Bruto prosjek mjesečne zarade u privredi (godišnji prosjek)</i>							
Federacija	8,6	1,9	4,6	8,0	9,8	13,4	Nije primjenjivo
Republika Srpska	9,3	11,6	10,0	12,2	10,3	29,4	na
Vladin sektor <i>(Kao postotak BDP-a)</i>							
Opšti bilans vlade	2,3	1,6	2,2	2,2	-0,1	1,4	-4,1
Opšti izdaci vlade	39,2	38,8	39,9	45,2	47,3	42,7	Nije primjenjivo
Monetarni sektor <i>(Promjena postotka)</i>							
Novac u širem smislu (M2, kraj godine)	8,4	24,3	18,2	24,7	21,6	4,3	Nije primjenjivo
Domaći krediti (kraj godine)	20,7	16,3	27,6	22,3	29,5	22,3	Nije primjenjivo
<i>(Kao postotak BDP-a)</i>							
Novac u širem smislu (M2, kraj godine)	37,9	43,3	47,7	52,7	56,3	51,7	Nije primjenjivo
Kursne stope <i>(KM u odnosu na US dolar)</i>							
Kursna stopa (kraj godine)	1,5	1,4	1,6	1,5	1,3	1,4	Nije primjenjivo
Kursna stopa (godišnji prosjek)	1,7	1,6	1,5	1,6	1,4	1,3	Nije primjenjivo
Vanjski sektor <i>(U milionima US dolara)</i>							
<i>(U mjesecima uvoza roba i usluga)</i>							
Tekući račun	-1.631,0	-1.639,3	-1.844,5	-981,0	-1.848,5	-2.764,4	-1.279,0
Trgovački bilans	-4.159,3	-4.569,7	-4.898,9	-4.298,1	-5.956,7	-7.092,4	-4.722,4
Izvoz roba	1.477,5	2.086,7	2.555,3	3.381,4	4.243,3	5.194,0	4.053,4
Uvoz roba	5.636,8	6.656,4	7.454,2	7.679,5	10.200,0	12.286,4	8.775,7
Inostrane direktne investicije, neto	381,8	708,3	607,8	718,4	2.087,5	1.002,8	495,9
Bruto rezerve, isključujući zlato (kraj godine)	1.611,0	2.208,0	2.530,0	3.371,0	4.524,0	3.515,0	Nije primjenjivo
Ukupan vanjski dug	4.475,9	5.139,2	5.400,2	6.025,6	7.342,5	7.981,3	Nije primjenjivo
<i>(Kao postotak izvoza roba i usluga)</i>							
Bruto rezerve, isključujući zlato (kraj godine)	3,2	3,7	3,8	5,0	5,0	4,2	Nije primjenjivo
Otplata duga	4,0	3,1	4,2	4,0	3,2	2,8	Nije primjenjivo
Stavke iz memoranduma <i>(Denominacije kao što je naznačeno)</i>							
Broj stanovnika (kraj godine, million) ¹	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	Nije primjenjivo
BDP (u milionima maraka)	14.505,0	15.786,0	16.928,0	19.121,0	21.760,0	24.702,0	23.950,0
BDP po glavi stanovika (u US dolarima)	2.203,2	2.638,1	2.880,9	3.227,0	4.007,2	4.864,4	Nije primjenjivo
Udio industrije u BDP-u (u postocima)	16,1	16,4	16,3	16,0	21,0	20,0	Nije primjenjivo
Udio poljoprivrede u BDP-u (u postocima)	8,1	8,9	8,7	8,5	7,9	8,0	Nije primjenjivo
Tekući račun/BDP (u postocima)	-19,5	-16,4	-16,8	-8,0	-12,1	-15,0	-7,5
Vanjski dug – rezerve (u US\$ milionima)	2.864,9	2.931,2	2.870,2	2.654,6	0,0	3.457,3	Nije primjenjivo
Vanjski dug/BDP (u postocima)	53,5	51,3	49,3	49,1	48,2	43,2	Nije primjenjivo
Vanjski dug/izvoz roba i usluga (u postocima)	203,6	174,2	152,4	133,3	128,8	116,4	Nije primjenjivo

¹ Isključene izbjeglice u inostranstvu

ANEKS 9 – DRUGE MEĐUNARODNE FINANSIJSKE INSTITUCIJE I MULTILATERALNI I BILATERALNI DONATORI

1. MULTILATERALNE ORGANIZACIJE

Glavne međunarodne finansijske institucije i multilateralni donatori koji su prisutni i aktivno rade u Bosni i Hercegovini su slijedeći:

1.1 Evropska komisija (EC)

Glavni strateški cilj sadašnje pomoći Bosni i Hercegovini (BiH) predstavlja potpora državi u prelasku iz statusa potencijalnog kandidata ka statusu kandidata, a zatim i ka članstvu u Evropskoj uniji.

Kao država potencijalni kandidat za prijem u EU, BiH koristi prve dvije komponente Instrumenta za predpristupnu pomoć (IPA) koje su BiH na raspolaganju od 2007. godine: komponenta I za potporu u tranziciji i institucionalnoj izgradnji i komponenta II za prekograničnu saradnju. Indikativne finansijske raspodjele prema Višegodišnjem indikativnom finansijskom okviru (MIFF) za razdoblje od 2007. do 2013. godine iznosi 660 miliona eura. U okviru komponente I, 30 do 40 posto indikativno je izdvojeno za potporu državi u ispunjavanju političkih kriterija, 25 do 35 posto za ispunjavanje ekonomskih kriterija, i 30 do 40 posto za ispunjavanje zahtjeva koji se odnose na *acquis*-zajedničku pravnu stečevinu EU. Od kraja rata u 1995. godini, Evropska komisija je osigurala ukupno 2,8 milijardi euro pomoći za BiH. Od 1995. do 2001. godine, Evropska komisija je osigurala više od 540 miliona eura humanitarne pomoći. Pomoć Poljske i Mađarske za obnovu privrede (PHARE), OBNOVA i Program pomoći za obnovu, razvitak i stabilizaciju (CARDS) su BiH osigurali više od 1 milijarde eura, od čega 503 miliona eura u okviru CARDS programa za razdoblje 2001. do 2006. godine. IPA je od 2007. godine osigurala 211,1 milion eura.

Ispunjavanjem političkih i ekonomskih uslova u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja (SAP) i usaglašavanjem s evropskim standardima se od 2007. godine, kroz programe namijenjene BiH te višekorisničke programe, bavi instrument IPA, i to uglavnom kroz podršku BiH u uspostavi regulatornih sistema i pripremom za predstrukturalne IPA fondove i podršku sudjelovanju u programima prekogranične saradnje sa susjednim državama i državama članicama EU.

Pomoć u komponenti prekogranične saradnje pruža potporu u sudjelovanju BiH u programima prekogranične saradnje sa susjednim državama (Hrvatska, Crna Gora i Srbija), njeno učešće u Jadranskom IPA prekograničnom programu sa državama članicama Evropske unije i drugim državama Zapadnog Balkana (Albanija, Hrvatska, Crna Gora i Srbija) i u Evropskom regionalnom fondu za razvoj (ERDF) trans-nacionalnih programa za “Jugoistočnu Evropu i Mediteran”.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Delegacija EU nastaviće jačati svoje partnerstvo sa BiH, kako država bude izgrađivala svoje odnose sa EU i pripremala se za moguće pridruživanje. IPA će, u tom pogledu, predstavljati temeljni instrument potpore. BiH će se i dalje pružati potpora u ispunjavanju kriterija za članstvo, kao i u njenim nastojanjima da mapira i implementira opće reforme i razvojne strategije, sve dok ove strategije budu pomagale u ispunjavanju uslova koji proizlaze iz procesa EU integracija.

Pretpristupna pomoć EC će se svake godine postepeno povećavati, sve do 2013. godine. Zadržaće se pristup institucionalne izgradnje, dok će se više ulaganja u poljoprivredu, i seoski

razvitak, regionalni razvitak, te razvitak ljudskih resursa, osigurati kroz realociranje fondova unutar IPA komponenti kada BiH stekne status države kandidata.

Za učinkovitu i ciljnu potporu, te postizanje dogovorenih rezultata, neophodna je veća odgovornost domaćih partnera za ove aktivnosti i postupna decentralizacija pomoći koju EC osigurava za BiH. U tom pogledu će biti poduzeti dodatni naponi, kako bi se institucije BiH uključile u proces planiranja i programiranja pomoći EC.

1.2 Evropska investiciona banka (EIB)

EIB je u Bosni i Hercegovini od 2000. godine osigurao zajmove u iznosu većem od 923 miliona eura. EIB osigurava finansiranje projekata, posebno u sektoru energetike, prometa i zaštite okoliša, kao i finansiranje malih i srednjih preduzeća kroz partnerske finansijske institucije koje djeluju u državi.

EIB je u 2008. godini izdvojio 250 miliona eura, a u 2009. godini 218 miliona eura. Sva su izdvajanja realizirana u obliku povoljnih zajmova, te se realiziraju u sektorima ekonomskog razvitka i infrastrukture.

Srednjoročni i dugoročni pristup

EIB je osigurao zajam od 150 miliona eura, namijenjen banci Hypo Alpe-Adria Bank AD Banja Luka, Hypo Alpe-Adria-Leasing d.o.o. i Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., a sličnu kreditnu liniju u iznosu od 50 miliona eura je odobrio Razvojnoj banci Republike Srpske, za finansiranje manjih projekata malih i srednjih preduzeća, te lokalne infrastrukturne projekte domaćih vlasti. Cilj ovih projekata je da sektorima ekonomije, koji imaju najmanju mogućnost pristupa finansiranju – malim i srednjim preduzećima i lokalnim vlastima – omogući pristup dugoročnom finansiranju uz povoljne kamatne stope. Trenutačno se razmatra i odlučuje o zajmu od 60 miliona eura namijenjenom Unicredit Leasing d.o.o. Sarajevo.

Pored toga, EIB trenutačno razmatra i sporazum o zajmu sa *JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg-Bosne d.d.* za finansiranje tri vjetroelektrane (oko 130 MW), i četiri male hidroelektrane (oko 15MW). Svrha je povećati vlastite proizvodne kapacitete, koji su trenutno manji od potražnje, povećati korištenje obnovljive energije, te proširiti proizvodnu osnovu za proizvodnju energije.

Ukupni troškovi projekta iznose 260 miliona eura, pri čemu se od EIB traži finansiranje u iznosu od 130 miliona eura.

EIB također razmatra i zahtjev za zajam za finansiranje izgradnje nove dionice autoputa - nastavka dionice čija se izgradnja već priprema, konkretno dionice Vlakovo-Tarčin, u dužini od oko 18 km. Projekt će u znatnoj mjeri unaprijediti prilaz i smanjiti vrijeme putovanja, čime se doprinosi izbalansiranom ekonomskom razvitku ovih regija.

1.3 Svjetska banka (WB)

Portfelj Svjetske banke u BiH trenutno se sastoji od 15 investicijskih aktivnosti, uz ukupne obaveze u iznosu od 267,40 miliona US dolara. Portfelj sadrži 12 IDA82 zajmova (224,90 miliona US dolara), jedan IBRD83 zajam (25,00 miliona US dolara), i tri GEF84 granta (18,30 miliona US dolara). Portfelj je raspoređen na slijedeće sektore: infrastrukturu, poljoprivredu i šumarstvo, zaštitu okoliša, lokalnu upravu, zdravstvo i dobru upravu. Od ukupnog iznosa, 49,40 miliona US dolara odobreno je u 2008. godini.

Svjetska banka je isplatila 15,68 miliona eura u 2008. godini i 30,04 miliona eura u 2009. godini.

Srednjoročni i dugoročni pristup

U skladu sa prioritetima navedenim u Strategiji partnerstva za BiH (u razdoblju od 2008. do 2011. godine), te kao odgovor na širenje globalne ekonomske krize u BiH, Svjetska banka će razmotriti odobravanje dodatnih pozajmica od oko 220 miliona US dolara tokom razdoblja od 2009. do 2011. godine. Ova sredstva će biti iskorištena kao potpora općinskom razvoju, konkurentnosti malih i srednjih preduzeća, plovnosti rijeke Save, usmjeravanju socijalnih transfera, unapređenju sektora zdravstva, te navodnjavanju. Razmatra se i mogućnost budžetske pomoći u iznosu od 185 miliona eura – kao odgovor na ekonomsku krizu i kao potpora programu reformi BiH.

1.4 Međunarodna finansijska korporacija (IFC)

Bosna i Hercegovina je postala članica IFC-a 1996. godine. Od tada, IFC je angažirao više od 284 miliona US dolara svojih vlastitih sredstava kao i preko 10 miliona US dolara u sindikacije. Investicije IFC-a u BiH prvenstveno su bile u poljoprivredu, zdravstvo, obrazovanje, proizvodnju i finansijski sektor.

Jedan od njihovih projekata je modernizacija i proširenje Fabrike Cementa Lukavac, privatizirane fabrike cementa.

U julu 2005. godine IFC je otvorio novi program za pružanje savjetodavnih usluga u Jugoistočnoj Evropi. Savjetodavni program u Bosni i Hercegovini je podijeljen na četiri poslovne linije: procijenjeni dodatak firmama; stvaranje poslovnog okruženja; pristup finansijama; i infrastrukturne savjetodavne operacije.

1.5 Međunarodni monetarni fond (MMF)

BiH je postala članica MMF-a kao sukcesor bivše Jugoslavije 14.12.1992. godine. MMF je pružao finansijsku potporu Bosni i Hercegovini putem Stand-by aranžmana. Oni su bili izgrađeni oko dva ključna elementa: zaštita stabilnosti valutnog odbora – koji je uspostavljen uz pomoć MMF-a u Bosni i Hercegovini 1997. godine, imenujući prvog guvernera Centralne banke – i dovodeći javnih finansija u održivu poziciju. Sadašnja SDR kvota iznosi 169,10 miliona i preostali zajmovi sa krajem septembra 2009. godine su bili SDR 160,89 miliona.

U odgovoru na pogoršano ekonomsko okruženje i globalnu ekonomsku krizu kao i temeljni domaći debalans, vlasti su zaključile novi 3-godišnji Standby aranžman (SBA) u julu 2009. godine sa MMF-om u iznosu od oko 1,1 milijarde eura. Druga i treća revizija su bile završene (nakon izvjesnog kašnjenja) u martu 2010. godine, nakon donošenja zakona u Federaciji o ključnim reformama koje se odnose na transfere nižim nivoima vlasti, transfere socijalnim kategorijama stanovništva i naknade za demobilizirane vojnike, i program se provodi po planu.

1.6 Razvojni program Ujedinjenih naroda (UNDP)

Od 1996. godine Ured UNDP BiH je isporučio više od 227 miliona US dolara pomoći. Ta pomoć uključuje 143 miliona US dolara u razdoblju od 2001. do 2009. godine, tokom kojeg je godišnja stopa isporuka bila 90 posto od odobrenih budžeta. Dok UNDP finansira neke interventne aktivnosti svojim ključnim fondovima, većina finansiranja dolazi od partnerstva sa donatorima koji prepoznaju UNDP kao pouzdanog partnera na strateškom razvoju. Ovim UNDP koristi svoj značajni kapacitet implementacije za učinkovito ispunjavanje programa, svoju mogućnost da služi kao neutralni organizator i posrednik između različitih institucionalnih zainteresiranih strana, i svoju stručnost za osiguranje izgradnje kapaciteta vlade. Između 2001. i 2009. godine, UNDP BiH je isporučio 143 miliona US dolara putem svojih različitih programa za humani razvoj, sa troškovima upravljanja u iznosu od samo 9,3 posto od tog iznosa. Najveći donatori tokom tog razdoblja su bili Holandija, Evropska

komisija, BiH Vlada, Globalni fond za borbu protiv AIDS-a, tuberkuloze i malarije, Norveška, Španija i Japan.

UNDP je u toku 2008. godine izdvojio 10,86 miliona eura, a u 2009. godini 11,12 miliona eura.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Na srednjoročnom planu, UNDP će ubrzati implementaciju projekata koji se odnose na demokratsku upravu i koriste pristup koji se temelji na ljudskim pravima u potpori pristupanju EU. Uzevši u obzir nisku stopu sudjelovanja žena u političkim procesima i procesima u upravi, prioritet će predstavljati integriranje gender politika. Na općinskom nivou, pažnja će biti posvećena procesima inkluzivnog planiranja i kapacitetima za pružanje usluga. Biće nastavljeni i projekti iz domena pravosuđa i tranzicijske pravde, uz veće fokusiranje na sudove na nižim nivoima, pomirenje zajednica, te podršku svjedocima i pristup pravdi.

UNDP će osiguravati i tehničku pomoć za uništenje oružja i municije, a biće nastavljena i izgradnja kapaciteta na polju deminiranja. UNDP će ojačati institucionalnu izgradnju za upravljanje kriznim situacijama i odgovor u slučajevima prirodnih nepogoda i drugih katastrofa, kroz rad na podregionalnom nivou s Vijećem za regionalnu saradnju sa sjedištem u Sarajevu i obuhvatiti i prekogranični odgovor i usaglašenost s EU standardima, uključujući i uspostavu državnog tijela za koordinaciju i izradu Državne strategije za upravljanje rizicima od prirodnih nepogoda i drugih katastrofa. Očekuje se da će se izgradnja kapaciteta u sektoru zdravstva i organizacija civilnog društva nastaviti do 2012. godine.

Na regionalnom nivou, UNDP će nastaviti raditi na polju reforme javnog sektora, e-uprave, zaštite okoliša i jednakopravnosti polova, te u bliskoj saradnji s regionalnim tijelima, poput Vijeća za regionalnu saradnju.

Koordinacija sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama

Banka će nastaviti svoju izvrsnu saradnju sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama i međunarodnom donatorskom zajednicom u BiH. Investicijski fond za Zapadni Balkan (WBIF) osigurava značajan instrument za konsolidaciju finansijskih resursa i instrumenata na evropskom nivou, i unapređuje saradnju sa EU, EIB i CEB, posebno na infrastrukturnim projektima, ali sve više i u drugim sektorima kao što su mala i srednja preduzeća i energetska efikasnost. WBIF će Banci pružiti najbolju platformu za planiranje i određivanje prioriteta projekata u BiH, zajedno sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama kako u kontekstu procesa približavanja članstvu u EU tako i kontekstu planiranja EU-IPA programa.

Banka će nastaviti da učestvuje u Forumu koordinacije donatora, forumu koji godišnje prikuplja podake o donatorskim aktivnostima u BiH. Ovaj Forum, koji uključuje sve multilateralne i bilateralne donatore u zemlji, vodio je UNDP nekoliko godina. Od 2007. godine, Vlada BiH se sve više angažirala u njegovom radu i u januaru 2009. godine novouspostavljeni Sektor za koordinaciju međunarodne pomoći unutar BiH Ministarstva finansija i trezora je preuzeo vođenje pripreme godišnjeg Izvještaja mapiranja donatora.

2. BILATERALNA POMOĆ

Detaljnija analiza ukupne bilateralne donatorske podrške BiH je data u donjem tekstu:

Austrija/Austrijska agencija za razvoj (ADC)

Austrijska agencija za saradnju i razvoj (ADC) je austrijska međunarodna agencija za saradnju unutar Saveznog ministarstva vanjskih poslova, odgovorna za koordinaciju razvojnih aktivnosti i saradnju sa Istočnom Evropom, kao i humanitarnu pomoć. Austrijska agencija za razvoj (ADA) je operativno tijelo ADC-a i upravlja odgovarajućim budžetom. Austrijski/ADC programi su implementirani od strane ADA-a u bliskoj saradnji sa drugim međunarodnim razvojnim organizacijama. Austria/ADC je snažno opredijeljena pružanju podrške Bosni i Hercegovini (BiH) u usaglašavanju sa i prilagođavanju institucijama Evropske unije (EU).

U 2009. godini Austrija/ADC je definirala svoj srednjoročni program za BiH za period od 2009. do 2014. godine. Glavni cilj ovog programa je pomoći individualni i društveni razvitak u BiH, kroz uspostavu usaglašenog društveno-ekonomskog razvoja države, uz postignutu ravnotežu između ekonomskog razvoja i smanjenja siromaštva i EU integracija.

Godišnji proračun Austrija/ADC – stavka namijenjena BiH, iznosi za 2009. godinu 1,80 miliona eura, a ovaj iznos je dopunjen dodatnim programima, *Linija za sufinansiranje nevladinih organizacija, Regionalni program prekogranične saradnje i Program deminiranja*, u iznosu od 1 million eura, sva tri u vidu grantova, čime bi ukupna izdvajanja za 2009. godinu iznosila oko 3 miliona eura. Ukupna izdvajanja Austrija/ADC-a u 2008. godini iznosila su 3,78 miliona eura.

Kanada/Kanadska agencija za međunarodni razvoj (CIDA)

Kanada Bosni i Hercegovini pomoć pruža još od 1993. godine. Prvi projekti Kanade/CIDA-e bili su fokusirani uglavnom na multilateralne operacije za podršku miru, rekonstrukciju i humanitarnu pomoć. S povratkom mira, fokus podrške Kanade/CIDA-e preusmjeren je na socijalni i ekonomski razvoj.

Programi i projekti Kanade/CIDA-e fokusirani su na dva sektora, ključna u procesu tranzicije: zdravstvo i dobru upravu, te teme vezane za jednakopravnost spolova, pitanja mladih i zaštite okoliša, koja se odnose na sve sektore.

Kroz svoje programe i projekte, Kanada/CIDA pruža podršku radu partnera, kako kanadskih organizacija specijaliziranih za pružanje pomoći u reformi zdravstva i pravosuđa, tako i međunarodnih organizacija, uključujući Organizaciju za evropsku sigurnost i saradnju, Vijeće Evrope, Svjetsku zdravstvenu organizaciju, agencije Ujedinjenih naroda i Evropsku banku za obnovu i razvoj.

Kanada/CIDA je ukupno u 2008. godini izdvojila 5,50 miliona eura, a u 2009. godini 2,10 miliona eura.

Izlazna strategija

Program *CIDA za Balkan* u ovom se trenutku fokusira na učinkovitu implementaciju svoje završne programske faze, kako bi se omogućio maksimalan utjecaj, kao i jačanje veza s ostalim donatorima, domaćim partnerima i kanadskim organizacijama, za nastavak rada u BiH nakon 2010. godine. Program *CIDA za Balkan* će biti postepeno okončan do 2010. godine, i nakon ovog roka neće biti nastavka bilateralne aktivnosti. S ciljem osiguranja održivosti projekata nakon prestanka aktivnosti CIDA-e u regije, svaki od preostalih

operativnih projekata razvio je izlazne strategije za planiranje budućih aktivnosti, koje će doprinijeti dugoročnoj održivosti projektnih rezultata. Osim toga, Program *CIDA za Balkan* provodi sektorsku procjenu zadnjeg ciklusa programa u oblasti zdravstva u BiH, kako bi procijenio svoj doprinos sektoru primarne zdravstvene zaštite od 1996. godine, identificirao stečena iskustva i usvojena znanja, te procijenio održivost rezultata nakon okončanja finansijske podrške CIDA-e.

Francuska

Ambasada Francuske bavi se kako klasičnom formom saradnje i pomoći (policiji, pravosuđu, upravi, nevladinim organizacijama, razmjeni između regija i gradova u Francuskoj i Bosni i Hercegovini) tako i tradicionalnim kulturnim aktivnostima (univerziteti, podučavanje francuskog jezika, kinematografija, teatar, ples, vizuelna umjetnost i književnost). Cilj tradicionalnih aktivnosti je promoviranje francuskog jezika i kulturne raznolikosti. Podrška civilnom društvu je posebno usmjerena na osnaživanje položaja mladih osoba i žena, putem finansiranja obrazovnih inicijativa i stvaranjem prostora u kojima se mladi ljudi i žene mogu sastajati i podići svoj glas (npr. centri za mlade). Sa političkog stanovišta, Ambasada Francuske u BiH ima za cilj jačanje centralne države, kroz promoviranje vladavine zakona, pružanje podrške institucionalnoj izgradnji i omogućavanjem edukacije za državne službenike, sudije i policijske djelatnike. Prioritetni sektori u BiH za Francusku su: pravosuđe, obrazovanje, kultura, pitanja mladih, zdravstvo i decentralizirana saradnja.

Ambasada Francuske je u 2008. godini aktivno djelovala u nekoliko sektora. Ukupna direktna izdvajanja Francuske u 2008. godini iznosila su 0,92 miliona eura i 0,93 miliona eura u 2009. godini.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Kroz saradnju i kulturne aktivnosti Ambasada Francuske će nastaviti realizirati svoje prioritete (s fokusom na pitanja mladih), u kontekstu uobičajenog smanjenja sredstava radi globalne ekonomske krize.

Njemačka

Njemačka je posvećena pružanju pomoći Bosni i Hercegovini (BiH), u njenom razvoju u funkcionalnu tržišnu ekonomiju, u usaglašavanju njenog pravnog sistema sa *Acquisom* – zajedničkom pravnom stečevinom Evropske unije, te u rješavanju posljedica rata. U tom pogledu Vlada Njemačke je za implementaciju svoje razvojne pomoći u BiH zadužila više agencija – od kojih su najistaknutije: *KfW Entwicklungsbank* (Njemačka razvojna banka) i *Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit* (GTZ). Projekti se, pored toga, implementiraju i putem integriranih eksperata, kroz *twinning* projekte, političke fondacije i druge njemačke institucije zastupljene u BiH. Ova nastojanja koordinira Ambasada Njemačke u BiH, koja pored toga i direktno implementira sredstva od Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu. Pored sredstava osiguranih putem Evropskog fonda za Jugoistočnu Evropu (EFSE), kojeg također podržava Njemačka, BiH je do 2007. godine primila sredstva finansijske saradnje iz njemačkog državnog budžeta u iznosu većem od 109 miliona eura. Njemačka je u 2008. godini izdvojila 69,40 miliona eura, a u 2009. godini odobrila zajam u iznosu od 72 miliona eura za prvu elektranu pokretanu vjetrom u zemlji.

Od iznosa od 69,40 miliona eura u 2008. godini, 13,40 miliona eura je bilo osigurano u obliku grantova, a 56 miliona eura u obliku koncesionih zajmova. Izdvajanja u obliku zajmova bila su namijenjena sektoru infrastrukture.

Udio grantova u pomoći koju osigurava Njemačka u odnosu na 2007. godinu se smanjio, ali su se, s druge strane, znatno povećala njena davanja u obliku zajmova u 2008. godini.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Dugoročni cilj pomoći koju osigurava Njemačka jeste integriranje BiH u Evropu, te njena nezavisnost u pogledu daljnje pomoći iz sredstava namijenjenih razvojnoj saradnji. Kako bi pomogle BiH na ovom putu, Njemačka će nastaviti uspješno podupirati opisana područja koja su u središtu interesa. Očekuje se daljnji rast saradnje, posebno u aktivnostima koje se tiču promoviranja energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije, ekonomske reforme, vanjske trgovine, pravne reforme, obrazovanja i pitanja mladih.

Italija/Italijanska kooperacija za razvoj (IC)

Italija aktivno učestvuje u Bosni i Hercegovini (BiH) od 1992. godine, kada je realizirala svoje prve programme urgentne pomoći, koji su za cilj imali ublažavanje najozbiljnijih socijalnih i zdravstvenih problema prouzrokovanih ratom. Od tada, aktivnosti Italijanske kooperacije (IC) razvijale su se da bi obuhvatile kako bilateralne inicijative tako i multilateralne programe koje realiziraju međunarodne organizacije.

Doprinos Italije ima za cilj zadovoljiti slijedeće značajne potrebe, i to: (i) pružiti potporu održivom razvoju, posebno promoviranjem privatnog poduzetništva i rekonstrukcijom objekata; (ii) jačati institucije, kako bi lokalna tijela vlasti preuzela odgovornost za upravljanje, planiranje i razvoj; (iii) pružiti zaštitu najugroženijim građanima realizacijom brojnih inicijativa na najnižem nivou.

U BiH, Italija/IC je ulagala sredstva u ostvarenje regionalnih inicijativa, koje se realiziraju primjenom participatornog pristupa, kao što je slučaj sa *Direktnom pomoći za žrtve trgovine ljudima*, koju implementira IOM, programom *e-liderstvo na Zapadnom Balkanu*, koji implementira UNDP, i programom *Inicijativa za društveni razvoj Jugoistočne Evrope*, koji implementira Svejska banka, te je finansirala rad Komisije za koordinaciju pitanja mladih u BiH pri Ministarstvu civilnih poslova BiH.

Italija/IC je izdvojila 6,40 miliona eura tokom 2008. godine i 10,83 milion eura u 2009. godini. Sve doznake Italije/IC-a izvršene su u obliku grantova.

Italija podržava EBRD u razvoju malih i srednjih preduzeća, uključujući EBRD-Italijanski Program ulaganja u domaća preduzeća (LEF), u iznosu od 176 miliona eura, koji su zajedno formirali EBRD i italijanska Vlada 2006. godine. LEF je aktivan na Zapadnom Balkanu, u Hrvatskoj i Turskoj. Italija je osigurala LEF-u 26 miliona eura za fondove za podjelu rizika i tehničku pomoć.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Italija/IC namjerava i dalje usmjeravati svoju pažnju na međusobno povezane sektore (posebno u oblasti rada s mladim ljudima), razvitak sela i sektor poljoprivrede.

Italija/IC će posebnu pažnju posvetiti malim i srednjim preduzećima, drugim riječima – razvitku SME. Glavna direkcija za razvojnu saradnju, koja djeluje u sastavu Ministarstva vanjskih poslova Italije, obećala je izdvojiti sredstva u iznosu od 15 miliona eura (kreditna linija) za potrebe kreditiranja preduzeća u BiH. Uz realizaciju projekta, realiziraće se i program tehničke pomoći, finansiran sredstvima u vidu granta.

BiH je država koja raspolaže ogromnim bogatstvom, kulturnom baštinom i bogatom historijom i tradicijom. Vlada Italije je bez odlaganja odgovorila na zahtjeve države za ponovnu izgradnju i obnovu središta kulture i spomenika uništenih tokom rata. Kada je riječ o najvažnijim intervencijama Vlade Italije, ne možemo ne spomenuti veoma važan projekt, koji

je povjeren UNESCO-u, a koji je za cilj imao zaštitu, promoviranje i razvoj zbirke Ars Aevi, koja predstavlja referentnu tačku, i primjer je preporoda umjetnosti i kulture Sarajeva – simbol kosmopolitskog duha i multikulturalnosti BiH i cjelokupne regije Balkana. Realizacija projekta će biti nastavljena i u budućnosti, a njegov cilj je osnivanje Muzeja savremene umjetnosti, za čije je potrebe Vlada Italije obećala izdvojiti 0,90 miliona eura.

Japan/Japanska međunarodna agencija za saradnju (JICA)

Japan/JICA je započeo s pružanjem urgentne pomoći i pomoći u obnovi Bosne i Hercegovine (BiH) 1996. godine, neposredno nakon završetka ratnih sukoba. Od tada je Japan/JICA imao važnu ulogu u obnovi BiH, kao jedan od najvećih bilateralnih donatora. Početna pomoć Japana zadovoljila je osnovne potrebe stanovništva BiH, pretežno u sektoru zdravstva, infrastrukture, obrazovanja, itd., u kojima je Japan/JICA pružio pomoć u obnovi javnog prevoza u Sarajevu, Banja Luci i Mostaru, osigurao medicinsku opremu za ustanove u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na prostoru cijele države, te rekonstruirao brojne osnovne škole.

Japanska službena razvojna pomoć (ODA) ranije se sastojala od četiri vrste pomoći, koju su pružale različite agencije, i to: 1) zajmovi u japanskim jenima, koje je isplaćivala nekadašnja Japanska banka za međunarodnu saradnju (JBIC); 2) pomoć u grantovima Ministarstva vanjskih poslova; 3) tehnička saradnja koja se ostvaruje preko JICA-e; i 4) multilateralna razvojna pomoć, koju pružaju druge multilateralne organizacije. Međutim, u oktobru 2008. godine, JICA se udružila sa JBIC-om i organizirala kao donatorska agencija za pružanje pomoći, koja pruža tri modaliteta tehničke saradnje, koncesijske zajmove (ODA zajmovi), te pomoć u vidu grantova, na integriran način. Japan/JICA je izdvojio 2,97 miliona eura tokom 2008. godine i 1,48 miliona eura u 2009. godini.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Japan/JICA će nastaviti usmjeravati svoju pažnju na rješavanje triju ciljanih pitanja, a to su: konsolidacija mira, razvoj privatnog sektora i zaštita okoliša. Na srednjoročnom planu, projekti čija je realizacija u toku, nastaviće se realizirati još dvije do tri godine. Na nešto dugoročnijem planu, smatra se da je pristupanje BiH EU cilj razvojne pomoći u ovoj regiji, te da će se Japan/JICA postepeno povlačiti nakon ostvarenja tog cilja, uz mogućnost nastavka pomoći u vidu zajmova.

Ambasada Kraljevine Nizozemske

Strateški plan Nizozemske sadrži slijedeće ciljeve u oblasti saradnje u Bosni i Hercegovini (BiH): Cilj A – učinkovitije funkcioniranje institucija vlasti: implementacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u BiH i ispunjenje političkih kriterija iz Kopenhagena; povećanje utjecaja koje civilno društvo i općine ostvaruju u procesu reforme; dobro funkcioniranje sektora pravosuđa, što predstavlja veće povjerenje javnosti u oblastima kao što su procesuiranje ratnih zločina, borba protiv korupcije i borba protiv organiziranog kriminala. Cilj B – stvaranje bolje poslovne klime: otklanjanje administrativnih i zakonskih prepreka, koje otežavaju početak poslovanja i poslovanja uopće; jačanje znanja i vještina kojima raspolažu poduzeća u BiH, u cilju jačanja njihovog položaja. Cilj C – bolji uslovi života u Srebrenici i iznalaženje trajnog rješenja za preostale izbjeglice i interno raseljene osobe (IDP) u regiji: poboljšanje socijalne i ekonomske situacije u Srebrenici. Planirana je implementacija Državne strategije, koja za cilj ima iznalaženje trajnog rješenja problema preostalih interno raseljenih osoba i izbjeglica (prevencija sukoba i povratak).

U tom pogledu, Nizozemska je izdvojila 18,10 miliona eura tokom 2008. godine i 18,58 miliona eura tokom 2009. godine (od čega je 12,5 miliona eura bilo u formi bilateralne pomoći). Sva su izdavanja Nizozemske bila izvršena u obliku grantova.

Izlazna strategija

Do okončanja aktivnosti Nizozemske u pogledu realizacije aktivnosti ciljeva A i B doći će postepeno, do 2011. godine. Nakon 2011. godine, za potrebe realizacije cilja C (Srebrenica), biće izdvojen godišnji budžet u iznosu od 5 miliona eura. Osim toga, Ambasadi će ostati na raspolaganju i ograničena sredstva za potrebe isplate malih grantova. Također će biti nastavljena i primjena ostalih instrumenata, koji ne čine dio našeg programa bilateralne razvojne saradnje.

Ambasada Kraljevine Norveške u Sarajevu

Norveška razvojna saradnja sa BiH razvijala se godinama, u skladu sa promjenama potreba u državi, i dok je na početku ta saradnja imala obilježje humanitarne pomoći, rekonstrukcije i razvitka infrastrukture, danas je ta pomoć usmjerena na pružanje podrške reformskim procesima i procesima promoviranja stabilnosti i približavanja BiH euroatlantskim strukturama. To podrazumijeva pružanje podrške izgradnji institucija (državnog parlamenta, pravosudnih institucija, sektora sigurnosti, policije i lokalnih vlasti), te provedbu reforme pravosudnog sektora.

Kada je riječ o institucionalnom razvoju, najveći doprinos koji je Norveška dala u nedavnoj prošlosti odnosi se na pravosuđe, gdje je tokom razdoblja od nekoliko godina pružila značajnu podršku radu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, Sudu BiH, te izdvojila sredstva za potrebe rekonstrukcije lokalnih sudova. Norveška će nastaviti pridavati veliki značaj pravosuđu i ostalim elementima pravosudnog i sigurnosnog sektora (policija, obavještajne i odbrambene strukture), kao i saradnji sa parlamentom.

Razvitak privatnog sektora, s posebnim naglaskom na poljoprivrednu djelatnost i ICT, predstavlja drugi stub na kojem počiva pomoć Norveške BiH. Norveška pruža značajnu podršku brojnim važnim inicijativama od značaja za rad sa ženama, djecom, mladeži, te rad u oblasti obrazovanja, mira i pomirenja, uključujući i napore u oblasti suočavanja s prošlošću i promoviranja međunacionalnog dijaloga i saradnje, kao i rad od značaja za društveni sektor i zaštitu okoliša. Osim toga, Norveška je pružila i značajnu pomoć realizaciji aktivnosti deminiranja.

Norveška je dala doprinos u iznosu od 12,90 miliona eura tokom 2008. godine za potrebe razvitka BiH. Norveška je poseban naglasak stavila na rad u slijedećim sektorima: dobra uprava i institucionalna izgradnja (3,59 miliona eura), prevencija i rješavanje sukoba, mir i sigurnost (2,50 miliona eura) ekonomski razvitak i socijalna zaštita (2,30 miliona eura), obrazovanje (1,40 miliona eura) i infrastruktura (1,07 miliona eura).

Srednjoročni i dugoročni pristup

Na srednjoročnom, kao i na dugoročnom planu, Norveška očekuje stabilnost i provedbu potrebnih reformi i procesa, koji će BiH približiti euroatlantskim integracijama. Očekuje se da će glavni sektori u kojima će Norveška pružiti podršku biti: obrazovanje, reforma pravosuđa i ekonomski razvoj (uključujući tu i poljoprivredu).

Španija/Španska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (AECID)

Globalni strateški cilj Španske agencije za međunarodnu saradnju u Bosni i Hercegovini (BiH) je pružanje potpore i praćenje države u njenom napretku prema Evropskoj uniji u političkim, ekonomskim i društvenim promjenama, kao i u konsolidaciji mira u državi. U tom pogledu, aktivnosti Španske agencije za međunarodnu saradnju odgovaraju slijedećim sektorskim strateškim ciljevima: 1. Jačanje društvenih i institucionalnih kapaciteta

(demografsko upravljanje) ostvaruje se kroz provedbu potrebnih aktivnosti jačanja organizacija civilnog društva, potporu reformama pravosudnih i policijskih struktura koje garantiraju vladavinu prava, kao i neophodnu reformu javne uprave, uključujući tu i jačanje lokalnih tijela vlasti i svih centralnih institucija, koje imaju direktnu ili indirektnu nadležnost u postupku evroatlantskih integracija.

Španija/AECID je izdvojila 26 miliona eura tokom 2008. godine i 1,40 miliona eura u 2009. godini. Od ukupnog iznosa tokom 2008. godine, 4 miliona eura izdvojeno je u obliku grantova, dok je 22 miliona eura izdvojeno u obliku koncesijskih zajmova, a tokom 2009. godine, 1,40 miliona eura izdvojeno je u obliku grantova, dok plasman zajmova još uvijek nije ugovoren.

Srednjoročni i dugoročni pristup

BiH nije uključena kao prioritetna država u nedavno objavljenom Dugoročnom okvirnom planu španske saradnje za razdoblje od 2009. do 2012. godine. Ta činjenica upućuje na zaključak da će doći do progresivnog i planiranog smanjivanja sredstava u godinama koje predstoje.

Švedska/Švedska agencija za međunarodni razvoj (SIDA)

Strategija saradnje za razdoblje od 2006. do 2010. godine usmjerena je na dvije prioritetne oblasti: dobru upravu (uključujući lokalnu upravu) i ekonomski razvoj (uključujući poljoprivredu). Pored toga, pomoć se pruža i u domenu civilnog društva, spolne jednakopravnosti, te pitanjima manjina.

U razdoblju na koji se strategija odnosi, Švedska je postupno okončavala pomoć u domenu obnove i potpore povratnicima, a zamijenila je potporom u nastojanjima i reformama koje imaju za cilj izgradnju održive države, evropske integracije i veću učinkovitost pomoći. Strategija Švedske/SIDA je, nakon što je usvojena, usklađena sa Srednjoročnom strategijom razvoja BiH za razdoblje do 2007. godine. U odsustvu sveobuhvatne državne razvojne strategije za razdoblje od 2008. do 2009. godine, Švedska/SIDA se, u pogledu prioriteta pomoći koju osigurava, prije svega rukovodi Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i dokumentima o evropskom partnerstvu.

Ukupna izdvajanja Švedske/SIDA u 2008. godini iznosila su 17,50 miliona eura i 19 miliona eura u 2009. godini.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Švedska/SIDA će i tokom slijedećih godina biti značajan donator u BiH. Tokom 2010. biće pripremljena nova strategija za razdoblje od 2011. godine nadalje. Aktivnosti će i dalje biti koncentrirane na pružanje potpore BiH na njenom putu ka stjecanju statusa države kandidata za prijem u EU, te članstva u EU. Značajno je još spomenuti i program potpore održivom upravljanju čvrstim otpadom, čija se implementacija očekuje u razdoblju od 2010. do 2013. godine.

Švicarska/Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC)/Državni sekretarijat za ekonomske poslove (SECO)

Švicarska podržava tranziciju Bosne i Hercegovine kroz projekte bilateralne saradnje i međunarodne programe od 1996. godine. Švicarski ured za saradnju u Sarajevu nadležan je za koordinaciju tih aktivnosti. Srednjoročni program (MTP) za razdoblje od 2004. do 2008. godine imao je za cilj izgradnju uslova samoutvrđene reforme u vezi sa održivim ekonomskim, institucionalnim i društvenim razvojem. Program se fokusirao na tri oblasti: (1) društvena i socijalna oblast; (2) razvoj privatnog sektora i promoviranje malih i srednjih

preduzeća; (3) uprava i osnovne usluge. Teme od opšteg značaja u srednjoročnom programu su pitanja mladih i jednakopravnosti spolova. Švicarska također osigurava i finansijska sredstva za rješavanje prekograničnih pitanja, primjenom regionalnog pristupa i dizajna. Trenutno se finansiraju tri tematska regionalna programa u oblasti sigurnosti/policije, istraživanja i kulture. Švicarska/SDC/SECO osigurava i glavni udio u finansiranju nasljednika Pakta stabilnosti – Vijeća za regionalnu saradnju. Zbog strateškog značaja koji Bosna i Hercegovina (BiH) ima za regionalni razvoj i stabilnost na zapadnom Balkanu, u BiH aktivno djeluju i druge švicarske savezne agencije. Tako, koordinirane projekte implementiraju Odsjeci za političke poslove IV i I, Savezni ured za migracije, kao i Savezno ministarstvo odbrane, civilne zaštite i sporta.

Ukupna izdvajanja Švicarske/SDC/SECO/FOM u 2008. godini iznosila su 8,40 miliona eura i 8,46 miliona eura u 2009. godini. Najveći dio sredstava koje osigurava Švicarske/SDC/SECO izdvaja se za sektor lokalne uprave, prije svega za *Integrirani projekt lokalnog razvoja (ILDPA)*, zajednički projekt SDC-UNDP, *Projekt dobre uprave u oblasti zaštite voda i okoliša (GOV-WADE)*, te treću fazu *Projekta općinskog razvoja u BiH*.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Zapadni Balkan će i dalje predstavljati regiju od strateškog prioriteta u vanjskoj politici Švicarske. Zbog toga je izgrađena i nova Srednjoročna strategija saradnje za razdoblje od 2009. do 2012. godine. Ova se strategija uglavnom fokusira na četiri glavne oblasti: vladavinu prava i demokraciju: decentralizaciju i lokalnu upravu, te procese izgradnje države; ekonomiju i zapošljavanje: promoviranje ulaganja, pristup tržištu i promoviranje mogućnosti mladih za zapošljavanje; zdravstvo: obiteljsku medicinu, mentalno zdravlje; osnovnu infrastrukturu: komunalnu infrastrukturu; pitanja od općeg značaja: spolna jednakopravnost, dobra uprava, uz mlade osobe kao posebnu ciljnu grupu. Pored toga, Švicarski ured za saradnju saraduje i s državnim vlastima, pri čemu se naglasak stavlja na pitanja migracija.

Pored toga, povećani naglasak će biti stavljen na Program regionalne saradnje i aktivnosti kako bi se unaprijedila regionalna integracija, stvorila sinergija i unaprijedilo upravljanje znanjem.

Velika Britanija/Odjel Vlade Velike Britanije za međunarodni razvoj (UK/DFID)

Opće smjernice za pomoć koju osigurava UK/DFID predstavljaju prioritete i ciljeve Velike Britanije za Bosnu i Hercegovinu (BiH), utvrđene Poslovnim planom za BiH. Cilj za razdoblje od 2008. do 2011. godine je pomoći BiH da se transformira u državu koja će, na kraju, biti daleko bolje pripremljena za ulazak u Evropsku uniju (EU) i Sjevernoatlantski savez (NATO). UK/DFID se, osim toga, rukovodi razvojnim prioritetima, kako općim tako i sektorskim, definiranim u strategijama koje su usvojile bosanskohercegovačke vlasti, poput Strategije razvoja BiH (bivša Srednjoročna strategija razvoja), Strategije socijalne uključenosti (trenutno u pripremi), te strateškim dokumentima u vezi sa EU integracijama i reformom javne uprave.

Jedan od glavnih ciljeva DFID-a u BiH je promoviranje ukupne učinkovitosti angažmana međunarodne zajednice i jačanje kapaciteta vlasti da planiraju i rukovode vlastitim razvojem. Takav pristup je od ključnog značaja za DFID-ovu strategiju postepenog reduciranja pomoći namijenjene BiH i planiranom okončanju bilateralne pomoći u februaru 2011. godine.

UK/DFID su u 2008. godini izdvojili 4,20 miliona eura, i 4 miliona eura u 2009. godini. DFID-ova sadašnja glavna područja pomoći u razdoblju od 2009. do 2011. su: javna uprava, ekonomski razvoj i društveno socijalni razvoj.

Srednjoročni i dugoročni pristup

DFID trenutno priprema izlaznu strategiju svog programa u BiH. Nacrt strategije biće dostavljen predstavnicima vlasti i drugim zainteresiranim donatorima, kako bi dobili jasan uvid u DFID-ove izlazne aranžmane, dosadašnja postignuća i planove za osiguranje održivosti njegovog programa. Planirano je da do povlačenja UK/DFID-a iz BiH budu okončani i svi projekti. U rijetkim slučajevima, kada se neke aktivnosti budu nužno morale nastaviti i nakon povlačenja UK/DFID-a iz BiH, UK/DIFID će se dogovoriti sa Ambasadom Velike Britanije, koja će svim takvim aktivnostima rukovoditi do njihovog okončanja.

Svi sadašnji projekti UK/DFID-a sadrže i izlaznu strategiju, kako bi se osiguralo da se vještine i tehnička znanja na adekvatan način prenesu na korisnika projekta. Svi postojeći projekti imaju i jasne i dosežne ciljeve za preostalo razdoblje čime se osigurava njihova pravovremena realizacija, te jasne aranžmane za postupno gašenje aktivnosti, kroz sljedećih šest do devet mjeseci. Velika Britanija će nastaviti pružati pomoć kroz multilateralne organizacije i druge odjele Vlade Velike Britanije, zastupljene u Ambasadi Velike Britanije.

Sjedinjene Američke Države/Američka agencija za međunarodni razvoj (USA/USAID)

Vlada Sjedinjenih Američkih Država osigurala je blizu 1 milijarde US dolara za rekonstrukciju Bosne i Hercegovine. Kao podršku Dejtonskom mirovnom sporazumu, program SAD-a za vanjsku pomoć, kojeg uglavnom provodi Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID), pomaže u stvaranju multi-etničke, stabilne, demokratske Bosne i Hercegovine sa funkcionalnom slobodnom tržišnom ekonomijom. SAD pruža potporu i u drugim područjima kao što su borba protiv terorizma, ljudska prava, carine, granične usluge, te savjeti i pomoć trezoru. USA/USAID je izdvojio 38,33 miliona u 2008. godini i 27,35 miliona u 2009. godini.

Srednjoročni i dugoročni pristup

Kako bi promovirala stabilniju i sigurniju BiH, Vlada SAD-a nastoji promovirati punu integraciju BiH u evroatlanske institucije – prije svega, u Sjevernoatlantski savez (NATO) i EU. Konkretno, Vlada SAD nastoji konsolidirati napredak BiH u reformi odbrane, kako bi BiH napredovala na putu ka članstvu u NATO-u, te kako bi se osigurala pomoć političkim i ekonomskim reformama, koje BiH mogu pomoći u ispunjavanju uslova definiranih procesom pristupanja EU. Od vitalnog je interesa da Vlada SAD-a nastavi raditi na izgradnji kapaciteta pravosudnih organa i organa zaduženih za provedbu zakona na državnom nivou, kako bi se ojačala vladavina prava i sigurnost u državi. Vlada SAD-a podupire razvoj demokratskih institucija i civilnog društva u BiH kako bi se očuvale demokratske vrijednosti i praksa; podupire izgradnju snažne ekonomije, koja bi se sve manje oslanjala na stranu pomoć, te podupire stvaranje i jačanje društva tolerancije, u kojemu svi građani BiH mogu živjeti u miru i sigurnosti. Vlada SAD-a se fokusira na rješavanje problema nacionalnih razlika, prije svega kroz (ali ne i samo na ovaj način) izgradnju djelotvornih institucija na nivou države, a kako bi ostvarila veliki dio navedenih ciljeva. Nastojanja na izgradnji državnih institucija nadopunjuju i osnovni program za promoviranje općinske uprave – nivoa uprave koji, u najvećoj mjeri, direktno utječe na svakodnevni život građana BiH.

ANEKS 10 – PROJEKTI TEHNIČKE SARADNJE

Naziv projekta tehničke saradnje	Skraćeni naziv fonda	Ugovoreno (u eurima)	Plaćeno (u eurima)	Datum odobrenja (od strane Fonda)	Status projekta	Vođa projekta	Sektor	Ime tima	Poslovna grupa	Vezano za Inv.
Sektorska studija o šumarstvu, šumarskoj industriji u BiH	AUS	278.604	278.604	10/11/05	Zatvoreno	Muent H.	Poljoprivreda, šumarstvo, ribarenje	BG/Op. Timovi/TEECC A	TAM/BAS/ Drugo	NE
Sektorska studija o šumarstvu, šumarskoj industriji u BiH	AUS1	9.345	9.345	17/07/07	Zatvoreno	Muent H.	Poljoprivreda, šumarstvo, ribarenje	BG/Op. Timovi/TEECC A	TAM/BAS/ Drugo	NE
BiH SME PIU	BOSSME	1.580.105	1.580.105	08/10/99	Zatvoreno	Polic J.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	DA
BiH SME PIU proširenje	BOSSME	253.790	253.790	17/12/04	Zatvoreno	Mostarac T.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	NE
Projekt obnove BiH željeznica	BRSF	158.640	158.640	31/10/02	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Studija tržišta za Primus	BRSF	8.839	8.839	18/06/03	Zatvoreno	Muurisepp U.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Privatna sredstva	Finan. institucije	DA
Projekt unapređenja (proširenja) zračnih navigacionih usluga	CAN2	13.351	13.351	02/02/98	Zatvoreno	O'Grady L.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Generalni sekretar Komisije o javnim korporacijama	CAN	124.479	124.479	05/03/99	Zatvoreno	Hargitai Z.	Zajednica/Socijalni servisi	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	NE
Projekt za obnovu željeznica – Jačanje evidencije i poslovno planiranje	CANSE	453.027	453.027	31/01/01	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Projekat obnove željeznica u BiH	CANSE	1.159.742	1.159.742	28/02/01	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Pomoć u nabavci MIS	CANSE	59.993	59.993	18/05/04	Zatvoreno	Kilibarda D.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Pomoć u nabavci MIS	CANSE	59.993	59.993	18/05/04	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
BiH: strateška okolišna procjena razvoja malih hidroelektrana na području rijeka Cetina i Trebižat	CANSE	149.522	129.166	14/12/07	Isplaćuje se	Ohashi T.	Energetika	BG/Op. Timovi/el. Energija i energetika	Energetika	NE
BiH: strateška okolišna procjena bazena rijeka Cetina i Trebižat	CANSE	478	0	05/11/08	Realizirano	Ohashi T.	Energetika	BG/Op. Timovi/el. Energija i energetika	Energetika	NE
BiH: strateška okolišna procjena bazena rijeka Cetina i Trebižat	CAS2	25.000	0	08/09/08	Realizirano	Ohashi T.	Energetika	BG/Op. Timovi/el. Energija i energetika	Energetika	NE
TAM - Enterijer	CAT2	21.346	21.346	21/02/06	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - VIS	CAT2	44.505	44.505	15/01/08	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
Selekcija projekata za BiH	CEI	62.683	62.683	09/03/98	Zatvoreno	Forbes L.	Zajednica/Socijalni servisi	BG/Op. Timovi/TEECCA	TAM/BAS/ Drugo	NE
Glavna studija za Sarajevo Aerodrom	CEI	167.412	167.412	24/04/98	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Poslovne savjetodavne usluge – studija izvodivosti	CEI	19.594	19.594	05/08/98	Zatvoreno	Della Rosa V.	Proizvodnja	PE/ESE/Grupa za zaokret u upravljanju preduzećima	SEEC	NE
Sarajevo međunarodni aerodrom – Osvjetljenje i oprema	CEI	409.971	409.971	20/07/99	Zatvoreno	Hargitai Z.	Transport, skladištenje	RO/Skopje (BJR Makedonija)	SEEC	DA
BiH Regionalni željeznički projekt Okolišna analiza i revizija	CEI	19.800	19.800	22/08/05	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Bosna – Sektorska studija studije šumarstva	CEI	49.103	49.103	21/12/05	Zatvoreno	Muent H.	Poljoprivreda, šumarstvo, ribarenje	BG/Op. Timovi/TEECC A	TAM/BAS/ Drugo	NE
BiH Regionalni željeznički projekt: pomoć u restrukturiranju	CEI	279.950	279.950	15/12/06	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
BiH Regionalni željeznički projekt: pomoć u restrukturiranju (proširenje)	CEI	20.000	20.000	24/08/07	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
BiH Okvir preseljavanja i akcioni plan za Koridor Vc	CEI	79.604	79.604	28/05/08	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
BiH Okvir preseljavanja i akcioni plan za Koridor Vc (proširenje)	CEI	12.138	12.138	30/07/08	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Sarajevo Studija izvodivosti za vode i otpadne vode	CEI	190.840	173.250	14/05/09	Isplaćuje se	Polic J.	Servisi lokalnih vlasti	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA

Mahovljani petlja: izvodivost i okolinska dubinska analiza	CEI	170.140	170.140	25/06/09	Zatvoreno	Polic J.	Izgradnja	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Sarajevo Studija izvodivosti za vode i otpadne vode - proširenje	CEI	37.135	12.040	26/11/09	Realizirano	Polic J.	Servisi lokalnih vlasti	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	NE
Program zaokreta u upravljanju – Standard	DEN	47.383	47.383	09/09/98	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/B AS Program	SEEC	NE
Program zaokreta u upravljanju – Borja	DEN	39.858	39.858	17/11/98	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/B AS Program	SEEC	NE
Program zaokreta u upravljanju – (TAM) – Standard namještaj II	DEN	48.301	48.301	07/12/00	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/B AS Program	SEEC	NE
JKP Toplane Sarajevo – Program urgentne obnove gradskog grijanja	DEN	24.587	24.587	23/05/01	Zatvoreno	Hobson P.	Energetika	BG/Op. Timovi/Energetska efikasnost i klimatske promjene	Ne-bankarski	DA
Zapadni Balkan i Hrvatska MSME Finansijski okvir - MI-BOSPO – Transformacija u komercijalnu mikrofinansijsku kompaniju	EBSF	150.000	33.122	10/09/08	Isplaćuje se	Hasic R.	Finansije, poslovanje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Nastavak BAS programa u BiH	EBSF	471.060	401.393	19/09/08	Isplaćuje se	Della Rosa V.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/B AS Program	SEEC	NE
Urgentne investicije u Regionalne aerodrome. Preliminarna studija izvodivosti	EBSF	41.990	41.990	05/12/08	Zatvoreno	di Domenico A.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Sarajevo Urbani putevi – Razrada transportnog modela i analiza saobraćajnog inženjeringa	EBSF	93.325	14.217	04/03/09	Realizirano	Jordan-Tank M.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Opštinska i okolišna infrastr.	Infrastruktura	DA
Ažuriranje glavnog plana za Sarajevo International Airport	EBSF	95.350	90.649	06/03/09	Isplaćuje se	O'Grady L.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	NE
TAM – Seminar o energetskej efikasnosti	EBSF	26.116	23.700	16/04/09	Isplaćuje se	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/B AS Program	SEEC	NE
Zapadni Balkan i Hrvatska MSME Finansijski okvir - Mikrofin SSF finansiranje	EBSF	225.000	0	23/11/09	Realizirano	de la Mata G.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	DA
Kredita linija - TC za jačanje kapitala	ECDI	980.000	0	30/03/10	Realizirano	Mostarac T.	Finansije, poslovanje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Projekt urgentne obnove elektroenergetskog sistema	ECP	82.986	82.986	06/07/98	Zatvoreno	Yayikoglu A.	Energ.	BG/Op. Timovi/el.energija i energetika	Energy	DA
Projekt urgentne obnove elektroenergetskog sistema	ECP	76.114	76.114	06/07/98	Zatvoreno	Yayikoglu A.	Energ.	BG/Op. Timovi/el. Ener. i energetika	Energy	DA
Twinning za Hrvatsku Banku	ECP	68.859	68.859	06/01/00	Zatvoreno	McDonald A.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	DA
Upravljanje u energetskom sektoru u Bosni	ECP	219.652	219.652	02/02/00	Zatvoreno	Yayikoglu A.	Energ.	BG/Op. Timovi/el.energija i energetika	Energy	DA
Market Banka Twinning	ECP	398.648	398.648	07/04/00	Zatvoreno	McDonald A.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	DA
BiH: Regulatorni razvoj telekomunikacija	ECP	214.567	214.567	07/09/99	Zatvoreno	Moffatt P.	Telekomunikacije	GC/Generalni savjetnik/pravna tranzicija	Ne-bankarski	DA
Nastavak BAS Bosna i Hercegovina - EC finansiranje	ECWB	495.400	0	17/02/10	Realizirano	Della Rosa V.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/B AS Program	SEEC	NE
Banka za mikro preduzeća – usluge upravljanja (zadatak Federacije)	EUTME	980.977	980.977	14/07/98	Zatvoreno	Taylor M.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/ Grupa za male poslove	Zamjenik potpredsjednika	DA
Banka za mikro preduzeća – usluge upravljanja (Federacija BiH)	EUTME	433.668	433.668	14/07/98	Zatvoreno	Taylor M.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Grupa za male poslove	Zamjenik potpredsjednika	DA
Studija nekretnina i turizma	FRA	314.141	314.141	27/12/06	Zatvoreno	Hasic R.	Trgovina, turizam	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	NE
BiH-Priprema državne transportne strategije	FRB	178.789	178.789	15/06/06	Zatvoreno	Polic J.	Izgradnja	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Program razvoja regionalnih puteva	FRB	221.081	0	09/06/09	Realizirano	Polic J.	Izgradnja	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Tehničke savjetodavne usluge za provedbu projekta (proširenje)	GERK	320.081	320.081	17/09/99	Zatvoreno	Stefanescu D.	Telekomunik.	BG/Op. Timovi/Telekomunikacije, Informatika i mediji	Specializirane industrije	DA

Bosna – distribucija struje – priprema projekta	GRE	98.690	98.690	08/06/05	Zatvoreno	Chabrier L.	Energetika	BG/Op. Timovi/ el.energija i energetika	Energetika	DA
Studija troškova za korisnike puta	HOL	192.913	192.913	15/12/98	Zatvoreno	Hargitai Z.	Izgradnja	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Konačni plan za Sarajevo međunarodni aerodrom	HOL	725.000	0	05/02/10	Realizirano	O'Grady L.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	NE
Strateški razvoj sektora telekomunikacija III	IRL	9.462	9.462	23/02/98	Zatvoreno	Moffatt P.	Telekomunikac.	GC/ Generalni savjetnik/pravna tranzicija	Ne-bankarstvo	DA
Program za zaokret u upravljanju (TAM) - UNICO	ITA	48.028	48.028	22/03/00	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM Program- Pobjeda	ITA	46.060	46.060	07/05/02	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - DITA	ITA	51.697	51.697	27/02/07	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
Urgentan projekt rekonstrukcije telekomunikacija - Finansije, knjigovodstvo i pružanje savjetodavnih usluga u računima (proširenje)	JPN	599.550	599.550	30/11/99	Zatvoreno	Stefanescu D.	Telekomunik.	BG/Op. Timovi/ Telekomunikacije, Informatika i mediji	Specialised Industries	DA
TAM - Unis Kovina	JPN	72.532	72.532	09/03/06	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - Konjuh	JPN	73.256	73.256	09/03/06	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - Bosna Hotel i restorani	JPN	47.849	47.849	23/06/06	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - Energoinvest	JPN	66.477	66.477	31/01/07	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
Nastavak BAS BiH (Nizozemska) - Okvir	NEBS	120.050	71.629	06/10/09	Isplaćuje se	Della Rosa V.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
Sarajevo aerodrom i jačanje sektora avijacije	NLT	113.445	113.445	18/09/98	Zatvoreno	Knighton R.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
BiH: Bijeljina vodovod i kanalizacija: PIU podrška	SODA	437.028	357.219	20/12/07	Isplaćuje se	Cosic D.	Local Authority Services	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
TAM – Ukus	SPA	28.403	28.403	29/03/05	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM – Ukus	SPA	13.207	13.207	29/09/06	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
BiH - Projekt za područje projekta obnove željeznica	SWE	199.000	199.000	30/06/00	Zatvoreno	O'Grady L.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
BiH: SEA korita rijeka Vrbas i Bosna u Republici Srpskoj	SWI	150.000	37.900	14/12/07	Isplaćuje se	Ohashi T.	Energ.	BG/Op. Timovi/ el.energija i energetika	Energ.	NE
Republika Srpska – Strateška okolišna analiza za male i srednje hidro-elektreane	SWI	25.000	0	06/10/09	Realizirano	Ohashi T.	Energ.	BG/Op. Timovi/ el.energija i energetika	Energ.	NE
Program zaokreta u upravljanju - standard	UKC	13.331	13.331	18/09/98	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
Program zaokreta u upravljanju - Borja	UKC	10.859	10.859	17/11/98	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
Regulatorni razvoj telekomunikacija	UKC	18.740	18.740	30/07/99	Zatvoreno	Moffatt P.	Telekomunik.	GC/Generalni savjetnik/pravna tranzicija	Ne-bankarski	DA
Program zaokreta u upravljanju (TAM) - UNICO	UKE	11.512	11.512	22/03/00	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
Primus tehničko ispitivanje	UKF	9.913	9.913	24/07/03	Zatvoreno	Muurisepp U.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Privatna sredstva	Finan. institucije	DA
Primus pravno ispitivanje	UKF	15.980	15.097	08/09/03	Isplaćuje se	Levans G.	Finansije, poslovanje	RM/jedinica za korporativni oporavak	Ne-bankarski	DA
Primus finansijska revizija	UKF	10.000	10.000	12/07/04	Zatvoreno	Muurisepp U.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Privatna sredstva	Finan. institucije	DA

Program poslovnih savjetodavnih usluga (BAS) u BiH - Okvir – Operativni troškovi programa	UKF	136.657	136.657	06/10/04	Zatvoreno	Della Rosa V.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
Konferencija o osiguranju depozita u BiH	UKF	10.150	10.150	14/10/05	Zatvoreno	Karic Z.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	NE
DIF Primus	UKF	15.980	0	06/03/09	Realizirano	Levans G.	Finansije, poslovanje	RM/Jed. Za korporativni oporavak	Ne-bankarska	DA
Sarajevo aerodrom i jačanje sektora avijacije	USA	51.753	51.753	29/06/98	Zatvoreno	Knighton R.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Bosna i Hercegovina Banka za mikro preduzeća (MEB)	USSP	335.199	335.199	09/08/01	Zatvoreno	Taylor M.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/grupa za male poslove	Deputy Vice President	DA
Bosanske željeznice:pomoć u implementaciji projekta	USTDA	484.159	484.159	30/04/01	Zatvoreno	Polic J.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
BiH zračni saobraćaj –pomoć u nabavci i upravljanju projektom	USTDA	278.471	258.406	10/04/06	Isplaćuje se	Polic J.	Transport, skladištenje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
TAM - Siporex	WEBF	28.046	28.046	30/03/07	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - Vispak	WEBF	49.061	49.061	30/04/07	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - Unis Tok	WEBF	50.752	50.752	30/04/07	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - Blagoleks d.o.o	WEBF	50.070	50.070	21/05/07	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
TAM - ZIM	WEBF	51.203	51.203	21/05/07	Zatvoreno	Otter C.	Proizvodnja	BG/Op. Timovi/TAM/BAS Program	SEEC	NE
BiH: tehnička pomoć za TFP zadatke	WEBF	35.000	0	11/09/07	Committed	Bolschun D.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	DA
Zapadni Balkan MSME Finansijski okvir: Partner	WEBF	500.000	115.795	29/11/07	Isplaćuje se	Hasic R.	Finansije, poslovanje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Zapadni Balkan MSME Finansijski okvir EKI	WEBF	300.000	246.255	29/11/07	Isplaćuje se	Iskhakova F.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	DA
Zapadni Balkan MSME Finansijski okvir: Sunrise	WEBF	300.000	151.549	29/11/07	Isplaćuje se	Hasic R.	Finansije, poslovanje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Bijeljina vodovod i kanalizacija – Finansijski i operativni program za unaprijeđenje rezultata	WEBF	152.220	40.000	18/12/07	Isplaćuje se	Polic J.	Servisi lokalnih vlasti	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Poslovno upravljanje u entitetskim cestovnim kompanijama	WEBF	246.853	139.236	28/03/08	Isplaćuje se	Polic J.	Transport, skladištenje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Bosna i Hercegovina Projekt Koridor Vc	WEBF	496.500	132.493	23/04/08	Isplaćuje se	Polic J.	Transport, skladištenje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	DA
Bosna i Hercegovina: Studija procjene uticaja - mikrokreditiranje	WEBF	35.000	25.000	30/05/08	Realizirano	Harmgart H.	Zajednica/Socijalne usluge	CE/Glavni ekonomist	Ne-bankarski	NE
Bosna i Hercegovina: Studija procjene uticaja – zapadni Balkan - mikrokreditiranje	WEBF	37.500	0	04/06/08	Realizirano	Harmgart H.	Zajednica/Socijalne usluge	CE/ Glavni ekonomist	Ne-bankarski	NE
Studija procjene uticaja – zapadni Balkan - mikrokreditiranje	WEBF	37.500	18.750	04/06/08	Realizirano	Harmgart H.	Zajednica/Socijalne usluge	CE/ Glavni ekonomist	Ne-bankarski	NE
Zapadni Balkan i Hrvatska finansijski okvir za MSME - MI-BOSPO – transformacija u komercijalnu mikrofinansijsku kompaniju	WEBF	150.000	41.000	10/09/08	Isplaćuje se	Hasic R.	Finansije, poslovanje	RO/Sarajevo (Bosna i Hercegovina)	SEEC	DA
Studija procjene uticaja - Zapadni Balkan - mikrokreditiranje	WEBF	165.000	64.488	19/09/08	Realizirano	Harmgart H.	Zajednica/Socijalne usluge	CE/Glavni ekonomist	Ne-bankarski	NE
Studija procjene uticaja - Zapadni Balkan - mikrokreditiranje	WEBF	9.000	9.000	08/12/08	Zatvoreno	Harmgart H.	Zajednica/Socijalne usluge	CE/Glavni ekonomist	Ne-bankarski	NE
Urgentno investiranje u regionalne aerodrome preliminarna studija izvodivosti	WEBF	41.990	41.990	08/12/08	Zatvoreno	di Domenico A.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
Javno preduzeće Republika Srpska putevi	WEBF	252.647	142.531	15/01/09	Realizirano	Polic J.	Transport, skladištenje	RO/Sarajevo (BiH)	SEEC	NE
Sarajevo urbani putevi – Elaborat o transportnim modelima i analiza saobraćajnog inženjeringa	WEBF	93.325	14.217	05/03/09	Realizirano	Jordan-Tank M.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Opštinska i okolišna infrastruktura	Infrastruktura	DA
Merkur – ispitivanje kvaliteta	WEBF	26.975	26.975	13/03/09	Zatvoreno	Huchler E.	Trgovina, turizam	BG/Op. Timovi/Agrobiznis	Specializ. industrije	NE

Ažuriranje glavnog plana za Sarajevo International Airport	WEBF	95.350	90.969	16/03/09	Isplaćuje se	O'Grady L.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/Transport	Infrastruktura	DA
BiH: Sarajevo urbani putevi razvojni projekt – Procjena okolišnog i socijalnog učinka	WEBF	150.000	0	06/07/09	Realizirano	Polic J.	Transport, skladištenje	RO/Sarajevo (Bosna i Hercegovina)	SEEC	DA
Zapadni Balkan i Hrvatska MSME finansijski okvir- Mikrofin – finansiranje Zapadnog Balkana	WEBF	225.000	0	18/09/09	Realizirano	de la Mata G.	Finansije, poslovanje	BG/Op. Timovi/Finan. institucije	Finan. institucije	NE
TC: WBLEF Merkur - restrukturiranje	WEBF	90.000	42.000	28/09/09	Isplaćuje se	Hasic R.	Trgovina, turizam	RO/Sarajevo (Bosna i Hercegovina)	SEEC	DA
Pomoć u nabavci i monitoringu BG Gasa	WEBF	300.000	30.000	25/11/09	Realizirano	de Lastours G.	Transport, skladištenje	BG/Op. Timovi/prirodni resursi	Energ.	DA
		20.656.401	14.978.759							
Broj poslova:		20.656.401	14.978.759							
			116							

ANEKS 11 - TAM/BAS AKTIVNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

TAM/BAS Program pruža podršku ekonomskoj tranziciji time što ostvaruje promjenu preduzeća u potencijalno održiva mikro, mala i srednja preduzeća (MSME), te daje doprinos razvoju održivih infrastruktura lokalnih usluga za poslovno savjetovanje u zemljama u kojima EBRD operira.

1. TAM/BAS u Bosni i Hercegovini

Prethodna iskustva TAM programa

TAM podržava uvođenje najbolje međunarodne prakse u malim i srednjim preduzećima, sa potencijalom da postanu budući lideri na svom tržištu kroz uvođenje međunarodnih savjetnika iz razvijenih zemalja sa 15 do 20 godina profesionalnog iskustva u specifičnim poslovnim sektorima. TAM projekti tipično traju oko 18 mjeseci.

Od samog početka 1997. godine, TAM je primio ukupno nešto više od 1,3 miliona eura donatorskih sredstava za projekte u Bosni i Hercegovini. Najveći donatori za TAM su Japan, EU, i multidonatorski izvori sredstava. Dodatno financiranje je stiglo iz Italije, Danske, Kanade, Velike Britanije, Španije i Švicarske. Program je implementirao 26 projekata u cijeloj Bosni i Hercegovini od kojih se jedan još implementira. Preduzeća koja su dobila pomoć su uglavnom fokusirana na preradu drveta i proizvodnju namještaja, motornih vozila i dijelova, i tekstilnu industriju.

Prethodna iskustva BAS programa

BAS funkcioniše kao moderator za korištenje lokalnih konsultanata iz privatnog sektora od strane MSME preduzeća kako bi dobili najrazličitiji spektar usluga. BAS radi i sa preduzećima (potražnja) i sa konsultantima (ponuda). Pomažući pojedinačnim preduzećima da angažiraju lokalne konsultante na usko orijentiranim, specifičnim projektima sa brzim rezultatima, BAS stimulira potražnju i razumijevanje potencijalnih dobiti od korištenja vanjskih konsultanata. Također, direktno povećava ponudu i kvalitet lokalnih savjetodavnih servisa kroz ciljne aktivnosti razvoja tržišta. Projekti koje je BAS podržao tipično traju oko četiri mjeseca.

Od početka rada ovog programa u februaru 2001. godine, BAS za Bosnu i Hercegovinu je primio ukupno 3,2 miliona eura donatorskih sredstava. Glavni donatori su bili Holandija, EBRD i EU. Dodatno finansiranje je stiglo iz Italije, Velike Britanije, multidonatorskih izvora i Portugala. Program je realizovao ukupno 421 projekt sa MSME, angažujući 208 konsultanata (98% su bili lokalni). Projekti koji su imali za cilj uvođenje upravljanja i certificiranja kvaliteta su bili najuobičajeniji tip projekata koji su realizirani u Bosni i Hercegovini. Preduzeća koja su dobila pomoć su pripadala mnogim industrijskim granama, a najčešći sektori u prvih pet godina rada ovog programa bili su metaloprerađivački sektor, industrija opreme te prerada drveta. Tekstilna i industrija stakla/gume/plastike su postale najčešće u posljednje četiri godine dok je industrija hrane i pića ostala, sveukupno gledano, najvažniji sektor.

BAS Program pomaže manjim preduzećima i više od 81,2 posto projekata su sa preduzećima koja imaju manje od 100 uposlenika. Što se tiče prioritetnih pitanja, BAS Bosna i Hercegovina je fokusiran na omogućavanje ruralnog razvoja. Više od polovine projekata je

bilo locirano u ruralnim područjima van glavnih gradova Sarajeva i Banja Luke. Uz ove projekte, BAS Program za Bosnu i Hercegovinu je također poduzeo niz aktivnosti u oblasti razvoja tržišta koje su usmjerene na razvoj lokalne konsultantske industrije.

Veze sa bankarstvom

Do danas, četiri kompanije koje su pomognute kroz TAM/BAS Program u Bosni i Hercegovini su privukle dvije investicije od EBRD-a u iznosu od ukupno 6,7 miliona eura. Istovremeno, TAM/BAS kompanije su dobile dvije investicije u iznosu od 2,25 miliona eura od lokalnih finansijskih posrednika kroz kreditne linije EBRD-a. Ukupno su 82 kompanije privukle spoljne investicije, nepovezane sa EBRD-om, u iznosu od 60,7 miliona eura.

2. MSME i konsultantski sektor u Bosni i Hercegovini

Sektor MSME (mikro, mala i srednja preduzeća)

Nasljeđe Dejtonskog mirovnog sporazuma značajno utječe na poslovnu klimu. Prema nalazima BEEPS-a (Business Environment and Enterprise Performance Survey - Ispitivanje poslovnog okruženja i uspješnosti preduzeća) iz 2009. godine, jedna četvrtina firmi smatra da je politička nestabilnost glavna prepreka njihovim poslovnim rezultatima. Nedjelotvornost vlade i regulatornog okvira za mala i srednja preduzeća, pretjerana birokracija kao i visoke naknade za socijalna davanja su dodatna glavna zapreka, i mala i srednja preduzeća ne mogu operirati pod istim uvjetima na različitim lokacijama u svim regijama zemlje. Ovako slaba vladavina prava znači da preduzeća također trpe od kontinuirane sive ekonomije i široko rasprostranjene korupcije, što se ogleda u CPI Transparency International-a, koji rangira Bosnu i Hercegovinu na posljednjem mjestu među zemljama regije Zapadnog Balkana. Izvještaj Svjetske banke, takozvani "Doing Business Report" za 2010. godinu još više potcrtava težak poslovni ambijent i rangira Bosnu i Hercegovinu na 116. mjesto, ispod svih drugih zemalja u regiji jugoistočne Evrope.

Sukladno tome, poduzete su aktivnosti da se pojednostavi registriranje poslovne djelatnosti, ali jedna jedinstvena registracija za cijelu zemlju još uvijek nije funkcionalna i da bi se pokrenuo neki biznis još uvijek je potrebno potrošiti jako puno vremena. Osim toga, usprkos dobrom napretku postignutom u smislu registriranja imovine i plaćanja poreza, ova dva aspekta ostaju problematični. Pozitivno je da izvještaj procjenjuje ambijent u Bosni i Hercegovini relativno dobrim u pogledu dobivanja kredita, prekogranične trgovine i sklapanja poslova.

Nakon nekoliko godina, ukupna aktiva bankarskog sektora je stagnirala u 2009. godini. Rast kredita je iznosio -3,6 procenata u januaru 2010. godine. Kao rezultat globalnog ekonomskog pada, platežni kapaciteti su smanjeni i mikrofinansijske institucije su smanjile kreditiranje. Prema BEEPS-u oko 10 posto anketiranih preduzeća smatraju otežanu dostupnost finansiranja najtežom preprekom boljim poslovnim rezultatima. Kamatne stope su i dalje visoke i mogućnost privatnog sektora da pristupi tržištima kapitala ostaje ograničena. Kreditni registar postoji i dobro funkcioniše, ali individualni pristup njihovim sopstvenim podacima nije garantiran zakonom.

Vladina podrška sektoru MSME

Ukupno gledano, interesi MSME se čine nedovoljno prezentiranim. Glavne poslovne organizacije su Udruženje poslodavaca u Bosni i Hercegovini i Vanjskotrgovinska komora, ali se njihov rad uglavnom fokusira na potrebe većih preduzeća. Trgovinska komora

Republike Srpske je vrlo aktivna i pruža brojne usluge svojim članovima. Postoje različite druge asocijacije na regionalnom nivou, mada je njihov utjecaj marginalan. U 2009. godini konzorcijum pet institucija se također pridružio mreži Enterprise Europe Network. Dijalog između privatnog i javnog sektora postoji samo na nivou entiteta kroz Socijalno-ekonomska vijeća. Strategija za mala i srednja preduzeća na državnom nivou, ako bi bila u potpunosti implementirana, predviđa uspostavljanje Vijeća za poduzetništvo i stoga bi trebalo da poboljša situaciju u ovoj oblasti. Bosna i Hercegovina je rangirana na 109. mjesto Indeksa globalne konkurentnosti.

Oblasti konkurentnosti malih i srednjih preduzeća i treninga u oblasti tehnološkog kapaciteta uglavnom ostaju na nivou entiteta, dok se trgovinska politika administrira na državnom nivou. Pet regionalnih razvojnih agencija (RDA) – uspostavljenih pomoću EU – implementiraju sektorske i regionalne projekte. Međutim, one rade u limitiranom obimu i ne postoji djelotvorna koordinacija na državnom nivou koja bi omogućila razmjenu iskustava. Dodatno, postoji nekoliko poslovnih inkubatora koji su u funkciji ali kvalitet poslovnih usluga ostaje nezadovoljavajući. Bosna i Hercegovina ima još uvijek slabu informatičko-telekomunikacijsku infrastrukturu (ITC) i ima slabe rezultate u pogledu indeksa poslovnog znanja Svjetske banke. Glavni izazovi ostaju u oblasti inovacija i ekonomskih poticaja. U pogledu poduzetničkog obrazovanja, prvi koraci su poduzeti kako bi se povezao obrazovni sistem i ekonomija na svim nivoima uprave. Poduzetničke vještine ostaju u ranoj fazi i potrebna je inicijativa za budući razvoj dugoročne strategije za poduzetničko obrazovanje. Konačno, profesionalni trening se mora razraditi djelotvornije, jer mnoga preduzeća smatraju da je slabo trenirana radna snaga glavni problem.

Donatorska podrška MSME i konsultantski sektor

Različite međunarodne donatorske organizacije pružaju podršku MSME sektoru u Bosni i Hercegovini. U okviru Instrumenta predpristupne pomoći (IPA) EU podržava određeni broj projekata koji se fokusiraju na razvoj MSME, posebno kroz pružanje tehničke i finansijske pomoći usmjerene na razvojne agencije te podrškom razvoju sveobuhvatne politike za mala i srednja preduzeća na državnom nivou. Osim toga, EIB (Evropska investiciona banka) je obezbijedila značajne kreditne linije kako bi podržala finansiranje MSME. Obnavljanje Evropskog fonda za jugoistočnu Evropu (EFSE II), koji inkorporira program zajmova za MSME je trenutno u fazi procjene. Svjetska banka je također nedavno odobrila kreditnu liniju radi ublažavanja utjecaja ekonomske krize na sektor MSME. USAID je odigrao ključnu ulogu u rješavanju komplikovanog poslovnog ambijenta i dao je podršku nizu projekata u okviru programa Aktivnosti za ujednačavanje dozvola i inspeksijskih režima (SPIRA). Trenutno su u toku dva projekta USAID-a (FIRMA i FARMA) u suradnji sa švedskom Agencijom za međunarodni razvoj (SIDA). Promocija razvoja MSME je također prioritet aktivnosti organizacije GTZ u Bosni i Hercegovini. Ona promovira regionalni razvoj u sektoru malih i srednjih preduzeća, profesionalni trening i pružila je podršku reformi katastra i zemljišnog registra.

Tržište konsultantskih usluga

Usljed velikog broja donatorskih programa od kraja rata, tržište konsultantskih usluga je uvelike mobilizirano od strane donatora. Samo mali dio lokalnih konsultanata ne ovisi o donatorskim programima djelomično ili u potpunosti. U posljednjih pet godina, konsultanti su proširili spektar svojih proizvoda i usluga kako bi se više fokusirali na potražnju privatnih kompanija; smatra se da su kvalitet i ponuda određenih konsultantskih usluga sada u razvijenoj fazi. Međutim, ove razvijene konsultantske usluge su ograničene na standarde kvaliteta i osnovne poslovne planove. Postoje pokušaji da se industrija konsultantskih usluga

profesionalizira uz podršku donatorske zajednice. Ipak, tržište konsultantskih usluga ostaje vrlo fragmentirano i relativno slabo.

Potrebe MSME sektora za savjetodavnim uslugama su značajne u velikim gradovima ali su ograničene na usluge direktno povezane sa standardima kvaliteta ili u manjem obimu na finansijske informacione sisteme. Međutim, u skladu sa regionalnim trendovima, mogu se očekivati veće potrebe za specifičnijim certificiranjem kvaliteta u prehrambenoj industriji, kao i veća potražnja u projektima u vezi sa moderniziranjem industrijske opreme i okolišnim upravljanjem u skladu sa *acquis-om*. Dostizanje standarda u oblasti sigurnosti proizvoda, zaštite okoline, te zaštite zdravlja i sigurnosti na radu će biti ključni faktor konkurentnosti. Štaviše, potražnja za energetsom efikasnošću će također rasti, posebno zbog potreba drvne i željezarske industrije ali i zbog inicijativa za oporavak od krize.

3. Nastavak TAM/BAS u Bosni i Hercegovini

Nastavak TAM programa

U svjetlu specifičnosti lokalnog tržišta konsultantskih usluga, poslovni savjeti međunarodnih eksperata u određenim oblastima su izuzetno značajni u Bosni i Hercegovini. Na osnovu izazova bh privrede, TAM će se koncentrirati na ove tipove projekata:

- trgovački i poslovni partneri: traganje za partnerima, joint venture, promoviranje izvoza
- restrukturiranje, spajanje i preuzimanje firmi, reakcija na krizu
- dugoročno strateško planiranje
- nove tehnologije, transfer tehnologija kako bi se postigli međunarodni standardi

TAM će kontinuirano pružati pomoć u vezi gore spomenutog a također će se fokusirati na energetska efikasnost i pitanja okoliša. Što se tiče sektora, metalska, drvna i agroindustrija se smatraju oblastima sa najvećim potencijalom.

TAM/BAS će se fokusirati na rješavanje ovih nedostataka nastavljajući svoje operacije u Bosni i Hercegovini. Međutim, opseg aktivnosti na ovom Programu će ovisiti o dostupnosti finansijskih sredstava.

Nastavak BAS programa

Zainteresirane strane u sektoru MSME smatraju da poduzetnici u Bosni i Hercegovini mogu imati velike koristi od pomoći poslovnih savjetodavnih usluga.

S obzirom na specifičnosti lokalnog tržišta konsultantskih usluga, BAS grantovi će ostati ključna komponenta BAS programa. Matrica smjernica za grantove je predložena u Bosni i Hercegovini kako bi se napravili prioriteta za interveniranje, izbjeglo dupliciranje napora od strane međunarodnih donatora i kako bi se fokusiralo na oblasti gdje firme u Bosni i Hercegovini imaju potreba a nemaju pristup savjetodavnim uslugama. Ovisno o dostupnosti finansijskih sredstava, veći grantovi će biti doznačeni u skladu sa:

- *Veličinom preduzeća*: veći grantovi će biti odobreni manjim preduzećima
- *Geografskim položajem* Veći grantovi će biti odobreni preduzećima van Sarajeva i Banja Luke
- *Vrstom savjetodavne usluge*: Veći grantovi će biti odobreni da podrže projekte sa ciljem poboljšanja okolišnog upravljanja i energetske efikasnosti, kao i za projekte kojima je cilj poboljšavanje uspješnosti na tržištu.

BAS pomoć na nivou preduzeća će biti dopunjena slijedećim aktivnostima za razvoj tržišta kako bi se maksimalizirao tranzicijski utjecaj u Bosni i Hercegovini:

- *Prepoznatljivost i obavještavanje:* BAS Program će poduzeti korake da promovira korištenje poslovnih savjetodavnih usluga kroz organiziranje treninga kako konsultanata tako i malih i srednjih preduzeća. Na primjer, trening za interne revizore u oblasti okolišnog upravljanja ili za razvoj proizvoda i promoviranje proizvoda za proizvođače sira. Ovi programi će se realizirati naročito u ruralnim oblastima gdje se malo traže konsultantske usluge. BAS će organizirati više seminara u vezi sa najboljim praksama kako bi se demonstrirale potencijalne koristi za MSME naročito u pogledu energetske efikasnosti.
- *MSME i konsultantski trening:* Izgradnja kapaciteta za konsultante će biti organizirana kako bi se pomoglo širenje ponude u zemlji i kvalitet lokalnih savjetodavnih usluga. Tim BAS programa će nastaviti da se bavi postojećim nedostacima u ponudi savjetodavnih usluga kako bi se stimulirala potražnja za sofisticiranijim konsultantskim uslugama kao što su priprema i implementacija intenzivne obuke za menadžere u oblasti energetike (ciljna skupina su i konsultanti i mala i srednja preduzeća) ili kao što su priprema obuke za upravljanje otpadom.
- *Podrška i razvoj postojećih lokalnih institucija:* BAS aktivnosti u oblasti razvoja tržišta će nastaviti sa podrškom lokalnih institucija koje doprinose razvoju MSME i tržišta poslovnih savjetodavnih usluga. Ovo će uključiti uvođenje međunarodnih standarda za konsultante u oblasti menadžmenta naročito kroz pripremnu obuku CMC (certificirani konsultant za menadžment) i procedure certificiranja u skladu sa ICMC standardima.

Nastavak kombiniranih aktivnosti TAM/BAS programa

Prioritetna pitanja

Kako bi se pozabavili međusobno povezanim pitanjima koja su relevantna za razvoj MSME sektora u Bosni i Hercegovini, TAM/BAS Program će usmjeriti svoje napore na projekte u regijama van glavnih gradova. Štaviše, TAM/BAS će također posvetiti svoje napore pružanju mjera podrške koje povećavaju energetske efikasnost i okolišno upravljanje naročito u tim oblastima.

Doprinos EBRD-ovom dijalogu o politikama

Kroz detaljnu analizu poslovnog ambijenta i jasno identificiranje izazova sa kojima se suočava MSME sektor, TAM/BAS dalje jača EBRD-ove mogućnosti dijaloga o politikama. Budući izazovi za vladu (pored drugih) su poboljšanje efikasnosti poreske uprave, brže odobravanje poslovnih dozvola i licenci, moderniziranje infrastrukture i kontinuirana borba protiv korupcije. Smanjena dostupnost kredita za MSME sektor, kao rezultat ekonomske krize, i dalje je zabrinjavajuća. TAM/BAS Program će nastaviti saradnju i dijalog sa drugim agencijama u Bosni i Hercegovini.